OBRAČUN VLASTI S OPOZICIJOM | HRVATSKA: ZAKON O PREBIVALIŠTU

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

VREME

broj 1198
19. decembar 2013.

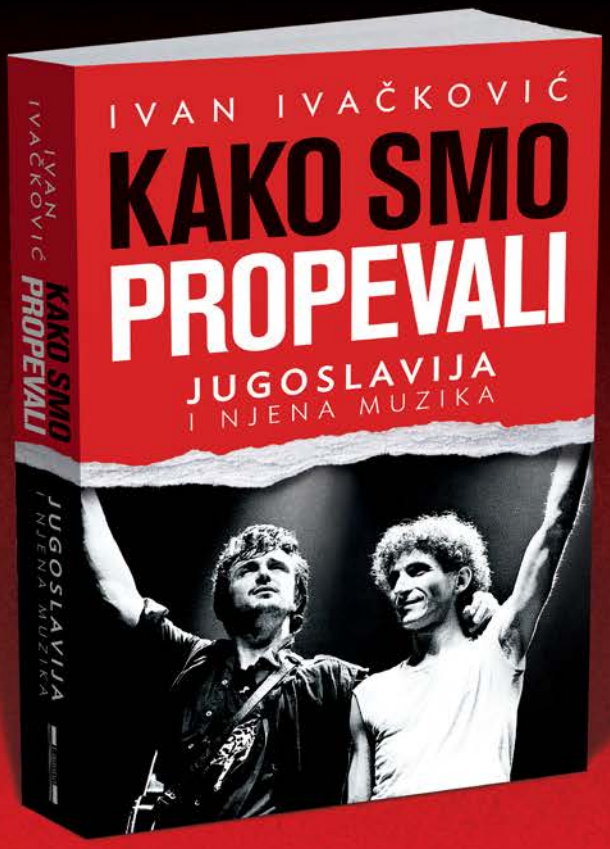

INTERVJU: BORKA PAVIĆEVIĆ

KRATKA ISTORIJA KULTURNOG TROVANJA

NEDELJNA PREPORUKA

Knjige o kojima se priča

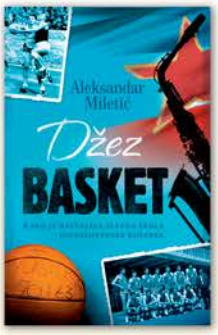

KAPITALNO DELO O JUGOSLAVIJI I NJENOJ MUZICI.

Uzbudljiva i nostalgična knjiga o pesmama i pločama koje su nam menjale život.

Dramatična i duhovita pripovest o sudbinskom preplitanju muzike i politike i o usponu i padu jedne čudesne zemlje.

Knjiga sadrži više od dve stotine fotografija, od kojih su mnoge raritetne.

Aleksandar Miletić
Džez basket

Kako je nastajala slavna škola jugoslovenske košarke. Svedočanstvo o tome kako su pametni i hrabri ljudi iz čiste, mladalačke ljubavi počeli da igraju košarku, bez namere da promene lice svetske košarke. A to su na kraju učinili.

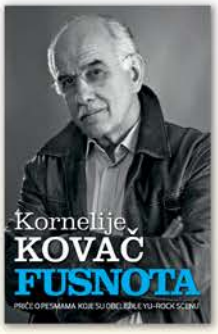
Miloš V. Rajković
Uspon i pad moje Zvezde

Knjiga o jednoj generaciji na prelomu vekova, ideologija, epoha. O simbolu koji je trebalo da bude internacionalan, a postao je iracionalan. O fudbalu kao vernom ogledalu naših života i naše stvarnosti.

Miša Aleksić
Uživo! – Autobiografija

Šokantna ispovest bas gitariste *Riblje čorbe*. U ovoj uzbudljivoj knjizi on otkriva mnoge tajne i nepoznate priče benda za koji je ugledni britanski časopis *NME* rekao da je najpopularnija stvar u Jugoslaviji posle Tita!

Kornelije Kovač
Fusnota

Priče o pesmama koje su obeležile yu-rock scenu. Ova knjiga se lako čita, njeni junaci su mnoge poznate ličnosti, a stil kojim je napisana je gotovo identičan onom koji je krasio Batu kao kompozitora.

Laguna PREPORUČUJE

Ju Nesbe
SNEŠKO
Obavezna krimi-lektira!

Grupa autora
PUTNIK SA DALEKOG NEBA
Miloš Crnjanski kao književni junak.

Mo Jen
ŽABE
Roman koji dotiče najbolnija mesta u duši kineskog naroda.

Amos Oz
PRIČA O LJUBAVI I TAMI
Vrlo lična i dirljiva priča.

Grupa autora
ŽIVOT JE UVEK U PRAVU
O umeću i lepoti življenja govori 39 svetskih pripovedača.

Toni Morison
VOLJENA
Od dobitnice Nobelove nagrade za književnost.

Mario Vargas Ljosa
DISKRETNI HEROJ
Novo remek-delo majstora latinoameričke književnosti.

Ildefonso Falkones
BOSONOGA KRALJICA
Dirljiva priča o prijateljstvu, strasti i osveti.

Kris Grinalg
ZAVESTI INGRID BERGMAN
Izuzetna pripovest o ljubavi dvoje nezaboravnih ljudi.

Lori Frenkel
ZBOGOM ZA SADA
Roman koji će vam sigurno zagrejati srce.

www.laguna.rs

VREME

BROJ 1198
19. decembar 2013.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk, Marija Halupka, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Zoom: Vučić i ovčice

06 Stranački život i smrt:
Anatomija opozicionih nedaća

10 Politički život opozicije: Hapšenja i igara

12 Lazarevac:
99 godina od Kolubarske bitke

14 Intervju: Borka Pavićević

24 Istorija menstruacije:
Vekovi prolaze, "oni dani" nikad

27 Nuspojave: Prometej u gaćama

28 Okrugli sto u organizaciji AmChama:
Nema vremena za novi početak

33 Lisica i ždral: Gde cveta limun žut

KULTURA

34 Izložba:
Akt u savremenom srpskom slikarstvu

36 Roman: „Melanholija otpora" –
Laslo Krasnahorkai

38 Radionica integracije:
Umetnost kao spajanje

39 Lagunine knjige

43 TV manijak: Hoćeš da te mrak pojede

SVET

44 Zakon o prebivalištu u Hrvatskoj:
Policajac uvek zvoni dvaput

47 Legalizacija marihuane u Urugvaju:
Montevideo, džoint ga video

MOZAIK

50 Šta se kuva u beogradskom hotelu
„Crowne Plaza": Chef i tri musketara

54 Glad: Maltusova stvarnost

59 Navigator: Gugl plus za cenzus

60 Strip: Ada Kale

62 Vreme uživanja: Golo E

Snežilo je, Prvi predsednik Vlade, dok su plavi mundiri gledali pravo u njega, rek'o sve i preko kako treba, i poručio, Živela Srbija. Bez muf Leontina bila ko da je sa muf i na svaku visinu, i ona svima dala pozdrav, Živela Srbija!

PIŠE: DRAGAN TODOROVIĆ

Razmišljate li, dok u supermarketu prolazite pored nepreglednog niza rafova sa običnim uloškima, uloškima sa krilcima, dnevnim uloškima, namirisanim, hipoalergijskim tamponima, intimnim šamponima i dezodoransima, kako su se snalazile naše babe i prababe

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Kada i ako medicinski kanabis bude globalno prihvaćen, situacija će se promeniti u korist država koje su na vreme dozvolile proizvodnju i upotrebu te biljke

PIŠE: BILJANA VASIĆ

Na naslovnoj strani: Borka Pavićević
Foto: Aleksandar Anđić

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Vučić i ovčice: Predsednik SNS-a sada se kao nećka da raspiše republičke izbore a njegovi ga nagovaraju. I to tako da se vidi da ih je on nagovorio da ga nagovaraju

Aleksandar Vučić bolje od svih nas zna da porast njegove lične i stranačke popularnosti počiva na jednoj populističkoj politici koja može brže da se izduva nego što je naduvavana. Teški poslovi tek predstoje

SERIJSKI UDAR: KAD SNS MARŠIRA

Gubitničko "pevanje u šumi", s temom i uvežbanom partiturom da lokalni izbori ne odražavaju stvarnost na globalnom nivou, više ne dopire ni do čijih ušiju.

Serijski "udar na lokalu" potvrđuje da je Aleksandar Vučić kao perjanica Srpske napredne stranke pobednik, i to apsolutni, svakih narednih izbora. To što on tu pobedu ostvaruje na tuđem programu i do juče mu stranoj ideologiji, ne umanjuje njegov uspeh. Naprotiv!

Naprednjaci nastavljaju sa pobedničkim nizom. Posle Zemuna, Vrbasa, Kosjerića, Kovina, Zaječara gde su pre nekoliko meseci takoreći "potukli" svoje političke rivale, minulog vikenda apsolutnu vlast osvojili su i u Odžacima, Kostolcu i u beogradskoj opštini Voždovac.

Izborni rezultati koje danas beleži Srpska napredna stranka osvajajući na pojedinim mestima i više od pedeset odsto glasova nije zabeležena još od vremena prvih parlamentarnih izbora u Srbiji kada je Socijalistička partija imala podršku 45 odsto biračkog tela.

Vučić se sada kao nećka da raspiše i republičke izbore a njegovi ga nagovaraju. I to ga nagovaraju na način da se vidi da ih je on nagovorio da ga nagovaraju. Odluka će biti donela kad se otreznimo od novogodišnjih praznika, negde oko Božića. U prirodi je političkih stranaka – to je, prosto, zakonomernost u njihovom poslovanju – da kapitalizuju stečenu prednost i Vučić koji se ceo život bavi strančarenjem, i kad se gorljivo zalagao za ono ili ovo, neće propustiti priliku.

Tužna lica i sav skrušen, ovaj novopečeni mladoženja Srpske Nade za pravdom i boljim životom, saopštiće da on nije hteo, ali, eto, moraće da pojede te ovčice. Reći će da mu to nije najslađi zalogaj u životu, ali oblizaće usne, pogladiće nabrekli stomačić. No, neće posle tog uspeha i tako carskog ručka moći da odspava ni pola sata jer će na grbaču sebi i svojima natovariti breme ogromne odgovornosti.

Zato je i, bukvalno ničim izazvan, zakazao izbornu sednicu svoje stranke ne bi li utvrdio vrhunsko pravo da on sastavi izbornu listu za neke buduće poslanike iz svoje stranke u srpskom parlamentu koji će činiti većinu. Kad obezbedi pozadinu i dovede svoje ljude na mesta za koja on smatra da su važna, vlast će mu biti lakša, ali nikako i – lagodna.

OPOZICIJA: KANDIDATI ZA NIŠTA

Vučić bolje od svih nas zna da porast njegove lične i stranačke popularnosti počiva u ovom trenutku na jednoj populističkoj politici koja može brže da se izduva nego što je naduvavana. Teški poslovi tek predstoje a nade za brz ekonomski oporavak Srbije manje su realne nego da neka nova stranka, poput Nove Srbije Zorana Živkovića, pređe cenzus od pet odsto.

Vučić, gotovo neskriveno, raznim spinovanjima, obara rejting svih potencijalnih konkurenata, uključujući tu i SPS, i već sada računa na koaliciju koja će biti dovoljna za sastavljanje vlade, ali će najmanje da ga košta. U ovom sazivu Ivici Dačiću je bio primoran da ustupi premijersko mesto, ali u nekom narednom tako nešto neće mu pasti na pamet.

Dačić je toga svestan i jedini na javnoj političkoj sceni protura tezu da nije vreme za izbore, da je to čista danguba, dok se oni koji stoje slabije od Dačića junače i traže izbore,

foto: Alex

sve s nadom da će premašiti tih famoznih pet odsto i da bi ih onda Vučić mogao uzeti u razmatranje.

Aktivizam, medijski i drugim sredstvima, kojim se satanizuje Dragan Đilas i guraju njegovi protivkandidati unutar Demokratske stranke, govori o tome da je izborna trka već počela i da Vučić hoće na sceni da vidi tri, četiri stranke koje su jedva prešle cenzus i koje su radi samoodržanja spremne i na ponižavajući kompromis.

Odnosi unutar Demokratske stranke izuzetno su komplikovani. Zato je tema ovog broja "Vremena" i posvećena gubitničkoj stranci. O pobednicima uvek ima ko da piše. Ali, Demokratska stranka na čijem boljem delu programa počiva i bolja praksa Srpske napredne stranke jedina je prirodna brana nekom potencijalnom apsolutizmu naprednjaka.

Apsurdno, ali taj apsolutizam ne mora biti loš za Srbiju. Jaka vlast utemeljena u masovnoj narodnoj podršci mogla bi zbilja da izgura temeljne reforme. Kad su već ovakvi kakvi jesu "skinuli gaće" oko pitanja Kosova, šta je njima da promene Ustav, izborni zakon, reformišu sistem penzijskog osiguranja, promene zakon o radnim odnosima, ukatanče javna preduzeća bez perspektive... To bi za njih mogao biti "mačiji kašalj" a te reforme je nužno sprovesti i za njih bi Vučić imao i podršku stranog faktora: od vlada do finansijskog kapitala.

Karte su se tako namestile da je pred Vučićem istorijska šansa da uljudi Srbiju i samo je pitanje da li će lično, kao neka vrsta apsoluta u svojoj stranci i pastira nedoklanim ovcama na ostatku srpske političke scene, izložiti sebe očekivanoj količini narodnog gneva.

Rizik koji bi bio spreman da preuzme na sebe direktno je proporcionalan podršci koju će dobiti na izborima. Što veća podrška to će odluke biti radikalnije i brže. Ali, te reforme u sebi nose seme budućeg gubljenja podrške i pada sa vrha vlasti.

Vučić ima istorijsku šansu da povuče neke poteze koji su nepovratni, osim u slučaju revolucionarne promene karaktera vladavine, što je malo verovatno, ali, za sada se slabo vidi bilo šta drugo osim retoričkog udvorištva narodnim masama, kako se nekad govorilo – pogotovo poštenoj inteligenciji koja se napaja idejama u sistemu kurirskog informisanja i u "ružičastoj" vizuri.

Još više vlasti, neskrivene iza nezakonite titule prvog potpredsednika vlade, izložiće ga novim rizicima. Šta je mogao preuzeo je od drugih, sad bi morao nešto i sam da izmisli.

OČIGLEDAN PRIMER: ŠEHEREZADA NA VODI

Samo da to ne bude večito ponavljanje bajke o šeikovim parama. Nasuprot ove Šeherezade stoji jedna procena Međunarodnog monetarnog fonda koja govori da bi, pod uslovom da se reforme sprovedu, do nekog vidnog napretka u privrednom životu Srbije moglo doći tek 2018.

Ova procena medijski je zatrpana čim je objavljena. Niko ne voli loše vesti, a posebno, po prirodi stvari, ne vole ih političari.

Po toj proceni srpsko privredno tumbanje i stradanje stanovništva trajaće maltene koliko Prvi svetski rat, a egzodus neće ići u pravcu Albanije.

Ali kao u onom vremešnom izbornom sloganu koji je glasio: "Kad je teško – Čović" sada se tu javlja – šeik. Kada je teško onda se rabi – Abu Dabi. Spisak finansijsko privrednih poslova koje ćemo navodno da utanačimo s dragim gostom nema kraja. Svaka njegova poseta ili susret sa njim služi za proizvodnju dobrih vesti u koje je što su bolje, ruku na srce, teže poverovati.

I sa svakim novim susretom taj spisak raste, pa me ovi naši podsećaju na dete koje čekajući Deda Mraza sastavlja spisak stvari koje bi želelo da mu roditelji kupe i stave pod jelku.

Od ove najnovije posete na spisak je dodat i "Grad na vodi" koji će šeik finansirati sa 3,1 milijardom dolara. To mora da je ozbiljna stvar kada su ovi naši troškove već preračunali na decimal. To znači da su projekti tu i da se znaju realni troškovi. Ili se to nekom učinilo da je uverljivije ako cifra nije okrugla pa je dodao "koma jedan". ¶

Igra prestola u Dem

Ma koliko psihološki bio razumljivi Tadićev jed i želja za revanšom, teško da stranačkoj i široj javnosti može objasniti kako to da mu je SNS danas prihvatljiv, pa čak i poželjan, za koalicionog partnera – a nije mu to bio pre godinu i po dana

Nikada mi, priznajem, nije bila baš najjasnija ona proslavljena Tolstojeva sentenca da "sve srećne porodice liče jedna na drugu" (dok je, je li, svaka nesrećna, nesrećna na svoj način). Zašto bi ličile? Kao i nesreća, i sreća može imati mnogo varijeteta. Zapravo, kad malo razmislimo, nesreća ih ima mnogo više. Na stranu što nekima sreća može biti ono što bi druge činilo nesrećnim. Ali, bilo kako bilo, i ma kako stvar stajala sa porodicama, siguran sam da, kada je o strankama reč, važi upravo suprotno, tj. da sve nesrećne stranke liče jedna na drugu. Ovo je priča o jednoj od njih.

VREME PLAKANJA

Kada pojedinac izgubi vlast, to, u zavisnosti od čoveka i okolnosti pod kojima se gubitak dogodio, može teoretski imati i neki pozitivan efekat na njega i njegovu porodicu. Ali za stranku koja vlast izgubi, pogotovo za stranku koja se na vlast navikla, i koja je izgubi iznenada i pod dosta nejasnim okolnostima, nema izuzetka. To je uvek "vreme plakanja", dani drame i tuge. Stranka ne može da ide na pecanje, ne može da se igra sa unucima ili da piše memoare. I, kao što rekoh, tu nema izuzetka. Osim što, eventualno, intenzitet nevolja

POČASNI I PRVI PREDSEDNIK DS-a: Boris Tadić i Dragan Đilas
Foto: Vreme

okratskoj stranci

može biti nešto veći ili malo manji.

Izgubiti vlast nije jednostavno čak ni za stranku u Velikoj Britaniji i znamo koliko je čak i jednoj tako stabilnoj i ukorenjenoj partiji kakvi su britanski konzervativci (a slično je bilo i sa laburistima posle pobede Margaret Tačer) bilo potrebno vremena da se oporavi nakon silaska s vlasti. A kamoli da je jednostavno izgubiti u današnjoj Srbiji koja, po demokratskim kapacitetima i tradiciji, da se ne lažemo, znatno bliža, ne Britaniji, nego Kolumbiji ili Pakistanu, gde gubitnika po pravilu očekuje zatvor, kriminalizacija, dugogodišnji sudski procesi, a ponekad i smrt.

Ali, čak i ako ne idemo u taj ekstremni scenario, generalno, poražene svuda čekaju isti problemi i slična iskušenja. Šok, neverica, nervoza, potraga za žrtvenim jarcem, rat svih protiv svih, raspad starih prijateljstava, osipanje članstva, kriza liderstva, spektakularni raskidi, borba za prevlast, iznošenje prljavog veša, zaboravljeni kosturi koji ispadaju iz ormana... Ponekad ponešto od navedenog može i da izostane. Ali u slučaju DS-a – i ne bez njihove debele krivice za to – repertoar nedaća je bio potpun. Takoreći, *ol inkluziv*.

Tri su različita, mada donekle povezana pitanja. Zašto je Tadić izgubio izbore? Zašto je rejting DS-a u ovih godinu i kusur dana tako opao? Da li i pod kojim uslovima DS može očekivati da se vrati u igru (i šta bi taj povratak doneo)? Ovo treće je, razume se, najzanimljivije i najaktuelnije. Ali se odgovor na njega ne može dati bez, barem, delimičnog osvrta na prva dva pitanja.

LEKCIJA I KAKO JE NAUČITI

"Akila je promašio!?" Čoporom je prostrujala jeza. Vođa je ispustio plen i nakon toga više ništa neće biti isto. Ova scena iz *Knjige o džungli* je možda najbolja asocijacija na atmosferu u vrhu DS-a, nakon šokantne vesti da je Boris Tadić izgubio predsedničke izbore. Baš kao što se i ono što se kasnije dešavalo u vrhu DS-a, pa i na srpskoj političkoj sceni generalno, verovatno najbolje da opisati i razumeti upravo imajući na umu "zakon džungle", to jest, devizu "pojedi, ili ćeš biti pojeden".

Sticajem okolnosti, razlozi Tadićevog poraza nikada nisu detaljno analizirani. Odmah se ušlo u dvomesečnu priču o formiranju vlade, koja je završena neuspešno po DS, a posle toga i u dramu sa osporavanjem Tadićevog liderstva, koja je (privremeno?) okončana smenom na vrhu i dolaskom Dragana Đilasa.

Tako je ostala ključna nedoumica kojom se, izgleda, ni javnost (ko će da se bakće sa "luzerima"), a ni stranački organi nisu dovoljno bavili. Da li je, naime, Tadić izgubio izbore zbog (nesumnjivih) unatrašnjepolitičkih grešaka i propusta – naročito u oklevanju da se ozbiljnije uhvati u koštac sa kriminalom i korupcijom – ili, ipak, zbog toga što je, svojom poslovičnom neodlučnošću, iznervirao spoljnopolitičke faktore od čije je naklonosti zavisio. Drugim rečima, nejasno je da li je Tadić izgubio zato što je bio "premali" i "preveliki" patriota? Ili, što će najpre biti, zato što nije uspeo da nađe uverljiv "srednji" put između Koštunice i Čedomira Jovanovića. Jer gotovo da se zaboravlja kako je čitava lavina napada na Tadića kao "diktatora" i onoga ko se "u sve meša", a što je kasnije rezultiralo "belim listićima" koji su ga na kraju koštali glave (zanimljivo bi bilo analizirati šta ti isti kritičari imaju da kažu povodom sadašnje, gotovo božanske "omniprezentnosti" (vice)premijera Vučića, spram koje nekdašnji Tadić deluje povučeno i diskretno poput stidljivog skandinavskog monarha), da je ta lavina, dakle, krenula neposredno posle posete Angele Merkel i njegovog, hajde da kažemo, "oklevanja" da ispuni zahtev za ukidanje srpskih "paralelnih institucija" na severu Kosova i Metohije.

Ne treba zaboraviti da je i DS-ov politički brod, uz sve svoje unutrašnje probleme, podele i sukobljene interese, godinama delovao moćno i suvereno – sve dok se, više-manje, kretao po koordinatama i notama zapadnih prestonica i ambasadora. Kada je Tadić pomislio da bi možda mogao i sam, i da mu uspešno pacifikovanje SPS-a i radikala, marginalizacija Koštunice, kao i činjenica da je njegova vlada uhapsila i izručila Karadžića i Mladića, daje kredit da, možda, i ne mora ispuniti baš sve što se od njega traži, ili ne baš odmah, naprosto su ga zaobišli i sklopili dil upravo sa tim "mračnim snagama" iz devedesetih čijem povratku je on, navodno, stajao na putu. (I "mračne snage" su naučile lekciju. Kad je tako lako niz vodu puštena tako važna i decenijska akvizicija poput Borisa Tadića i Demokratske stranke, oni sami se podršci mogu nadati samo dok zahteve ispunjavaju bespogovorno. I tako je lestvica zahteva i očekivanja od svake buduće srpske vlasti dodatno podignuta.)

Ali lekciju je, izgleda, naučio i Tadić, pa tako za slučaju svog novog povratka najavljuje (još) veću kooperativnost i još tešnju saradnju da LDP-om i ostalim "proevropskim" snagama, a za svoju zlehudu sudbinu javno optužuje "mangupe iz svojih redova" i Vuka Jeremića koji ga je "svađao sa svetom".

Rekao bih da detalj koji sledi nije samo anegdotalno zanimljiv. Poznajem, naime, dva Tadićeva relativno bliska saradnika, od kojih jedan, danas, po blogovima i tvitovima javno lamentira što njegova vlada nije smogla snage da sama sklopi ovakav ili sličan sporazum sa Prištinom (a možda i pohapsi one "kriminalce od predsednika opština na severu Kosova"), dok drugi – doduše, malo manje javno – govori da je Briselski sporazum veleizdaja i da bi ("u nekoj normalnoj zemlji") njegovi protagonisti bili uhapšeni još na aerodromu pri povratku iz Brisela.

Pretpostavimo da su obojica iskreni u tim svojim stavovima (meni se čini da jesu). I pretpostavimo da su negde na liniji tih svojih iskrenih uverenja savetovali Tadića dok je bio predsednik. Šta hoću da kažem? Pa, samo ono što je, čini mi se, očigledno. A to je da politika koja nastaje kao rezultanta ovako divergentnih uticaja (nezavisno sad od toga kojoj ste od ove dve "škole mišljenja" naklonjeniji i koja vam je bliža srcu) ne može biti drugačija nego konfuzna – a verovatno bi bio pogodniji i neki klinički termin iz Tadićeve primarne struke.

»

RUŠI, VRAĆAJ, RUŠI

Dragan Đilas je – uz Nikolića i Dačića – bio jedan od tri pobednika majskih izbora. Lista DS-a u Beogradu je osvojila preko 35 procenata glasova, odnosno čak trinaest procenata više od republičkog rezultata Demokrata i skoro deset odsto više od naprednjačke liste koju je u Beogradu predvodio Vučić. I donekle slično drugoj dvojici, u toj pobedničkoj euforiji Đilas je napravio nekoliko pogrešnih poteza čije posledice danas snosi i kojima se još ne nazire kraj. (Uzgred rečeno, interesantno je primetiti da su upravo njih trojica – dakle, Đilas, Nikolić i Dačić – u prethodnih godinu dana bili predmet najžešćih medijskih napada, iako je prvi u dubokoj opoziciji, a druga dvojica na čelnim pozicijama izvršne vlasti.) Elem, Đilas je u leto 2012. bio psihološki, a delom i stvarni politički pobednik, čvrsto je držao fotelju gradonačelnika Beograda, imao odlične odnose sa svima iz vlasti, kao i iz opozicije, bio miljenik medija i poslovnih krugova – i svuda doživljavan kao "budućnost koja je počela". Da je bio strpljiviji, kroz šest meseci bi ga verovatno čak i sam Boris Tadić molio da preuzme stranku, a svakako bi to tražila apsolutna stranačka većina.

Ne treba zaboraviti da je i DS-ov politički brod, uz sve svoje unutrašnje probleme, podele i sukobljene interese, godinama delovao moćno i suvereno – sve dok se, više-manje, kretao po koordinatama i notama zapadnih prestonica i ambasadora

Ali nestrpljenje je srpska opštenacionalna boljka i teško mu je odoleti, pogotovo kada vam skoči adrenalin, kada vas svi huškaju, a i sami osećate kao da je "kucnuo" vaš čas. Tako je i Đilas prerano i pregrubo udario na ranjenog Tadića, umesto da mu pomogne, ili, što je realnije i racionalnije, da ga pusti da ovaj sam politički iskrvari.

Nije to bilo baš klasično političko "oceubistvo". Niti je Boris Tadić Đilasu bio "otac" u onom smislu u kojem je, na primer, to Šešelj bio Nikoliću i Vučiću. Ali ni DS-ova publika nije ona radikalsko-naprednjačka i, ma koliko da im je Tadić već svima bio pomalo "izašao na nos", mnogi DS-ovci, a naročito obični glasači i simpatizeri, osetili su tada neku vrstu sažaljenja prema "starom" i olako otpisanom lideru. Taj sentiment u tom trenutku nije mogao Tadića da spase od smene, ali je dragoceni zalog koji bi mu danas možda mogao olakšati politički povratak.

A nevolje se, kao što znamo iz života, obično nadovezuju jedna na drugu. A Đilasova politička sudbina tu istinu obilato potvrđuje. Teško je reći da li je takav obrt bio već od početka planiran u rišeljeovskoj glavi "pr(a)vog (pot)predsednika vlade", ali čitava ona aparatura koja je u leto 2012. bila stavljena u pogon da bi na čelo DS-a dovela Đilasa, sada se okrenula protiv njega – i to, razume se, još žešće i beskrupuloznije nego onda kada su rušili Tadića.

Jedan od glavnih argumenata prilikom Tadićeve smene bilo je insistiranje na njegovoj "objektivnoj odgovornosti" zbog lošeg izbornog rezultata – a taj rezultat je sada prava misaona imenica i gotovo pusti sanak za proređene i demoralisane demokratske redove. Naravno da nipošto nije isto kada ste u vlasti i imate sve resurse na raspolaganju, i sada kada vas progone, hapse i medijski razapinju. Ali, spolja i formalno gledano, Tadić i njegovi imaju puno pravo da se pozivaju na tu prošlogodišnju argumentaciju i traže odgovornost sadašnjeg rukovodstva.

Sem toga, mada to nije baš tako predstavljano u vreme njegove smene, Tadić je otišao zato što se stranačkoj nomenklaturi činilo da će se sa njim na čelu teško vratiti na vlast. Kada je, takoreći, preko noći ostao bez vlade i bez vlasti, Tadić je bio ozlojeđen i – ne bez razloga – ljut skoro na sve. A naročito na Dačića i Dinkića koji su ga – sa njegove tačke gledišta – "izdali", na naprednjake koji su ga pobedili, pa na Đilasa, Jeremića i Ljajića koji su ga "izneverili" itd. Njegov "koalicioni kapacitet" je bio mali, a frustracija velika. Drugim rečima, niti je on želeo/mogao sa drugima, niti su drugi želeli i mogli sa njim.

A sada se stvar gotovo sasvim preokrenula. Danas je Đilas usamljen, ljut i frustriran – dok se Tadić, uz očigledan blagoslov "gospodara Vučića", lagodno švrćka sa medija na medij, proziva stranačko rukovodstvo i neuvijeno podržava Vučićevu "borbu protiv korupcije", kao i kosovsku i evropsku politiku aktuelne vlade. Moguće da je upravo to Tadićeva računica i nada. Oni koji su ga svojevremeno smenjivali zbog želje da se brzo vrate na vlast, sada bi ga, iz istog razloga, jednako "principijelno", mogli ponovo ustoličiti u vrhu DS-a.

PARADOKS KAO LOGIKA

Ali, stvari tu nisu tako jednostavne – i to je glavni, a možda i jedini Đilasov adut u ovom trenutku, koji bi ga mogao zadržati na mestu na kome se trenutno nalazi. Ma koliko psihološki bio razumljivi Tadićev jed i želja za revanšom (a da i ne govorimo o tome da je premlad za unuke, penziju i šah na Kalemegdanu), on, realno, i sebi samom, a pogotovo stranačkoj i široj javnosti, teško da može objasniti kako to da mu je SNS danas prihvatljiv, pa čak i poželjan, za koalicionog partnera – a nije mu to bio pre godinu i po dana, kada su, zbog Tadićevog tvrdog stava da "nema ništa od koalicije sa naprednjacima" demokrate ostale bez vlasti.

Nije ovde reč samo o očiglednom i teško branjivom paradoksu (jer da stvari funkcionišu po logici i izbegavanju paradoksa, SNS, recimo, ne bi nikada ni primirisao vlasti), nego i nekoj vrsti nelojalnosti prema kolektivu kojem se pripada – na stranu što ni taj "kolektiv" nije bio previše lojalan prema njemu – a što kolektivna svest i te kako registruje i kažnjava. Jednostavnije rečeno, u trenutku dok se DS-ovi kadrovi hapse i procesuiraju širom Srbije, a stranački aktivisti privode i prebijaju, Tadićevo "konstruktivno" i umiljato držanje prema SNS-u i Vučiću, teško da može naići na simpatije najšireg članstva.

Doduše, te simpatije Borisu svojevremeno nisu pomogle kada ga je koalicija Đilas-Pajtić smenjivala sa mesta predsednika stranke. (Kao što ga ni napor da se ne zameri previše Zapadu, a da im ipak ne da baš sve, nije spasio od dvostruke optužbe za izdaju – i to kako "srpske", tako i "evropske" stvari u Srbiji.) Ali je, imam utisak, svojim delovanjem i (ne)snalaženjem nakon gubitka vlasti u državi i stranci, na neki način, retroaktivno, poprilično opravdao mnoge optužbe na svoj račun i dao za pravo gotovo svima koji su svojevremeno bili protiv njega. ¶

ĐORĐE VUKADINOVIĆ

Hapšenja i igara

Zašto u Demokratskoj stranci tvrde da je politički sistem u funkciji kanalisanja frustracija i usmeravanja mržnje kao i u vreme kada se upiralo prstom u narodne i državne neprijatelje

Prema podacima Demokratske stranke, nova vlast je od svog nastanka pre godinu i po dana pa do danas uhapsila, privela, držala u pritvoru, optužila skoro 60 demokrata. Plus oni koji su se u međuvremenu učlanili u druge stranke, a do juče bili na vlasti kao demokrate. Poslednji primer, neposredno pred voždovačke lokalne izbore, zapravo je "na sva usta" hapšenje Nenada Milenkovića, bivšeg predsednika opštine Novi Beograd, koji je u DS-u bio od njenog osnivanja, a sada je član stranke Dušana Petrovića Zajedno za Srbiju. Milenković je uhapšen jer je centru za filmsku umetnost "Art i popkorn" na deset godina besplatno ustupio 525 kvadrata u bioskopu Fontana, čime je navodno opštinu oštetio za 1,5 miliona dinara.

Svi optuženi bivši i sadašnji članovi DS-a terete se za zloupotrebu službenog položaja. Od toga, samo je jedno suđenje u toku.

POD UDAROM: Sedište Demokratske stranke

Foto: Betaphoto

ČIJA JE KORIST

Uprkos tome, aferaška prašina uvek je bila dovoljno gusta i visoko se podizala. Tako je i počelo sa bivšim ministrom životne sredine i prostornog planiranja Oliverom Dulićem, koji je hapšen i o kome je onoliko pisano još od oktobra prošle godine, a da sud optužnicu protiv njega još nije prihvatio. Vladimir Todorić, pravnik i član Predsedništva DS-a, u razgovoru za "Vreme" objašnjava da je zloupotreba službenog položaja po novom krivičnom zakonu razvrstana u dva krivična dela. "Suština je ista, tu se ne zna šta je radnja krivičnog dela. Takvo krivično delo kako je definisano kod nas, ne postoji u evropskim zakonodavstvima. To je relikt iz vremena komunizma koji, nažalost, nije promenjen ni za vreme DS-a. Neke zloupotrebe službenog položaja u smislu pribavljanja sopstvene koristi treba sankcionisati, to uopšte nije sporno, tu je reč o proneveri i zna se šta se dokazuje. Ali ovde nije jasno da li je potrebno da postoji imovinska korist ili ne."

Tako je beogradska policija proletos uhapsila 13 bivših funkcionera opštine Surčin, među kojima i bivšeg predsednika opštine Vojislava Janoševića iz DS-a. Njima se na teret stavlja da su odlučili da se vlasnicima privremenih lokala na javnoj površini, odnosno kioska i tezgi, koji su bili u postupku rušenja, zato što su ostali bez sredstava za život isplati naknada u iznosu od 100 evra po kvadratnom metru kako bi te objekte uklonili. Zaključeno je 45 ugovora i opština je isplatila oko 150.000 evra, iako je postojala odluka inspekcije da se ti objekti uklone o trošku vlasnika. "Optuženi su", kaže Todorić, "da su nekom drugom stvorili protivpravnu imovinsku korist, a ne sebi. To samo pokazuje kako je zloupotreba službenog položaja jedno kaučuk krivično delo i da se može rastezati u skladu sa političkim potrebama."

Druga sporna stvar jeste dužina pritvora. Beleže se boravci demokrata u pritvoru od osam, deset dana, mesec ili tri meseca, ali i mnogo duže, kao u slučaju Saše Dragina, bivšeg ministra poljoprivrede – devet meseci. "Pritvor je procesno sredstvo koje se koristi restriktivno, samo u cilju zaštite svedoka", objašnjava Todorić. "Meni je neverovatno da neki kriminalci koji su godinama bili predmet crnih hronika izlaze iz pritvora za 24 sata, dok je Dragin u pritvoru proveo kao da je najveći kriminalac, a taj slučaj je prazan, i oni su svesni da je prazan. Dragin je držan dugo u pritvoru, verovatno kao primer, posle cele one famozne priče o nagodbi sa Cvijanom, što je Dragin odbio." »

Stranačka evidencija: uhapšeni i privođeni članovi DS-a

	Odbor	Ime i prezime	Funkcija	Status		Krivično delo
1	Prokuplje	Milan Arsović	bivši predsednik	optužen	brani se sa slobode (bio u pritvoru 24 dana)	ZSP*, čl.359 st.3
2		Boban Lepojević	bivši predsednik opštine	nepravosnažno osuđen na 2 godine zatvora		ZSP, čl.359 st.3
3		Biljana Stajković	bivša direktorka Direkcije za urbanizam i izgradnju	istražni postupak u toku	brani se sa slobode	čl.364 st.2
4		Saša Bogdanović	odbornik DS u SO Prokuplje	istražni postupak u toku	brani se sa slobode	ZSP, čl.359 st.1 i poseban slučaj falsifikovanja isprave čl.356 st.1
5		Radoslav Milenković	bivši direktor vodovoda	istražni postupak u toku	brani se sa slobode	nenamensko trošenje sredstava iz budžeta
6	Ćićevac	Zlatan Krkić	predsednik opštine	saslušan u policiji	nema informacija da li je procesuirano	ZSP
7		Dejan Stefanović	zamenik direktora Direkcije za izgradnju	saslušan u policiji	nema informacija da li je procesuirano	ZSP
8	Rekovac	Slavomir Sekulić	bivši direktor kamenoloma Draća	optužen	suđenje zakazano za 17.9.2013.	ZSP čl.359 st.2
9		Violeta Petrović	sekretarica bivšeg preds. opštine	optužena	suđenje zakazano za 17.9.2013.	ZSP čl.359 st.2
10		Dragan Prodanović	bivši predsednik opštine	istražni postupak u toku	dve krivične prijave u Okružnom i jedna u Opštinskom tužilaštvu	ZSP
11	Stara Pazova	JovanTišma		istražni postupak u toku	u pritvoru od 29.3 – 23.4.2013.	ZSP
12		Srđan Stanišić		istražni postupak u toku	u pritvoru od 29.3 – 23.4.2013.	ZSP
13		Miljan Vujačić		istražni postupak u toku	u pritvoru od 29.3 – 23.4.2013.	ZSP
14	Surčin	Vojislav Janosević	bivši predsednik opštine	optužen	bio u pritvoru, se brani sa slobode	
15		Miroje Vidaković	bivši član veća	optužen	brani se sa slobode	
16		Sanja Kolešan	bivši član veća	optužena	brani se sa slobode	
17		Jovan Milivojević	direktor JP Surčin	optužen	brani se sa slobode	
18	Vlasotince	Srđan Šušulić	bivši predsednik opštine	privođen	bio u pritvoru 30 dana	ZSP
19		Živorad Stojanović	bivši šef odeljenja za opštu upravu	privođen	bio u pritvoru 30 dana	ZSP
20		Novica Valčić	urbanista opštinske uprave	privođen	bio u pritvoru 30 dana	ZSP
21		Dragan Stojanović	građ. preduzetnik i odbornik	privođen	bio u pritvoru 30 dana	ZSP
22	Kuršumlija	Darko Lazarević	bivši direktor JKP	istražni postupak u toku		čl.359 st.1
23		Vesna Jakovljević	bivša predsednica opštine	istražni postupak u toku		
24	Subotica	Oliver Dulić	bivši ministar			
25		Nebojša Janjić	pomoćnik bivšeg ministra	uhapšen 2.10.2013.		ZSP
26	Despotovac	Dragi Mijajlović		pokrenut postupak	brani se sa slobode	
27		Milorad Mijajlović		pokrenut postupak	brani se sa slobode	
28		Ljubiša Dobrosavljević		pokrenut postupak	brani se sa slobode	
29		BratislavTrifunović		pokrenut postupak	u pritvoru	
30	Rača	Milan Domanović		optužen	suđenje u toku	čl.138
31		Bojan Miletić		optužen	brani se sa slobode	čl.361 st.3, osumnjičen je i po čl.359 st.2
32	Kula	Stana Strugar	bivša direktorka Doma zdravlja	informativni razgovor		
33	Kraljevo	Aleksandra Nektarijević	direktorka direkcije za planiranje i izgradnju	privođena	bila u pritvoru 8 dana, optužnica nije podignuta	
34		Saša Pantelić	bivša načelnica Gradske uprave	privođena	bila u pritvoru 5 dana, optužnica nije podignuta	
35	Novi Sad	Saša Dragin	bivši ministar	optužen	pušten iz pritvora krajem avgusta	ZSP
36		Petar Petrović		osumnjičen	nije optužen, pušten iz pritvora	ZSP
37		Goran Kostić		osumnjičen	pušten iz pritvora	ZSP
38		Tijana Pavlov		osumnjičen	brani se sa slobode	ZSP
39		Borislav Novaković	bivši direktor Zavoda za izgradnju grada, sadašnji direktor GSP	Istražni postupak u toku	u pritvoru od 29.9.2013	čl.359
40	Pečinci	Siniša Vukov		ima oko 15 podnetih krivičnih prijava		
41		Živko Marković		ima oko 15 podnetih krivičnih prijava		
42	Niš	Branisiav Ignjatović	bivši direktor SC Čair	istražni postupak u toku	bio u pritvoru 10 dana, pušten da se brani sa slobode	ZSP
43	Bojnik	Nebojša Nenadović	bivši predsednik opštine	istražni postupak u toku	bio u pritvoru 17 dana	ZSP i davanje i primanje mita (2 postupka)
44	Vrnjačka Banja	Arsić Goran		privođen na informativni razgovor		
45		Smiljanić Života		privođen na informativni razgovor		
46		Bošković Milomir	bivši tehnički direktor JKP Beli izvor	privođen na informativni razgovor		
47		Arsić Petar	bivši direktor sektora Čistoća u JKP Beli izvor	privođen na informativni razgovor		
48		Stojanović Mila	Bivša načelnica odeljenja za zaštitu životne sredine	podneta krivična prijava		način obračuna naknade za konverziju zemljišta**
49	Šid	Miladin Pinić	bivši direktor JP Vodovod	policijski pritvor 48h		optužnica nije podignuta
50	Leskovac	Slobodan Kocić	bivši gradonačelnik	istražni postupak u toku	u pritvoru od 23.03.2013, pušten iz pritvora u avgustu	ZSP
51		Dragana Stošić	bivša direktorka direkcije za urbanizam	istražni postupak u toku	u pritvoru od 23.03.2013. (proveriti)	ZSP
52		Snežana Milojković	bivša direktorka centra za soc. Rad	istražni postupak u toku	bila u pritvoru 15-ak dana pa puštena da se brani sa slobode	ZSP
53		Momčilo Gligorijević	saradnik u direkciji za urbanizam i izgradnju	istražni postupak u toku	u pritvoru mesec i po dana pa pušten	
54		Jadranka Miljković	bivši rukovodilac u gradskoj upravi	istražni postupak u toku	nije bila u pritvoru	
55.	Beograd	Nebojša Ćeran	bivši director Kolubare	Istražni postupak u toku	u pritvoru od 8.9.2013.	čl.359
56.	Kovačica	Miroslav Krišan	predsednik opštine			
57.	Kruševac	Branislav Katančević	bivši direktor specijalne bolnice "Ribarska banja"			

* ZSP: Zloupotreba službenog položaja

** Ministarstvo poljoprivrede svojim tumačenjem potvrdilo ispravnost postupanja Stojanović Mile.

Inače, Tužilaštvo za organizovani kriminal podiglo je optužnicu protiv bivšeg ministra poljoprivrede i njegovih saradnika zbog sumnje da su nezakonitom prodajom regresiranog mineralnog đubriva oštetili pančevačku Azotaru i budžet Srbije za više od četiri i po miliona evra. Suđenje Draginu je jedino započeto suđenje demokratama, a pritvor mu je stalno bio produžavan, od hapšenja u novembru 2012. pa sve do kraja avgusta ove godine, zbog opasnosti od bekstva.

Sagovornik "Vremena" ukazuje i na prisutan strah tužilaca i sudija da puste nekoga iz pritvora čije se lice pojavljuje na naslovnim stranama tabloida. "Moram da razbijem iluziju koja postoji kod laika ili političara koji to zloupotrebljavaju: ne postoji nezavisnost organa vlasti. Postoji ravnoteža vlasti, balans. Mogućnost međusobne kontrole organa vlasti ovde je veoma važna. Zato izvršna vlast birana od građana, u ovom slučaju Ministarstvo pravde, treba da ima pravo nadzora nad sudstvom i tužilaštvom kada postoje neki problemi."

Imajući u vidu i reformu pravosuđa, posle koje više od 800 sudija i tužilaca nije bilo izabrano, i kasnije učlanjenje njih oko 650 u SNS, u avgustu 2011, Todorić zaključuje da onda kada ih je Ustavni sud vratio na posao, oni su već bili članovi stranke što je zabranjeno zakonom i Ustavom. "Pitanje je da li opet imamo partijsku strukturu u pravosuđu koja se može zloupotrebljavati?"

DRUŠTVENO UBISTVO

S druge strane, jasno je vidljiv i medijski i društveni linč demokrata koji su do juče bili na vlasti. Jedan od primera je bivši član DS-a a sada član LDP-a Ljubiša Simović koji je bio gradonačelnik Kraljeva u vreme zemljotresa, u novembru 2010. godine. Nova vlast ga je u maju 2013. uhapsila sa još 15 osoba zbog sumnje da su zloupotrebili novac koji je Vlada Srbije uplatila za sanaciju zemljotresa. Još tokom hapšenja sevali su naslovi iz novina: "Kako je gradonačelnik Ljubiša Simović ojadio ljude u Kraljevu koji nisu imali ni gde ni kako"... Gromoglasno su uhapšeni, a direktor policije Milorad Veljović na konferenciji za novinare je rekao kako je zgrožen činjenicom da postoje ljudi koji su se obogatili na nesreći

naroda i da je došlo do dogovora gradske uprave sa preduzimačima koji su radili kuće. Ukratko, preduzimači su bili preplaćeni. Veštačenje je radio Institut za građevinarstvo i arhitekturu Građevinsko-arhitektonskog fakulteta u Nišu, a po tom veštačenju na kraju je ispalo da država u stvari duguje pare izvođačima. Ispostavilo se da niko od uhapšenih nije kriv, da nisu oštetili budžet grada Kraljeva, a samim tim ni državni budžet. Istog dana svi su pušteni iz pritvora, ali, kako Todorić primećuje, "da li je neko održao konferenciju za štampu da se izvini tim ljudima? Ne. Svrha je postignuta, opet smo kriminalizovani, opet su ti ljudi izvedeni na ulicu u šest ujutro pred decom, komšijama, a to se zove društveno ubistvo. To je ta populistička matrica po kojoj se u tabloidima najavljuju hapšenja, onda se desi hapšenje, gde se unapred zna presuda, gde će ko da robija, u kojoj ćeliji, onda čitamo šta je on rekao pred tužiocem, iako ti podaci ne smeju da dođu do javnosti. Znači, opet postoji sprega obaveštajnih službi, policije, tužilaštva i njihovih medija. Stvorio se jedan pakleni mehanizam. Mnogi su se smejali kada smo govorili o diktaturi, ali ova samovolja je sve jača i ne postoje više uslovi za fer političku utakmicu".

Dok se u isto vreme iz redova naprednjaka može čuti o lažnim i bezobzirnim navodima DS-a iza kojih stoje panika i strah od rezultata nepoštedne borbe protiv kriminala i korupcije, demokrate kažu: "Mera poštenja, po naprednjacima, jeste to ukoliko vi odete na njihov rođendan u Arenu, ukoliko im iskažete poštovanje i ako pristajete da budete na rezervnoj klupi za koaliciju. To vam garantuje da nećete biti na naslovnim stranama tabloida i da ćete biti bezbedni."

USLOV ZA IZBOR

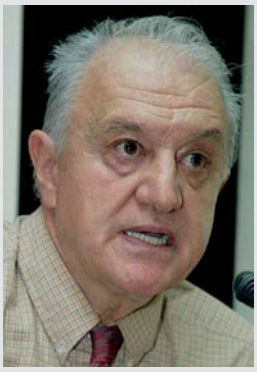
Nije samo kriminalizacija kroz otvaranje novih afera kriva za loše rezultate demokrata na lokalnim izborima, znaju to i oni sami. Ipak, smatraju, taj predizborni proces, koji znači progon praćen medijskim linčom, nesumnjivo utiče i na formiranje mišljenja glasača. Istraživači javnog mnjenja takođe smatraju da hapšenja imaju za direktnu posledicu dalji pad popularnosti Demokratske stranke. Za to vreme, potencijalni glasači DS-a, opet, zbunjeni i nepoverljivi, dobrim delom i neopredeljeni, sve češće biraju apstinenciju na dan izbora.

Demokrate sa svoje strane tvrde da se političkim sistemom danas rukovodi preko kanalisanja frustracija i usmeravanja mržnje, kao u vreme kada se upiralo prstom u narodne i državne neprijatelje. Svetlu tačku na kraju tunela vide u većem međunarodnom učešću u izbornim procesima, "jer pod ovakvim uslovima neodrživi su izbori za Beograd i parlamentarni izbori koji predstoje". ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Vladimir Goati

Korupcija koja nosi najviše para

Mislim da je taj energični put, gde pravosuđe i policija, ali i tužilaštvo i sud nešto revnosnije rade – dobra stvar. Iako se korupcija, kao patološka pojava društvenog života, ne može sasvim iskoreniti, ipak se na ovaj način povećava rizik i time smanjuje učešće korupcije i broj koruptivnih radnji.

Međutim, tu je i pitanje na koje je teško odgovoriti i ja bih ga ostavio otvorenim: da li su samo bivši članovi vladajućeg kruga na meti? Ili je to sticajem okolnosti. Postoje argumenti i za jedan i za drugi sud, jer kada pogledate ta imena, ministar, pa vrlo visoko plasirani činovnik, onda to asocira na bivšu vladajuću garnituru. Kada pogledate sa druge strane, politička korupcija o kojoj se radi, a to je korupcija koja najviše para nosi, gde se kotrljaju milioni evra i dolara, vezana je za držanje političkog položaja. Imate jednu stožernu opozicionu partiju koja je bila van vlasti, ona i nije mogla da bude akter korupcije i sada se obračunava sa onima koji su bili na vlasti i koji su jedino imali nekakva arbitrarna ovlašćenja, bilo da je reč o ministru, državnom sekretaru, predsedniku UO ili direktoru nekog javnog preduzeća. Da li se tu ide tom logikom, znači tragom političke korupcije, a on vodi ne ka čitavoj političkoj eliti Srbije nego ka vladajućoj političkoj eliti u datom vremenu, to je teško reći, možda i rano. Videćemo i presude, mada mi se čini da presuda i nema. Jer, jedno je kada se krene u istražne radnje, pa se podigne krivična prijava, ali to može godinama da traje i može da se završi oslobađanjem. Eto, tu je dilema. Pored toga, ne znači da i iz sadašnje vlasti nisu mogli za ovih godinu i po dana, ili koliko budu vladali, da naprave nekakve koruptivne radnje i da se uključe u lance koruptivne mreže.

Pored političke postoji i "mala" korupcija. Na primer, da preskočite red za 50 ili 100 evra, da dobijete prednost od onoga ko nema političku vlast, što ne znači da je to u zbiru sitna korupcija. Ona, kao i velika politička korupcija, razjeda društvo, i od nje na kraju društvo korodira i propada. Međutim, o političkoj korupciji najviše govorimo, ona je na naslovnim stranama i to je vezano za držanje položaja dugi niz godina. Naravno, moguće je da sve to neko isteruje ili veštački ili da procesuira bez dovoljno argumenata, da tu ima zavisti, zlobe, želje da se naškodi, ali to onda ne bi ni bila politika. Pri tome, sve se događa u vreme kada borba protiv korupcije i kriminala ima dva olovna tega. Jedan je pravosudni sistem koji je loš, čija je reforma počela na sva zvona, pa je napravljen novi dar-mar sa tom reformom i moja je sumnja da je sistem sad manje efikasan, brz i pravičan. Pravosudni sistem mora da se stabilizuje, ali to je pitanje nekoliko godina.

Drugi olovni teg jeste javni sektor, odnosno nepostojanje profesionalnog činovništva, prenaseljenost tog prostora i okolnost da su to u najbukvalnijem smislu reči partijski činovnici, i to različitih partija. U pitanju je ogromna armija od 740.000 ljudi, a ne od 550.000 kako se do pre nekoliko dana mislilo, od kojih mnogi ne samo da nemaju kvalifikacije nego imaju pogrešne kvalifikacije, pa još ako dodamo stotine, možda i hiljade ljudi sa falsifikovanim diplomama. Profesionalizacija javnog sektora je posao za tri, četiri mandata vrlo uspešne i vrlo vredne vlade, a uređivanje te oblasti biće herkulovski zadatak.

Šta smo radili skoro 100 godina

Snežilo je, Prvi predsednik Vlade, dok su plavi mundiri gledali pravo u njega, rek'o sve i preko kako treba, i poručio, Živela Srbija. Bez muf Leontina bila ko da je sa muf i na svaku visinu, i ona svima dala pozdrav, Živela Srbija!

Pred Crkvom Svetog velikomučenika Dimitrija, na brdu u Lazarevcu, tri svečane zastave na tri povisoka jarbola. Zastakljen program Obeležavanja 99 godina Kolubarske bitke, u 8 sati liturgija, u 10 parastos poginulim ratnicima, u 11 državna ceremonija. Još, do crkve parohijski dom, veliki i golem ko tri crkve.

Crkva puna, u toku liturgija, činodejstvuje vladika šumadijski Jovan. Lazarevčanin, koji poznaje temu, nas zavede u podrume crkve, u kosturnicu Kolubarske bitke, gde pohranjeno 50.000 poginulih, 30.000 austrougarskih i 20.000 srpskih vojnika. Istorija, sve u mermer i bakar. Poznanik nas povede u sporedne hodnike kosturnice, u kojima, veli, nekad bila postavka Istorijskog muzeja sa fotografijama i dokumentima. Od sve istorijske građe, na letvama, nekoliko fotografija. Tako, kaže pratilac, država brine o svojoj istoriji.

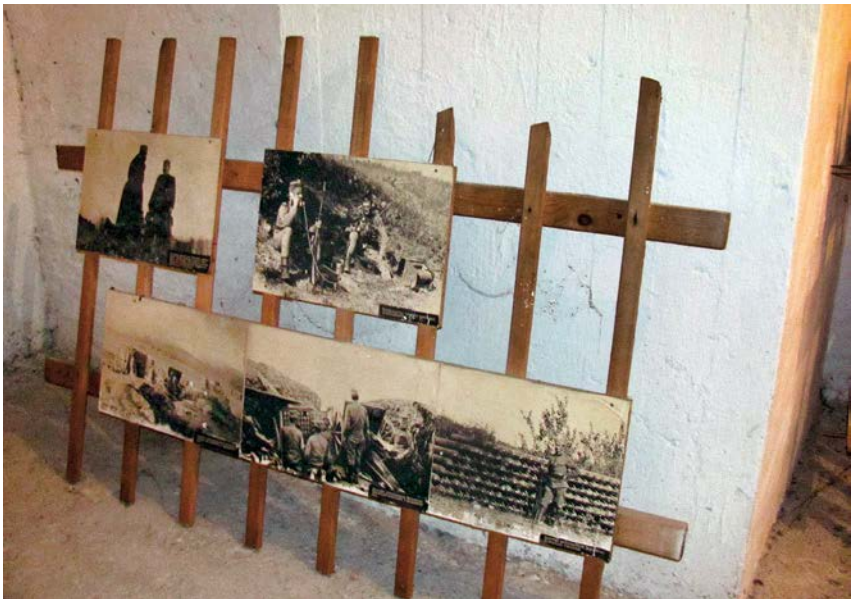
DRUŠTVO: Prvi predsednik vlade sa Leontinom i drugovima (iznad); **ostaci nekadašnjeg muzeja** (desno)
Foto: D.T.

AKADEMSKA JAVNOST

Napolju, na stepeništu crkve, postaviše zvučnike sa nalepnicom "Skajmuzik", staviše i nekoliko mikrofona, pleksiglas govornicu odgovarajuće visine. Žensko iz protokola Vlade uze organizuje i proba, gde stane dečiji hor "Čarolija", gde hor Umetničkog ansambla kralj Petar I, hor uze proba "Oj Srbijo mila mati"... Stiže vojska, u na plavo, ili neku rezedo boju, mundiri. Komandir počasnog voda uze sve zateže, u'vatimo: Za vreme govora pogled pravo! U sve to izdvajalo se plavo žensko, kratka prikopčana crna bunda, crna pa dugačka suknja-'aljina, mali pa crni damski kišobran. Tko eto, eto umetnica Leontina, tkoja umetnički rukovodilac dečjeg hora "Čarolija".

Iz crkve uze izlazi verujući narod, izađe i vladika Jovan, izneše napolje one toplotne gorionike, ko da je počinjalo da sneži... Uze još više ko da sneži, prvi predsednik vlade gospodin Dačić je kasnio, kanda upravo stiže iz tog Beča, Brisela... Komandir komandova plavim mundirima, Mirno, pred ulaz crkve stiže nekoliko crnije automobila sa rotacijom, iz srednjeg, po sva pravila, izađe Prvi predsednik Vlade. Mundiri jopet stadoše mirno, Dačić se javi i ode gde mu mesto. Na stepenište, pred te mikrofone, stade Leontina, u tu kratku crnu bundu, bez taj muf, ali ko da ima i muf, pa reče: Kolubarska bitka, koja se na ovim prostorima odigrala novembra i decembra 1914. predstavljala je ne samo dokaz velike hrabrosti i požrtvovanja, već i primer vešto strategijski izvedene vojne operacije... Gospodine predsedniče Vlade, dame i gospodo, Vaše ekselencije, molim vas da pristupite počasti polaganja venaca...

Mundiri stadoše u počasni pozdrav, krenu muzika, krenu prvi predsednik Vlade gospodin Dačić, ostali po taj protokol za njim. Sve siđe u spomen kosturnicu, mundiri staviše venac, Dačić ga državnički popravi, prvopredsednički se odmače, prekrsti se, odstoja, povuče. Drugi sa venac bi general Diković, i on dade počast, povuče se, po redosledu pristupiše ostale delegacije.

Napolju nacentriraše onu pleksiglas govornicu odgovarajuće visine, mundiri opet stadoše mirno, izađe Dačić, sve stade na stepenište, bi himna. Reporter sagleda i prebroja, svi na broju, jedino ne bilo nikoga iz Najnaprednije partije, kanda su bili zauzeti bitkom za Voždovac, gde su na uzorku od 36 posto izvojevali još jednu historijsku pobedu. Kad se obavi himna Dačić još jednom ode na mesto, javi se bez muf Leontina, Dame i gospodo, obratiće vam se predsednik (SPS) gradske opštine Lazarevac. Stade Lazarevac predsednik, Poštovani predsedniče Vlade, Vaša preosveštenstva, Predstavnici Vojske Srbije, predstavnici diplomatskog kora, predstavnici susednih opština, dragi moji sugrađani, na današnji dan pre 99 godina... Sa ovog mesta pozivam istorijsku i akademsku javnost Srbije da ne dozvoli novo prekrajanje istorije, koje se na mala vrata servira građanima Srbije posredstvom nekih kvazinaučnih radnika, ne smemo dozvoliti da posle 100 godina naše pretke nazivaju teroristima...

SLATKO I ČASNO

Opet bi bez muf Leontina, Dame i gospodo obratiće vam se predsednik Vlade Republike Srbije, gospodin Ivica Dačić. Izađe Dačić gospodin, u tu državničku dolamu, koja nije dozvoljavala da sine ona 'volika Srbija značka-zastava, pa iz fascikle izvadi bele 'artije: Poštovani građani, uloga Srbije u Prvom svetskom ratu meri se ne samo masovnim stradanjem srpske vojske i civilnog stanovništva, velikim oružanim sukobima i pobedama na Ceru, Kolubari, Kajmakčalanu, probojem Solunskog fronta, oslobođenjem Srbije... Srbija je u ratu izgubila 1.247.435 ljudi, 28 posto ukupnog stanovništva, takav gubitak nije imala nijedna država...

I dalje je sve što gospodin Dačić rek'o bilo za udžbenike, Ovde u kosturnici zajedno leži 50.000 srpskih i austrougarskih vojnika ugrađenih u temelje današnje Evrope, njihove kosti i njihova krv obavezuju nas na samo jedan put, onaj u kojem u Evropi više nikada neće biti rata... Svi koji se spore oko uzroka i povoda Prvog svetskog rata treba da dođu do ovog mesta, do zajedničke grobnice svih uzroka i povoda, ne bi li shvatili nekoliko prostih stvari – da su nam mrtvi svima izjednačili prošlost, i da budućnost ne leži u krivicama, nego u svesti da samo zajedno možemo da ispravimo i svoje i tuđe greške, da samo zajedno možemo nešto da naučimo iz golgote kroz koju smo prošli... Srbija prema tom delu istorije ne sme da ima odnos koji će joj onemogućiti sadašnjost... Žrtve na Kolubari treba da nas podsećaju da, bez obzira na veličinu cilja, prvi zadatak svake odgovorne vlasti mora da bude mir! U Srbiji imamo više nego dovoljno kosturnica, u Srbiji su nam potrebni živi ljudi... Zato ne treba da gubimo vreme na utvrđivanju naše i tuđe krivice za prošlost, mi danas, pred ovim kostima, odgovaramo na mnogo važnije pitanje, koliko ćemo biti spremni da, kao što su naši preci umirali za Srbiju i Evropu, mi za Srbiju i Evropu živimo... Od toga sve zavisi, da li ćemo u budućnosti kostrurnice da posećujemo, i sećamo ih se, ili ćemo da ih punimo sopstvenim neuspesima, sopstvenim promašajima, i kostima, ne našim, nego naših potomaka... Ne sumnjam da će nam Evropa ponovo pomoći, još manje sumnjam da će Srbija tu pomoć umeti da iskoristi, zato što je danas slatko i časno živeti i raditi za ovako slavnu otadžbinu. Živela Srbija!

Šta reći, reporter umal' lično ne čestita, ali Dačić ode na mesto, pod crni kišobran-suncobran sa oznakom 5.11. Još je jače snežilo, a njemu se 'ladnoća ništa ne poznavala, tek malo crven nos, i ti predsednički obraščići. Uto odoše počasni mundiri, mundir orkestar, opet se javi bez muf Leontina, najavi umetnički program, horove, glumce. Stupi glumac Živić kao vojvoda Mišić, otkud glumac Živić u ovoj postavi, šta otkud, gde se to pita kad otadžbina zove, istupi i ono dete iz *Montevideo, bog te video*, bi tu monologa i dijaloga. Reporter bi slobodan pita muško iz organizacije, jel'te, baš tim rečima, jali umetnica bez muf Leontina na platu u tu Vladu, ili se ističe po ti ugovori i honorari, a ovaj, baš tim rečima, odgovori da Leontina prisutna dobrovoljno.

Bi pesma "Vostani Serbie", Dačić je pev'o, a tek što je Leontina pjevala, nastupi i Leontina hor "Čarolija", "Volim kad cveće u polju miriše/ i kad svako sete čist vazduh udiše"... Pošto se još ispeva Leontina umetnica završno reče, Ovo je naš apel za mir i razumevanje među ljudima... I šta na samom kraju i završno reče, na samom kraju i završno uskliknu, Živela Srbija!

Onda bilo još jedared "Oj Srbijo mila mati", gospodin Dačić se još izjavljiva za mediji, iz Brisela očekuje dobre vesti, jer samo dobre vesti mogu da vuku napred. I još jednom Dačić državnik ponovi svoje dumanje glede srpskih žrtava u Prvom ratu, pita sebe, i sve Srbe, šta smo mi radili 100 godina, i dokle smo stigli? Na kraju palo slikanje sa horom, sa bez muf Leontinu, sa prisutnim narodom gospodina Prvog predsednika Vlade. General Diković, sa svoji komandanti, na izlazu je vojnički ček'o da Dačić završi sa sve aktivnosti, kad je ovaj krenuo u taj državnički i crni i u Dačić koloni srednji Ivica auto, po svi propisi ga pozdravio, i ost'o u taj stav dok ovaj nije zamak'o u druge dužnosti. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Kratka istorija kult

“Mi te ljude poznajemo, pamtimo ih. I samo mi nemojte govoriti kako su se promenili; nisu! Isti su! Zašto su isti? Zato što, za razliku od levice koja obrazuje i razmišlja, desnica uvek samo regrutuje, reprodukuje. Isti jezik, ista mimika; ista lica koja su maja 1991. u Jugoslovenskom dramskom pozorištu prekinula premijeru predstave Siniše Kovačevića *Sveti Sava*, u režiji Vladimira Milčina. Upravo onako kako su se te noći ponašali oni koji su prekinuli predstavu, tako su se ponašali i devedesetih; tako se ponašaju i danas”

Centar za kulturnu dekontaminaciju obilježiće 1. januara 2015. dvije decenije postojanja. Nastao iz Beogradskog kruga, ali i šireg antiratnog pokreta Beograda, Centar je, po riječima Borke Pavićević, osnovan sa jasnom idejom da, u tom opštem nacionalističkom metežu, oko sebe okupi one građane koji su se devedesetih godina prošloga vijeka protivili razbijanju Jugoslavije, ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, opsadi Sarajeva...

“Po ideji Aljoše Mimice, Beogradski krug se držao ustrojstva Dubrovačke Republike: imao je svoje Veliko i Malo veće. Sredinom 1994, na Malom veću se poveo razgovor o osnivanju posebnog kulturnog centra; tako je 1. januara 1995. počeo sa radom Centar za kulturnu dekontaminaciju”, objašnjava Borka Pavićević. “Čuvši da u krugu Kliničkog centra Srbije postoji prazna mrtvačnica, pomislila sam kako bi to mogao biti idealan prostor za nas.”

“VREME”: Mrtvačnica kao kulturni centar?

BORKA PAVIĆEVIĆ: Naravno. Mrtvačnica bi bila svojevrsni simbol našeg očajanja i nemoći da zaustavimo srpske snage koje tri i po godine tuku po Sarajevu, držeći ga pod nezapamćenom snajperskom i artiljerijskom opsadom. Neko je čak bio došao na ideju da kulturni centar ogradimo žicom, dok je Stojan Cerović predložio da ispred te zgrade postavimo *Spomenik dezerteru*! Na kraju smo od Srpskog pokreta obnove – koji je tih godina bio vlast na opštini Savski venac – umesto mrtvačnice dobili ruševni *Muzej – Paviljon Veljković* – koji smo kasnije adaptirali i u kome CZKD i danas radi.

Šta ste učinili za ovih dvadesetak godina? Je li kulturni prostor i dalje jednako kontaminiran?

Tokom protekle dve decenije, u Centru su održavane pozorišne predstave, izložbe, tribine, protesti; organizovane su škole ljudskih vrednosti; *Ugroženost tela*, plesni teatar Sonje Vukićević; tranziciona pravda; zajednica sećanja; nove politike solidarnosti; *Rizik*; *Moderna, srpski nacionalni identitet u XX veku*; *Dosije Srbije*; *Imenovati to ratom*; *Svlačenje slobode*... Tokom svih tih godina, Centar je bilo mesto otpora svakoj vrsti nasilja i netolerancije. I mesto – *Otpora*. Dakle, bilo je... Ali, šta se promenilo? Nažalost, malo toga. Iako je posle 2000. infekcija koliko-toliko zaustavljena, nakon perioda remisije, shvatili smo da se bolest vratila: sistem je rekonstruisan, ali na donekle drugačiji način.

Na koji način?

Na taj što su Socijalistička partija Srbije i Srpska radikalna stranka – današnji *naprednjaci* – iza sebe imali resurse dve Jugoslavije. Govorim o putevima, železnicama, bolnicama, nekim institucijama. Danas nema ništa; ništa nije ostalo!... Krajem devedesetih, Ana Miljanić je u CZKD-u režirala predstavu *O Nemačkoj* Hermana Broha, u kojoj Broh kaže Cilzdorfu:

“Pokažite mi nemačke antifašiste i Nemačka će biti spašena!”

Na našim tablama se svih tih godina nalazila pesma Martina Nimlera *Kada su došli*. Eto, ispade da smo je prerano skinuli.

Vratili ste je?

Vratili! I to čim smo videli da u Srbiji de-

urnog trovanja

foto: A. Anđić

snica ponovo jača. Jer, mi te ljude poznajemo, pamtimo ih. I samo mi nemojte govoriti kako su se promenili; nisu! Isti su! Zašto su isti? Zato što, za razliku od levice koja obrazuje i razmišlja, desnica uvek samo regrutuje, reprodukuje. I zbog toga danas imamo tog jednog i istog razmnoženog čoveka: isti jezik, ista mimika; ista lica koja su maja 1991. u Jugoslovenskom dramskom pozorištu prekinula premijeru predstave Siniše Kovačevića *Sveti Sava*, u režiji Vladimira Milčina.

Zbog čega ste se sjetili te premijere?

Zbog iste vrste nacionalizma, ksenofobije, netolerancije, mržnje prema drugima, provincijalizacije, udruživanja, uzurpacije, organizovanog i neorganizovanog nasilja... To je, naprosto, ista atmosfera!

Šta je ista atmosfera?

Dok sam te noći prilazila Jugoslovenskom dramskom pozorištu u kome se, u okviru Sterijinog pozorja igrala ta predstava Zeničkog narodnog pozorišta, videla sam ogroman broj policijskih vozila – prefarbanih u "vojna" – preko kojih su bila ispisana četiri "S". Slova su izgledala kao razlomljeni noževi. Pored su stajali ljudi koji su nosili transparente ispisane istim razlomljenim slovima. Bertolt Breht to naziva *malim uličnim prizorom*.

Ušli smo u pozorište, seli; podigla se zavesa...

"Marš napolje!", "Ua", zaurlali su.

I to je scena iz Viskontijevog *Sumraka bogova*: tako fašizam kroz neotpor prolazi kao nož kroz sir. I to bi jednom konačno morali imenovati. Ne policijski, nego ideološki. Jer, šta će meni policija da me brani od fašista i nasilja?!

»

Gdje?

Na ulici, u prevozu, na stadionima, u kafanama. Dovoljno ih je videti kako hodaju, kako izgledaju, kako su obučeni. A onda čujem: "To su deca!"...

"Poštedite me argumenata sitne dečice", kaže Miroslav Krleža.

Od tog *Svetog Save*, Žarka Lauševića koji stoji na sceni JDP-a, ansambla Zeničkog narodnog pozorišta koji plače, dogodilo se mnogo toga. Ali te pojave ne možete posmatrati izolovano; one su u kauzalitetu. I zato taj ansambl još plače. Svi mi još plačemo. Izuzev onih koji ne pamte ništa.

"Ko ne zna šta ostavlja, svejedno je što ostavlja", kaže Hamlet.

Eto, otuda ta varvarizacija koja, uzgred, nije krenula od juče.

Kada je krenula?

Uzmite knjigu Bogdana Bogdanovića u kojoj analizira jezik na našoj javnoj sceni krajem osamdesetih...

***Mrtvouzice*?**

Tako je. Dakle, nije bio neophodan *Memorandum* SANU, Osma sednica CK SK Srbije, *Odjeci i reagovanja,* snimci vođe iz donjeg rakursa, mitinzi da bi čovek shvatio da će se iz svih "diferencijacija", "preporoda", "događanja naroda" roditi – monstrum. Ne mislim samo u ljudskom smislu; mislim i na takozvani *Duh vremena*.

I da se još jednom vratim premijeri predstave *Sveti Sava*: upravo onako kako su se te noći ponašali oni koji su prekinuli predstavu, tako su se ponašali i devedesetih; tako se ponašaju i danas. Svi! Gledala sam na koji se način mobilišu, kako se taj nacionalni talas podiže i sprema; kako ih lako obuzima *ono slatko osećanje nacije*. Evo, sećam se da je u Ateljeu 212...

Čija je upravnica, velika Mira Trailović, 1988. otišla na miting na Ušće, gdje se "dogodio narod". Kako onda očekujete da neko drugi ostane imun na to *slatko osećanje nacije*?

Da, zbilja: odakle Mira Trailović na tom mitingu? Možda nije uspela da izbegne nadolazeći talas "pozitivnosti" i "konstruktivnosti" koji zna da bude tako zavodljiv? A možda se čovek naprosto uplaši da će u toj opštoj euforiji i oduševljenju ispasti otpadnik? Jer, nemojte zaboraviti ni to da je Mira Trailović bila surovo smenjena sa mesta upravnika Ateljea 212; možda ima i toga.

Kako – surovo?

Mira Trailović je osnovala Atelje; to pozorište je bilo njen život. E, onda se odnekud postavilo pitanje dva ili tri mandata; tražili su da se povuče, da ode... Tog dana se pojavila u svojoj čuvenoj zelenoj haljini.

Kakvoj zelenoj haljini?

Mira je volela da se kostimira; po njenoj garderobi smo uvek znali kakva je predstava, koliko je sati. Kada je stigla u Atelje u toj ogromnoj zelenoj brokatnoj haljini sa zlatnim optokom – koju smo, po operi, zvali *Ivan Susanjin* – shvatili smo da se nešto sprema.

"Idem", rekla je mirno.

Očito, bilo joj je muka od tog silnog natezanja... Penzionisali su je.

"Otkud Miri rak?", pitala sam kasnije Jovana Ćirilova.

Začuđeno me je pogledao.

"Dobila ga ja one noći kada su je penzionisali."

Inače, Mira Trailović nikada nije bila član partije; na mesto upravnice Ateljea nije ju postavila vlast. Ali je tako otišla.

Nije bila član Saveza komunista?

Nikada!

Kada ste vi došli u Atelje 212? Posle Danila Kiša?

Posle Kiša, 1971. Bila sam student treće godine Akademije za pozorište, film radio i televiziju. Ali, najpre sam 1969. postala član žirija BITEF-a, a onda me je Mira Trailović pozvala u Atelje 212. Bilo je to vreme takozvanog v*elikog marša kroz institucije,* koji je došao odmah nakon studentskih demonstracija 1968. Nekako u isto vreme, veliki jugoslovenski novinar Frane Barbieri – u to vreme urednik *NIN-a* – pozvao me je da na dve strane nedeljnika koji je uređivao pišem o jugoslovenskom pozorištu.

Kako ste postali član žirija BITEF-a?

Tražili su da u žiri tog trećeg po redu BITEF-a uđe i neko od studenata; tako. A preporučili su me moji profesori sa Akademije.

Ko su bili ostali članovi žirija trećeg po redu BITEF-a?

Stojan Ćelić, Jovan Hristić, Slobodan Selenić, Borislav Mihajlović Mihiz... Taj BITEF je bio čudo: od Luke Ronkonija do Eugenija Barbe. Sećam se razgovora koji su u to vreme vođeni na BITEF-u: oprostite, ali to se ne može upoređivati sa ovim danas.

Zašto?

Zato što se razgovaralo o različitim temama, ne samo o tome kako ko glumi...

foto: Draško Gagović

Čekajući da me primi na razgovor, ispred kancelarije Mire Trailović sam ugledala čoveka kako čita "*Njujork tajms*". Počeli smo da razgovaramo i on me upita jesam li možda letos bila u Puli, da li sam gledala "Štićenika".

"Jesam", rekla sam. "Ali, taj scenarista... Ne možete da verujete kakva je to glupost!"

"Ja sam scenarista", nasmejao se. "Zovem se Jovan Ćirilov."

U Ateljeu sam radila deset godina, do 1981.

"Idi i napravi svoje pozorište", rekla mi je Mira na odlasku.

Šta ste naučili od Mire Trailović?

Mnogo toga... Mira je uvek govorila da u pozorištu ne postoji preneseni, samo stvarni autoritet. Pored toga, učila nas je koliko je za predstavu važna takozvana pregledna proba.

Šta je pregledna proba?

Sastavite predstavu, a onda umetničko veće dođe i to pogleda. Mirine primedbe su uvek bile precizne i tačne; imala je jedinstven dar da komad vidi očima gledaoca.

"Ovo je dosadno!", umela je da kaže. "To

SLIKE IZ ŽIVOTA I RADA: Borka Pavićević sedamdesetih i osamdesetih

što ste planirali kao početak, obrnite, neka ide na kraju...”

Pored toga, imala je veštinu pravljenja kompromisa sa beogradskim i jugoslovenskim javnim životom. Što je bilo izuzetno važno, budući da je Atelje tih godina predstavljao pravi presek Beograda. Ne samo zbog toga što se nalazio između Politike, Televizije Beograd i Radio Beograda – i sve to u Ulici Lole Ribara – nego i zbog toga što se u Ateljeu učilo šta znači imati argumente. A to je pitanje repertoara. Koji nismo pravili samo mi koji smo tu radili.

Nego?

Došao bi, recimo, Danilo Kiš i rekao kako je nešto što smo planirali da postavimo glupo; odmah bismo promenili. Isto je važilo i za Slobodana Selenića.

Inače, kada sam došla u Atelje 212, Danilo Kiš mi je veoma pomogao da shvatim kako šta u toj kući funkcioniše.

“Slušaj, nemoj da misliš da ćeš u Ateljeu sama praviti repertoar”, rekao mi je. “Kod Mire je sve drugačije.”

“Šta je drugačije?”, pitala sam.

“Jednom sam joj, sećam se, predložio da postavimo komad Romena Vengartena *Leto*... E, onda Mira uzme telefon:

“Zdravo, Muhareme, ovde tvoja Mirica...”

Muharem Pervić?

Naravno...

“Vidi, Muhareme, ima jedan komad, baš mi kaže Danilica... Jesi čuo za tu dramu?”

Slede Vava Hristić, pa Mihiz, pa ceo krug. Eto, da znaš: tako se radi u Ateljeu!”, objasnio mi je Danilo Kiš.

Naravno, kao i sve ostalo, ni vreme o kome govorim se ne može posmatrati izolovano od političkih prilika u Jugoslaviji, od perioda liberalizma...

Govorite o sedamdesetim godinama prošlog vijeka?

Govorim... U predstavama tog vremena često ste mogli da čujete psovke, da vidite golotinju. Uzmite Kosu... Ili, nikada neću zaboraviti kada nas je profesor Slobodan Selenić – a profesori su u to vreme svoje studente vodili u pozorište – odveo u Atelje na predstavu *Rado Srbin ide u vojnike* Bore Ćosića; i Seku Sablić:

“Vetar duva, muda mi se klate...”, pevala je.

Bio je to jezik razaranja pristojnosti; istovremeno, ta skepsa, ta ironija je bio pokušaj proboja kroz ideologiziranost, kroz socrealizam; širenje granica slobode.

Ivan Vejvoda je napisao sjajan esej o jugoslovenskoj kulturi kao spoljnoj politici SFRJ; o Jugoslaviji između Istoka i Zapada; o tome kako je u vreme hladnog rata ovde uopšte bio moguć festival kakav je bio BITEF.

Kako je bio moguć?

Tako što je Jugoslavija bila neka vrsta sučeljavanja ili demonstracije mogućeg odnosa dva suprotstavljena sveta. Na BITEF se nije dolazilo samo da biste igrali predstave; dolazilo se i zbog toga da bi se videlo može li ta zemlja sa svojim posebnim i drugačijim socijalizmom uspeti kao njihova nada. To naročito važi za Nemce posle 1968. Hoću da kažem da je BITEF bio i veoma snažna politička scena u kojoj ste imali stalni susret različitih svetova.

Sećam se, recimo, kada je Jurij Ljubimov stigao na BITEF... Ko sve iz Njujorka, Berlina ili Londona nije došao u Beograd da vidi Ljubimovljevu *Taganku*: od Fransiska Arabala preko Toma Stoparda do Margaret Krojden!

To je deseti BITEF?

Deseti! *Teatar nacija*, 1977!

Iako nije sve uvek išlo glatko i bez problema, Jugoslavija je ipak tih godina bila zapadna zemlja. Odnosno – prozapadna. I to sa svojim dominantnim jugoslovenskim kulturnim konceptom. Uostalom, znate li vi kako je nekada izgledalo Sterijino pozorje?! Ko su bili Ljubiša Ristić, Dušan Jovanović, Goran Stefanovski?! Ili Dragan Živadinov, Vito Taufera, Janez Pipan? Koju kulturu su ti ljudi predstavljali? Jugoslovensku, naravno. Ako neka od njihovih predstava nije mogla da se igra u Beogradu, igrala se u Zagrebu, u Ljubljani. Ta sloboda je curila na mnogim mestima... Ili, šta je samo bila *Misa u A-molu* Ljubiše Ristića?!

“Kulturni terorizam”, govorio je Josip Vidmar.

Sedamdesetih sam razgovarala sa Josipom Vidmarom.

“Da, da” – rekao mi je, “Tomaž Šalamun, Dušan Jovanović, Lado Kralj, Milan Jesih brukaju slovenački narod. Taj ulični rečnik...”

Međutim, kada bi predstava nekoga od ovih autora pobedila na Sterijinom pozorju, Vidmar bi organizovao veliko slavlje.

Sa druge strane, *Misu u A-molu* je Danilo Kiš smatrao velikom predstavom, supstratom i te literature i te epohe. »

"Da bi prikazao putovanje, Ljubiša neprekidno otvara i zatvara vrata od furgona; što i jeste putovanje" – govorio je Danilo Kiš. "Ili, kada bacaju led na užareno kamenje... Izvini, to je Tora! Dakle, kod Ljubiše nije reč o pukoj adaptaciji literature, nego i o rediteljevom doživljaju nečega što proističe iz te literature".

Uzgred, kada je 1981, na šesnaestom BITEFU, izvedena *Misa u A–molu*, čuvena sovjetska ministarka kulture, Jekaterina Fuceva – od koje se, inače, u to vreme tresao ceo SSSR – pozvala je Miru Trailović...

Zašto ju je pozvala?

Da bi protestovala zbog izvođenja tog "antisovjetskog komada".

"Katarinočka, draga, mislim da je taj problem drug Tito još 1948. rešio sa drugom Staljinom!", odgovorila je Mira. "Izvinite, ali ne možete uticati na to hoće li se u Jugoslaviji nešto igrati ili će biti zabranjeno."

I, spustila slušalicu.

Čekajte, kako...

Nema "kako"!... Pritom, ne kažem, pravljeni su kompromisi, pa bi se na BITEF jedne godine pozvao *Mosovjet*, a sledeće Anatolij Efros ili Ljubimov. Krajem sedamdesetih sam lično išla u Moskvu da u Beograd dovedem Anatolija Efrosa. Mira Trailović me je učila kako da se ponašam.

Šta vas je učila?

"Pazi", govorila je, "kada se završi predstava, uđi u pozorišni salon, sedi i čekaj. Efros zna da ćeš doći, sve će ti reći... Samo, povedi računa o tome da u sobi za pušenje ne naletiš na Ivana Nagela, direktora pozorišnog festivala u Berlinu; pokušaj da do Efrosa nekako stigneš pre njega."

Sedela sam tako u moskovskom Klubu književnika i čekala Anatolija Efrosa. Odjednom, za susednim stolom sam ugledala Belu Ahmadulinu i Bulata Okudžavu, koje sam – kao i Danilo Kiš koji je uvek divno pevao Okudžavine pesme – već bila upoznala na jednom od BITEF-a. Odmah sam, razume se, prešla za njihov sto. Ubrzo je prišao i Mihail Švidkoj, urednik časopisa "*Teatar*". U vreme *Glasnosti*, Miša Švidkoj će biti imenovan za ministra kulture SSSR.

Zašto vam je prišao?

"Znate li, drugarice Pavićevič, kako izgleda u Sibiru predavati T.S. Eliota", pitao me je.

"Zašto?", odgovorila sam začuđeno.

"Zato što ću se, ako odmah ne pređete za svoj sto, u to i lično uveriti", rekao mi je strogo.

Naravno, odmah sam se premestila, ali sam se sa Ahmadulinom i Okudžavom dogovorila da se vidimo kasnije. Okudžavu je, sećam se, te noći mučila zubobolja, pa smo nas troje njegovim automobilom satima krstarili Moskvom, sve se nadajući da ćemo ipak uspeti da pronađemo nekog zubara. Posle sam otišla i kod Ahmadulinе kući. Kupila sam cveće.

"Cveće?!", nasmejala se Bela. "Zaboga, Borka, kako ne donesoste boks cigareta?"

Jeste li na kraju sreli Anatolija Efrosa?

Jesam. Efros je uskoro stigao na BITEF, i to sa svojim čuvenim *Don Žuanom*. Efrosovo gostovanje je, zajedno sa *Tagankom*, u Beogradu bilo veoma zapaženo; tim pre što je bilo skrivano u Moskvi.

Šta je bilo skrivano?

Mala Brona i *Taganka* su bila disidentska pozorišta u kojima se publika glasno smejala, udarala nogama o pod, aplaudirala... I sve to kako bi sprečila da "problematične" replike čuje onaj ko to ne bi trebalo da čuje. Sedamdesetih sam išla i u Lenjingrad da gledam predstave studentskog pozorišta *Krasnaja zvjezda*. Rekli su mi da dođem do železničke stanice na kojoj će me neko sačekati; nikada nisu govorili ko će to biti.

Kako ste se prepoznavali?

Stojite, čekate, a onda vam neko iznenada priđe i kaže da idete za njim; tako.

Sa Efrosom je te godine u Beograd stigla i ministarka kulture SSSR Jekaterina Fruceva koja nije mogla da razume zašto Efrosov *Don Žuan* traje četiri, a *Pismo za kraljicu Viktoriju* Boba Vilsona pet, šest sati.

"Zašto sve te predstave tako dugo traju?!", čudila se Fruceva.

I, kada govorimo o BITEF-u...

"Da bi se nešto videlo, potrebna je volja", kaže Herman Broh.

A svi smo veoma dobro videli da je ono što je Josip Broz Tito bio na međunarodnom političkom planu, to Mira Trailović bila na internacionalnoj kulturnoj sceni. Nažalost, pitanje je zašto odavno u tom smislu ne postoji bilo kakav kontinuitet, zašto je sve tako raspadnuto?

Zašto je?

Pre svega zato što smo ratovali od 1991. do 1999; ali i zbog toga što smo sami izabrali da nam, umesto Mire Trailović i Danila Kiša, *kontinuitet* budu Dobrica Ćosić, Oliver Antić ili Tomislav Nikolić. Koji, uzgred, kaže kako je Jugoslavija bila "srpska greška". Žao mi je, ali jugoslovenski socijalizam je bio poslednji i srpski i hrvatski modernizam! To je bila *moderna* u svakom pogledu: u kulturi, u shvatanju prostora, u arhitekturi, u kulturi življenja, u izgradnji puteva, stadiona, bolnica, u odnosu prema obrazovanju, prema pravima žena... Inače, ne znam da li ste čuli da su Crnogorke, prve u Jugoslaviji, dobile pravo glasa, i to već u julu 1941. Taj dekret je potpisao Milovan Đilas. Kao – književnik.

Nisam znala. Eto, ko bi rekao?!... Kada ste počeli da sarađujete sa Ljubišom Ristićem?

Kada sam imala šesnaest godina: 1964. sam ga videla na radnoj akciji Jadran magistrala, i to na deonici Bijelo Polje – Kolašin, naselje Mladost. Još mi u ušima odzvanja ista pesma.

Koja?

"Druže Tito, samo piši, radićemo i po kiši!
Ti nam piši sa Kardeljom, radićemo i nedeljom!
Neka piše i Jovanka, radićemo bez prestanka."

Ljubiša je, sećam se, stajao posred kantine i upravo organizovao svoj prvi štrajk. Tvrdio je da nas uprava loše hrani i potkrada.

A onda smo, kao studenti Akademije za pozorište, film, radio i televiziju, 1968. učestvovali u studentskim demonstracijama. Akademija se nalazila u Knez Mihailovoj, dijagonalno od Kapetan Miši-

"Kada god razmišljam o tim događajima, o šezdesetosmoj, često mislim kako se u mom životu zapravo uvek ponavlja ista scena. Krećem ka govornici, približavam se i čujem kako masa viče: 'Ua!', 'Provokator!'..."

nog zdanja. Imali smo geštetner, štampali letke...

Ko?

Ljubiša Ristić, Lazar Stojanović, Branko Baletić, ja. Sećam se, celog tog leta 1968. sam nosila neki žuti šešir. Kao i letke, sa kojima bih svaki čas pretrčavala od Akademije do Kapetan Mišinog zdanja. Onda bih se skinula u sobi profesora Aranđelovića, raspakovala paket sa lecima i bacala ih kroz prozor Filozofskog fakulteta.

Profesor Dušan Matić nam je tih dana bio dao zadatak da na časovima napadamo ili branimo *Osamnaesti brimer Luja Bonaparte*.

"Hajde, deco!", govorio je. "Imate *Anarchos*, bez vladara! *Osamnaesti brimer Luja Bonaparte*: "za" i "protiv"!"

I, diskusija bi krenula.

Ali, to nisu dolazili da slušaju samo Danilo Kiš, Bogdan Tirnanić, Dušan Makavejev; dolazili su i policajci u civilu.

Znali ste da su tu?

Znali smo, naravno. Iako, pre Slobodana Miloševića, naoružana policija nikada nije ušla na Beogradski univerzitet.

"Samo vi, dečice, nastavite!", govorio je Dušan Matić. "Neka svako radi svoj posao".

Uglavnom, naša akademija je prva napravila Akcioni odbor protesta; prvi smo, već u toku noći, smenili partijsku vlast; prvi smo izbacili proglas o protestu koji su potpisali mnogi ljudi iz kulturnog i javnog života Beograda; najzad, za razliku od ostalih, studenti naše i Likovne akademije, kao i studenti Filozofskog i Filološkog fakulteta jedini su do kraja ostali pri prvobitnih jedanaest studentskih zahteva. Ostalih su se sa vlastima složili oko četiri.

Na kojih jedanaest zahtjeva ste insistirali?

Tražili smo autonomiju Univerziteta, korenite društvene promene, ostavke odgovornih za batinanja studenata kod Podvožnjaka na Novom Beogradu... Bogdan Tirnanić je o tome pisao u "Susretu: Jedanaest teza za napadanje i obaranje", to je bio naslov njegovog teksta.

Uglavnom, na poslednjem Savetu Univerziteta – to je već finale protesta, uveče se igralo Kozaračko kolo – naša dekanica, Ognjenka Milićević, Aleksandar Mandić i ja smo, kao predstavnici Akademije, bili određeni da obrazložimo studentske zahteve. Sastanku je prisustvovao i naš tadašnji rektor, Dragiša Ivanović. U prvom redu su sedeli Miloš Minić, moj otac...

Vuko Pavićević, profesor etike na beogradskom Filozofskom fakultetu?

Tako je. Izašla sam da Savetu Univerziteta saopštim da se naša akademija ne slaže sa onim što je dogovoreno. I ta ogromna Sala heroja!... Znala sam da vodim izgubljenu bitku... Kada god razmišljam o tim događajima, o šezdesetosmoj, često mislim kako se u mom životu zapravo uvek ponavlja ista scena.

Koja scena?

Krećem ka govornici, približavam se i čujem kako masa viče: "Ua!", "Provokator!"...

Ko je to govorio?

Studenti koji su prihvatili prekid demonstracija.

"I, šta ako je i provokacija?! Zašto se vi toliko plašite provokatora?!", rekla sam tresući se od straha.

Kao i mnogi drugi, tada sam naučila šta znači govoriti pred masom. Što je, po mom mišljenju, jedno od najvećih dostignuća studentske pobune 1968.

Ipak, taj eho iz Sale heroja će me pratiti ceo život. S tim što se "provokator" nadograđivao, pa sam u međuvremenu postajala i "izdajnik" i "otpadnik" i "ženetina" i "veštica" i "komunjara" i "Jugosloven"...

U čemu još vidite značaj tih studentskih demonstracija koje su završene Titovim riječima da su studenti u pravu?

U tome da je pobuna jugoslovenskih studenata 1968. takođe bila deo internacionalnog, evropskog pokreta. Naime, kao što danas postoji veliki evropski dosluh sa desnicom i fašizmom – koji je, uzgred, uvek nacionalan i provincijalan – tako je u to vreme postojao dosluh u levim idejama, u antifašizmu koji je, naravno, uvek internacionalan. Ali, sve o čemu govorim nije došlo onako, iz rukava, nego ste, recimo, na tom istom BITEF-u prethodno imali i *Living teatar* i ceo revolucionarni teatar Amerike; pre toga ste imali proteste protiv rata u Vijetnamu, pa jugoslovenski antifašizam, Jugoslovene u Španskom građanskom ratu... Sve je to bio deo istog sveta. Sa druge strane, osim ruševina u svakom pogledu, šta je stvorio nacionalni talas devedesetih? Pa, ništa!

Šta se dogodilo posle vašeg govora na Savetu Univerziteta?

Vratila sam partijsku knjižicu.

Bile ste član SKJ?

Naravno da sam bila član SKJ. I to od svoje osamnaeste do dvadesete; ukupno dve godine.

Dvije godine?! Kako ste onda, za razliku od dugogodišnjih lojalnih partijaca, danas vi "komunjara", a oni – demokrate?

Eh, kako?! Devedesetih je, na osnovima antikomunizma, sklopljen pakt između dela ondašnje levice i nacionalista. I, eto, to su vam naši disidenti! Otuda ta laž, hipokrizija, blasfemija...

Pomenuli ste Bogdana Tirnanića...

Zajedno sa Dušanom Otaševićem, Leonidom Šejkom, Milovanom Vitezovićem, Bogdan Tirnanić i ja smo pisali u *Susretu*. Urednik nam je bio Mirko Klarin; lektor – pesnikinja Marija Čudina. Što je, nakon ulaska sovjetskih trupa u Čehoslovačku 1968, postao ozbiljan problem.

Kakav problem?

Nedugo nakon sovjetske invazije, u *Susretu* smo štampali letak u kome smo pozvali građane da u znak protesta bojkotuju predstavu *Malograđani* Maksima Gorkog, koja se tih dana igrala u Ateljeu 212.

"Malograđani na BITEF-u u Beogradu, obaveštavamo vas da su trupe Varšavskog pakta 21. avgusta 1968. ušle u »

Čehoslovačku. Vratite se kućama!", pisalo je na letku.

Tirnanić i ja smo stajali ispred Ateljea i posetiocima taj letak bukvalno ubacivali u ruke; oslovljavali smo ih sa – "IB-ovci". Tako sam se obratila i Aci Popoviću, dramskom piscu.

Niste znali da je Aleksandar Popović bio na Golom otoku?

Nisam. Iskreno, nisam ga ni prepoznala.

"Na smrt ste me preplašili", govorio mi je kasnije.

Istovremeno, ispred Ateljea su Bojana Marjan i Želimir Žilnik bili parkirali "spaček", na koji su, da bi imitirali tenk, bili postavili sulundar. Tokom suđenja *Ranim radovima*, taj "spaček" je bio prepoznat.

Niste mi rekli zašto je protest ispred Ateljea 212 povezivan sa Marijom Čudinom.

Rusi su naš protest protumačili kao organizovani napad na SSSR. Jovan Ćirilov mi je kasnije pokazao tekstove iz sovjetske štampe: teatar *Mosovjet* je, recimo, bio konsterniran zbog činjenice da su u Beogradu bili sprečeni da odigraju predstavu. E, sada, budući da su Marija Čudina i Leonid Šejka bili prijatelji sa Mihajlom Mihajlovim, sa Barovićima i Đilasima koji su važili za "antisovjetske elemente", u Moskvi su verovali da je sve koordinirano. Tim pre što je istovremeno i istim povodom u glavnom gradu SSSR protestovala neka njihova grupa umetnika. Uostalom, tako to rade službe, zar ne? Uskoro je redakcija "*Susreta*" bila raspuštena.

Zbog tog letka ili...?

Zbog letka. I to odlukom Gradskog komiteta Beograda, na kojoj je govorio i moj otac.

"Ovde protestuje elitna omladina koja izgleda ne zna šta je radnička klasa, šta je siromaštvo, šta su stvarni problemi našeg društva!", rekao je.

Nije vas branio?

Nije.

Vidjela sam da ste, poslije odlaska iz Ateljea, 1981. u Pivari osnovali pozorište *Nova osećajnost*. Sa kim?

Sa Egonom Savinom, Sonjom Savić, Suadom Kapić, Mirjanom Karanović, Gišom Bogunovićem... Sezonu je otvorila predstava Egona Savina, *Makbet*.

Inače, *Nova osećajnost* je 1984. postala deo *Godo festa*, na kome je, tokom samo jednog leta, proizvedeno sedam, osam predstava. Zajedno sa Art-filmom i KPGT-om, bili smo smešteni u Kapetan Mišinom zdanju. Pomogao nam je tadašnji gradonačelnik Beograda, Bogdan Bogdanović. Odatle smo izbačeni čim je Bogdan otišao. Ali, pre toga smo uspeli da postavimo *Tajnu Crne ruke*, i to oslanjajući se uglavnom na knjigu Vladimira Dedijera.

Sarajevo 1914?

Jeste... Danas se svi bave Prvim svetskim ratom, *Mladom Bosnom* koja se tumači iz ugla pojedinih država, i to uglavnom u kontekstu ratova devedesetih. Iako je jasno da je *Mlada Bosna* zapravo bio jugoslovenski i pokret Južnih Slovena. Pa, valjda je ovde neko čuo za Masarika?!... Oprostite, ali ne razumem zašto se ovde toliko laže; zašto se tako uporno vrši revizija istorije? Zbog čega se falsifikuje?... Kada sam prvi put videla BITEF na ćirilici, verujte da sam bila šokirana. Ne zbog ćirilice, nego zato što nema i latinice. Iako je to u neku ruku logično, budući da se BITEF, umesto u Ulici Lole Ribara, danas održava u Svetogorskoj. A šta je kog đavola Lola Ribar kriv?!

foto: A. Anđić

Niste pitali Jovana Ćirilova?

Nisam.

Kada ste došli u Beogradsko dramsko pozorište?

Početkom devedesetih, i to kao umetnički direktor. Čim sam stigla, u Beogradskom dramskom je počeo štrajk. Štrajkovao je ceo kolektiv. I to uglavnom zato što nije prihvaćen repertoar koji sam bila predložila.

Šta ste predložili?

Vučjaka Miroslava Krleže. Bilo je planirano da ga režira Zlatko Sviben. Sledeći je bio Ivan Cankar. I on je odbijen. Pre toga sam na zgradu pozorišta postavila Maljevićev krst. Odmah je krenulo gunđanje koje je kulminiralo nakon predloga da postavimo Krležinog *Vučjaka*... Uzgred, Miroslav Krleža je jedno vreme stanovao tu, preko puta Beogradskog dramskog.

U pozorišnoj vitrini koja je, tokom jedne od patriotskih gužvi bila razbijena, dugo je stajala velika fotografija Tita i Krleže. Uspela sam da je sačuvam i da je, čim je imenovan za upravnika BDP-a, vrtim Nebojši Bradiću.

Kada ste došli u pozorište, ko je bio direktor Beogradskog dramskog?

Više se i ne sećam... Ali, nije samo direktor bio problem. Imali ste različite *patriotske elemente* koji su se gnušali ideje jugoslovenske kulture, jugoslovenskih pisaca, repertoara koji bi bio sa tim u skladu. Posebno ih je iritirao Miroslav Krleža, koji je, po mom mišljenju, tih godina bio naročito aktuelan.

Zašto?

Zato što se čovek u nešto kontinuirano kune, nešto osporava; na taj način uvek nešto bira. A Miroslav Krleža je uvek bio moj izbor. Zašto je on bio važan? Pa, zato što je, recimo, Jugoslaviju s pravo doživljavao kao najveće dostignuće jugoslovenskih naroda. U tom smislu, Krleža je i danas od presudne važnosti: *druga obala* nije samo druga nacija, nego i druga klasa. I zato se u Centru za kulturnu dekontaminaciju od 2012. igra Krležin *Izlet u Rusiju*.

Krleža je važan i zbog toga što je svima rekao ono što je trebalo da kaže.

Šta im je rekao?

"*Nisu* Srbi doputovali ovamo da odbrane Rijeku, nego da uhapse svakoga ko ne

urla: Živeo kralj Petar!", kaže u *Pijanoj novembarskoj noći 1918.*

Istovremeno:

"A vi ćete se pokloniti svakome ko se na belom konju pojavi na Dravi ili na Soči."

Svakome, dakle, ono što je zaslužio!

Tačno! Inače, tu *Pijanu novembarsku noć 1918.* sam radila sa Ljubišom Ristićem i Nadom Kokotović. Split, 1979. Kasnije smo sa tom predstavom bili pozvani na BITEF. Interesantno, zbog nje su nas napali i u Beogradu i u Zagrebu. Predrag Matvejević mi je doneo primerak zagrebačkog "Danasa" koji nas je bio optužio da smo tom izvedbom "skrnavili Meštrovićev *Kaštelet* u Splitu".

A u Beogradu?

"Ono što je Josip Broz Tito bio na međunarodnom političkom planu, to je Mira Trailović bila na internacionalnoj kulturnoj sceni"

U Beogradu je bila prekinuta Hronika BITEF-a u kojoj smo gostovali Nada Kokotović, Ljubiša Ristić, Slobodan Selenić i ja.

Zašto je prekinuta?

Zato što Ljubiša nije dozvoljavao da se Krleža na bilo koji način stavlja pod sumnju.

Ko je Krležu stavljao pod sumnju?

Slobodan Selenić... Iste noći, u Klubu prosvetne zajednice smo Ljubiša, Nada Kokotović, Muharem Pervić, Milan Vukos, Stojan Ćelić, Slobodan Selenić i ja nastavili raspravu o prirodi srpskog nacionalizma i prirodi svih nacionalizama koji su kasnije srušili Jugoslaviju. Branio nas je Stojan Ćelić.

"Nemojte... Ova deca su poslednje dobro koje nam je ostalo", govorio je.

Ali, da se još jednom vratim na vaše pitanje: zašto je Krleža važan? Dakle, on nije važan samo zbog te emancipatorske, jugoslovenske ideje, nego... O tome je lepo govorio Danilo Kiš.

"Kroz Krležine rečenice duva vetar", rekao je Kiš u intervjuu Boru Krivokapiću.

Eto zato! I zato što je Krležina kritička misao ogromna, povezana sa levim idejama; što je rečena jezikom koji vuče napred. I zato što je Krleža – temelj!

Budući da Beogradsko dramsko pozorište nije htjelo ni Krležu ni Cankara, šta ste sledeće predložili? Kako je, uostalom, okončan vaš štrajk?

Najpre su nam isekli telefone, a onda počeli da po oglasnoj tabli ostavljaju poruke na kojima je pisalo – *izdajnici*... U to vreme su u pozorištu radili Azra Čengić, Enver Petrovci, Rozalia Levaj, Uliks Fehmiu, Haris Burina... Kada bih god pozvala Envera Petrovcija, govorili bi: "Hej, Šiptar, zove te direktorka!" Uostalom, o tome vam je pričao i Uliks Fehmiu.

Pošto se situacija nije smirivala, u međuvremenu sam dobila poziv da dođem na razgovor u Skupštinu Srbije; pozvao me je njen predsednik, Aleksandar Bakočević.

Zašto vas je pozvao?

Raspitivao se šta se događa, zašto neće Krležu...

"Znate, moram da vam kažem da sam svojevremeno i sam iz tog pozorišta morao da odem."

Je li vam rekao zbog čega?

Jeste: zato što je u to vreme u BDP-u postojalo neko čvorište...

Kakvo čvorište?

Ono što danas nazivamo strukturama DB-a. Ali, ne bih o tome...

Razgovor sa Bakočevićem nije dugo trajao. A nije ni imao nekog posebnog efekta.

"Druže Bakočeviću", rekla sam, "znam da ste me pozvali zbog mog oca koji je verovao da ćete, kao prvi socijalistički funkcioner koji je na ruci imao sat sa kompasom, u ovoj zemlji ipak uspeti nešto da promenite."

"Otac vam je bio neobično skroman i pošten čovek", odgovorio je Bakočević, ispraćajući me. "A vi ste, drugarice Pavićević, energična žena, koja će sa problemima znati da izađe na kraj."

I?

Ništa! To je sve!

E, onda su krenula pisma, napad na Harisa Burinu, koji je tada živeo u univerzitetskom naselju na Banovom brdu, u stanu mog oca. Dok je Haris bio u pozorištu, nekoliko momaka je upalo u stan i njegovoj ženi stavilo pištolj u usta.

"Ti si ta *napolitanka*!", rekli su.

Tada sam prvi put čula taj grozni izraz; značio je da je – "mešana".

Posle napada na Harisa Burinu, Nikola Barović mi je rekao da odmah odem u MUP, u Odsek za terorizam, i da podnesem zahtev za nošenje oružja.

Vi?!

Da, da, ja... Pitala sam ga zbog čega.

"Zato što ćete tek tada ozbiljno shvatiti", odgovorio je. "Nećeš ga dobiti, ali će im biti jasno da ćeš se tući."

Sledećeg dana sam zaista otišla u MUP, u Odsek za terorizam.

"Dobar dan", rekla sam. "Ja sam Borka Pavićević, umetnički direktor Beogradskog dramskog pozorišta. Došla sam da mi date dozvolu za pištolj."

Pokazala sam pisma Radetu Šerbedžiji koja su počinjala: Tužni Hrvatu, idi u Zagreb pa to što govoriš u Beogradu reci Tuđmanu; decu ćemo ti... Ispričala sam šta se dogodilo Harisu Burini, pokazala pisma koja su tih dana stizala i na adresu Beogradskog dramskog pozorišta.

Izgleda da su ozbiljno shvatili tu moju demonstraciju, pa su uznemiravanja uskoro prestala.

Ko je potpisivao ta pisma? Ili su ona bila anonimna?

Jedno od njih su, sećam se, potpisali "dvesta patriota iz Čikaga". Pitali su me da li Srpkinja u beogradskom teatru sme da govori na taj način. Crvenim slovima su bile podvučene reči: repertoar, katarza... Mi, rekli su, ne razumemo taj vaš jezik.

Na temelju ovih pisama, uključujući i ona koja je dobijala Mira Furlan, rediteljka Ana Miljanić je Centru za kulturnu dekontaminaciju krajem devedesetih postavila predstavu *Projekat K.*

Kasnije sam išla i kod Nade Popović Perišić, tadašnje ministarke kulture Srbije, žalila joj se da se u Beogradskom dramskom vrši progon glumaca i ljudi druge nacionalnosti.

Je li vas zaštitila?

Nije.

"Uvek dižeš paniku", rekla je. "Neće biti da je sve baš tako kako opisuješ..."

Još jednom smo se srele, razgovarale o tome; ali, bilo je već kasno.

Haris Burina je uskoro napustio Beograd.

Vjerujem da ste mnogo puta do sada čuli primjedbu da ste, kao

»

umjetnički direktor Beogradskog dramskog, u trenucima kada je Jugoslavija gorela, u svom pozorištu postavljali "lake komade" kakav je, navodno, bila i hit predstava BDP-a *Zapali me*; u kojoj je, inače, igrao i Haris Burina.

Razmišljajući o tome kako da publiku vratim u pozorište, u početku sam bila odlučila da napravimo rimejk *Mačke na usijanom limenom krovu* sa Snežanom Bogdanović i Žarkom Lauševićem; da onda postavimo *Staklenu menažeriju*, pa *Zapali me*... Istovremeno, na repertoaru smo imali i *Sedmoricu protiv Tebe,* koju je radio Nikita Milivojević i Mrožekove *Emigrante* i Čehovljevog *Ivanova* i *Ko se boji Virdžinije Vulf* i *Bordel* Žan Ženea i *Naše očeve* u režiji Ane Miljanić i *O prošlosti*, diplomsku predstavu Kokana Mladenovića... Najzad, imali smo i *Čekajući Godoa*. Sećam se, ta predstava je izvedena 25. juna 1991. U publici su bili i stari *godoovci*. Krcata sala! Vladica Milosavljević je bukvalno visila na nekom reflektoru. Igrali su Miki Manojlović, Žarko Laušević, Slavko Štimac i Miodrag Krivokapić. Rade Šerbedžija i Ljuba Tadić su svako malo odlazili u upravničku kancelariju, čekajući su da se u Skupštini Jugoslavije građanima obrati premijer Ante Marković.

"Osim ruševina u svakom pogledu, šta je stvorio nacionalni talas devedesetih"

***Čekajući Godoa* je režirao Haris Pašović?**

Jeste. Harisu je te večeri bila uručena Nagrada "Bojan Stupica"... Predstava je imala neverovatan uspeh. Ovacije!

Već sledećeg dana smo mogli da vidimo tenkove JNA kako zloslutno krstare Slovenijom.

Zanimljiva je bila i predstava *Sedmorica protiv Tebe*; Uliks Fehmiu je igrao glasnika koji dolazi na kraju komada i kaže:

"Ni Eteokle ni Polinik; sad sam ja vlast!"

Nikita se dosta mučio da reši tu scenu. Ideju je dobio Uliks Fehmiu. To se u *Hamletu* zove – *Mišolovka*.

Koga ste ulovili?

Dok smo spremali *Sedmoricu protiv Tebe*, ispred američke ambasade u Beogradu je održan miting organizacije *Bela ruža*. Govorila je i Biljana Plavšić. Pored nje je stajao i naš sekretar iz pozorišta, koga je Uliks video na televiziji. Inače, kao glasnik, Uliks je u predstavi trebalo da nosio belo odelo. Videvši te noći u Dnevniku RTS-a našeg sekretara, predložio je da ispod kostima obuče nacističku uniformu i da ga, kada izađe na scenu, dok izgovara svoju repliku, polako skine. Na kraju je ostao u nacističkom odelu, govoreći: "Sada sam ja vlast!"

Tih dana je goreo Vukovar.

Repertoar Beogradskog dramskog se menjao sve do negde 1993, kada sam to pozorište konačno napustila.

Zašto ste otišli?

Rekli su mi da odem. I to na zahtev tadašnjeg ministra kulture Miodraga Đukića. Sve se to, inače, dogodilo posle našeg odlaska u Pariz...

Čijeg odlaska?

Kao deo Beogradskog kruga, Bogdan Bogdanović, Mirjana Miočinović, Goran Marković, Željko Vuković, Nikola Barović i ja smo 1993. otputovali u Pariz, gde smo govorili u knjižari *Fnak*. Domaćini su bili Predrag Matvejević i Bernar Anri Levi. U publici su sedeli neki silni ljudi, dijaspora... Mirjana Miočinović je u jednom momentu rekla kako je u Beogradu na vlasti fašistički režim. Nastao je lom!

"Vi niste Srpkinja!", vikali su iz publike.

"Iz Gline!", kratko je rekla Mirjana Miočinović.

Tokom kasnijeg sastanka sa Rolanom Dimom i Žakom Langom, u ime civilnog društva u Jugoslaviji – Civilni pokret otpora – zahtevali smo da se zaustavi rat u Bosni i Hercegovini i da se, kako bi se otklonile posledice etničkog čišćenja, prizna multidržavljanstvo. To je bio program. Onda smo sa istim programom otišli i u Savet Evrope u Strazbur. Tadašnja predsednica Saveta, Katrin Lalimijer mi je, deset godina kasnije, rekla kako je tek 2002. shvatila o čemu smo tada govorili.

U Beogradu nas je dočekao tekst Darka Ribnikara...

"Politikinog" dopisnika iz Pariza?

Tako je. U Beogradu su se naprosto utrkivali ko će žešće da nas napadne: Ribnikar nas je optužio da smo u Francuskoj "bacili bombu"; Aleksandar Berček je tražio da se proglasimo izdajnicima; na televiziji su se svakodnevno protiv nas vrtele izjave Radmile Milentijević; na toj čuvenoj oglasnoj tabli u Beogradskom dramskom pozorištu osvanuo je članak iz "Politike" i ostalih novina ispod koga je pisalo – *izdajnici*! Jedno vreme su čak polemisali i o tome da li je moja majka Hrvatica ili je Slovakinja, Čehinja... Na kraju nas je ministar kulture Srbije, Đukić, nazvao "nadrealističkom kloakom", "pacovima iz pariske kanalizacije". Sledećeg dana sam bila pozvana na razgovor kod direktora Beogradskog dramskog Mite Ristića. Prethodno je popio dva viskija.

"Moram nešto da ti kažem", rekao mi je.

"Mito, znam šta ćeš da mi kažeš", rekla sam i otišla iz Beogradskog dramskog pozorišta.

Tada sam naučila šta znači izraz "sa strane".

Šta znači?

Znači da pozorište pripada onima koji su u njemu zaposleni; ostali su – *sa strane*. I ti *sa strane*, ti takozvani *drugi* su uvek predmet strašne odioznosti. Jer, u pozorištu imate one koji rade za honorar i one koji primaju plate. I u tome je ceo problem: ovi koji su unutra uvek misle kako ti *sa strane* rade nešto na njihovu štetu, na njihov račun. Nikada nisam uspela da im objasnim da ne štete, nego da doprinose pozorištu. Slično ste imali u Ateljeu, sa Oliverom Frljićem. Ko je tu zapravo igrao Zorana Đinđića? Ko je bio *sa strane*?...

Nažalost, vremenom naučite da *sa strane* nije greh samo u pozorištu, nego i u društvu u kome postoji takvo pozorište. Jer, to *sa strane* se odnosi na sve: na pitanje ko je koje nacionalnosti, ko je koje vere, političkog ili seksualnog opredeljenja; ono ceo aparat definiše kao sistem koji ne želi bilo kakvog *uljeza*. U takvom pozorištu, kao i u državi, *drugi* su uvek *drugi* na različite načine. Uostalom, pogledajte te nesrećne emigrante koje svi progone; pogledajte *Konstantina*, razne *fajgele*: *drugost* je za sve njih smrtna opasnost! Uvek! Uprkos pozivanju na Evropu, ta politika je, za razliku od one jugoslovenske, nužno konzervativna i nacionalistička; ona je patriotska, podobnička, zatvorena. Arogancija i inferiornost na istom mestu. A to neminovno upućuje na jedno – na provinciju! ¶

TAMARA NIKČEVIĆ

Za VINO je potrebno VREME

Kada razmišljamo o vinu, uvek se pitamo, u čemu se sastoji njegova tajna?

Šta je to potrebno da neko vino bude zaista posebno?

I samo jedno je sigurno. Za vino je potrebno — vreme!

Vreme, tokom kojega će generacije otkrivati tajne svoga podneblja,
svoga parčeta zemlje ispod svoga parčeta neba,
svoje vinove loze, i svoga vina sa te zemlje.

Vreme, tokom kojeg će generacije, iz ruke u ruku jedne drugima
predavati svu svoju posvećenost i sva svoja saznanja...

Saznanja o nebu i suncu, o zemlji i kamenu, o snu i nesanici kada se vino rađa.

Vreme. Za vino je potrebno vreme i mnogo strpljenja i tišine, pre odjeka:

Plantaže - već pola veka!

Godine 1963. kada je kompanija osnovana, Plantaže su raspolagale sa oko 200 hektara vinograda, podrumom kapaciteta 10.400 hektolitara, u kojima su, veoma skromnom opremom, proizvodile samo tri proizvoda. Sedam godina kasnije, 1970. godine, grupa entuzijasta i vizionara Plantaža, pokrenula je za to vreme neverovatan projekat, podizanje vinograda površine veće od 2.000 hektara u jednom kompleksu i na mestu na kome pre toga nikada ništa nije rađalo. U besplodnoj pustari pored Podgorice, u narodu poznatoj kao Ćemovsko polje, više na kamenu nego na zemlji, započeli su pre više od 30 godina sadnju ovog jedinstvenog vinograda. Na žaropeku, na golom kamenu, koji sunce greje više od 2.500 sati godišnje, od 1977. do 1982. godine, zasađeno je čak 11 miliona čokota vinove loze. Bio je to najveći vinogradarski poduhvat u Evropi tog vremena vredan 62 miliona američkih dolara. Ćemovsko pustopolje orodila je loza vranac. Najpre vranac, potom krstač, a onda i druge plemenite sorte vinove loze. Pokazalo se da aktiviranje Ćemovske pustare nije bila avantura već naučni i stručni poduhvat bez presedana na jugoslovenskim i širim prostorima, zahvaljujući kome su Plantaže danas regionalni lider u proizvodnji vina i sinonim za crnogorsko vino uopšte, a vranac je vodeći nacionalni brend i sorta po kojoj se crnogorsko vinogradarstvo i vinarstvo prepoznaje na svetskoj mapi vina.

1963–2013 • VEĆ POLA VEKA

50

Plantaže

MONTENEGRO

Posle pola veka od osnivanja, Plantaže danas gazduju vinogradom površine 2.310 hektara, najvećim u Evropi sa 11.5 miliona čokota vinove loze.

Plantaže proizvode 20 različitih vina i tri tipa crnogorske lozove rakije od osam vinskih sorti grožđa. Dijapazon stilova vina obuhvata raspon od penušavih do slatkih, od svežih i lakih, preko barikiranih, do odležalih odnosno arhivskih vina.

Vranac, kao glavna crnogorska sorta i vino koje je osvojilo više od 600 priznanja tokom poslednjih 50 godina, proizvodi se u šest različitih sortnih verzija: vrhunski Crnogorski vranac, Vranac Pro Corde, Vranac barik, Vranac rezerva, Premijer i slatki Medun.

Čuvajući hiljadugodišnju crnogorsku tradiciju vinogradarstva i vinarstva, negujući autohtone sorte vranac i krstač kao svoju kulturnu baštinu, ulažući u nauku i primenjujući najsavremenija tehnološka iskustva u svim domenima proizvodnje, Plantaže ostaju neprikosnoveni regionalni lider u proizvodnji vina i po mnogim parametrima jedna od najznačajnijih evropskih vinarskih kuća.

Simbol Plantaža bio je i ostaće ovaj nepregledni vinograd, Ćemovsko polje, vinograd stvoren u epskoj borbi čoveka i kamena, vinove loze i žaropeka, a oplemenjen ljubavlju i strašću koja ne posustaje ni posle pola veka ■

Vekovi prolaze, "oni dani" nikad

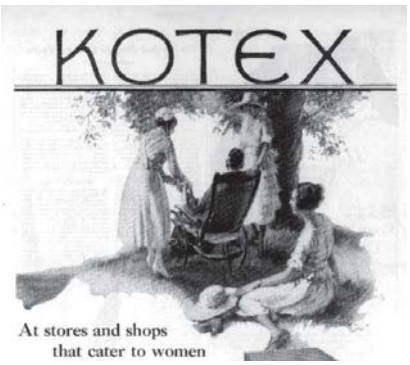
Koliki je deo ženske istorije ostao zagubljen jer je menstruacija bila, a delimično i ostala, tabu tema? Ili, da postavimo stvari jednostavnije: razmišljate li, dok u supermarketu prolazite pored nepreglednog niza rafova sa običnim uloškima, uloškima sa krilcima, dnevnim uloškima, namirisanim, hipoalergijskim tamponima, intimnim šamponima i dezodoransima, kako su se snalazile naše babe i prababe. Istorija menstrualnih proizvoda zapravo je istorija ženske emancipacije, oslobađanja i borbe za udobnost

Na tržištu Srbije pre oko mesec i po dana pojavio se proizvod koji se zove menstrualna čašica. Vest o tome odjeknula je slabo i nikako, iako ova čašica u svetu postoji od 1937. godine, a od 2009. se prodaje i na tržištu Hrvatske. Mini-istraživanje koje je za potrebe ovog teksta sprovelo "Vreme" pokazalo je da nijedna od desetak upitanih žena, različitih životnih dobi, nikada nije ni čula da tako nešto postoji. Da skratimo neizvesnost – menstrualna čašica je proizvod namenjen ženama tokom menstrualnog krvarenja. Napravljena je od materijala sličnog onom od kog se prave cucle za bebe. Za razliku od drugih proizvoda namenjenih ovoj svrsi, čašica ništa ne apsorbuje, već se puni. Za razliku od beskonačno mnogo uložaka, tampona i ostalih proizvoda koje prosečna žena tokom života potroši, dovoljno je imati samo jednu jedinu čašicu i povremeno je sterilisati. Kako će se i da li će se ista "primiti" na srpskom tržištu, videćemo, no pojava ove stvarčice otvara jedno drugo pitanje. Koliki se deo ženske istorije zagubio zahvaljujući činjenici da su istoriju u ogromnoj većini pisali muškarci? Još bitnije – koliki je deo ženske istorije ostao zagubljen jer je menstruacija bila, a delimično i ostala tabu tema? Ili, da postavimo stvari jednostavnije: razmišljate li, dok u supermarketu prolazite pored nepreglednog niza rafova sa običnim uloškima, uloškima sa krilcima, dnevnim uloškima, namirisanim, hipoalergijskim tamponima, intimnim šamponima i dezodoransima, kako su se snalazile naše babe i prababe? Tu je i ono čuveno pitanje: a kako su se partizanke snalazile za vreme rata? Krenimo zato redom, kroz istoriju ženskog krvarenja i sredstava za menstrualnu higijenu. Verovali ili ne, ima tu svega, od drveta, preko vune, životinjske kože, pa čak i trave. Istorija menstrualnih proizvoda, zapravo je istorija ženske emancipacije, oslobađanja i borbe za udobnost.

ANTIKA: KRV JE OK

U početku, po svemu sudeći, nije bilo ničega. Žene su slobodno hodale i krvarile i niko se oko toga nije naročito uznemiravao. Pojedini izvori ukazuju da je žena tokom menstruacije smatrana moćnom i svetom, sa izraženim vidovnjačkim i isceliteljskim moćima. Plinije Stariji pisao je da ako žena tokom menstrualnog krvarenja otkrije svoje telo, ima moć da preplaši oluje, vihore i gromove. Ako gola uđe u polje, gusenice, crvi i bube pobeći će sa žita.

BITKA ZA UDOBNOST: Vuneni ulošci; prvi oglas za uloške (1921); šiveni ulošci; menstrualna čašica

Drevne Egipćanke, Grkinje i Rimljanke koristile su razna sredstva, ali uglavnom kao kontracepciju. Menstrualna krv nesmetano je tekla. Prva takva sredstva bila su mnogo sličnija tamponima nego ulošcima. Egipćanke su koristile tampone od razmekšanog papirusa, Rimljanke i uloške i tampone od meke ovčije vune, a antičke Grkinje tkaninu obmotanu oko komadića drveta.

Zapadna civilizacija menstruaciju prvi put beleži kao tabu u jevrejskoj kulturi, koja je u staroj eri nalagala da žena tokom krvarenja mora da bude fizički odvojena od muškarca. Tora zabranjuje seksualni odnos sa "nidom" – ženom koja ima menstruaciju ili je krvarenje prošlo ali još nije obavila ritualno kupanje – mikve. Sa dolaskom hrišćanstva, stvari se nisu mnogo promenile – tokom menstruacije, žena je nečista i mnogi rituali su joj zabranjeni. Danas se malo njih pridržava krutih pravila, ali sećamo se da je pokojni poglavar Srpske pravoslavne crkve, patrijarh Pavle, svojevremeno objavio knjigu *Neka pitanja naše vere* u kojoj je podsetio da žene nisu poželjne u crkvi tokom menstruacije, ali da "savremena higijenska sredstva mogu efikasno sprečiti da se slučajnim istečenjem krvi hram ne učini nečistim, kao i ublažiti zadah koji isticanjem krvi nastaje".

NE DAJ JOJ DA SECKA MESO

Zapravo, sve do početka XX veka ogromna većina žena tokom menstruacije nije koristila ništa. Ima svedočanstava da su u Nemačkoj i Engleskoj žene iz viših slojeva koristile uloške od krpa, napravljene u kućnim uslovima, ali ogromna većina nije upotrebljavala ni to. Zablude i neznanje o menstrualnom krvarenju bili su vrlo živi i zdravi, pa je recimo 1878. "Britanski medicinski žurnal" objavio studiju koja je tvrdila da žene "u one dane" nisu sposobne da uspešno pripremaju jela od mesa. Otprilike u isto vreme, žene koje su radile u francuskim fabrikama za preradu hrane, pre svega šećera, bile su oslobođene radne obaveze, zbog uverenja da će, nekako, upropastiti hranu.

Krajem XIX veka, širom Evrope i Sjedinjenih Američkih Država pamučni ulošci sa suspenzorima i pojasevima pojavljuju se u široj prodaji. Iz današnje perspektive, ti držači i pojasevi izgledaju skoro kao sprave za mučenje i teško da su išta mogli da drže kako treba u razumnom vremenskom periodu. Svrha im je bila da uložak, namenjen višekratnoj upotrebi, drže pričvršćen za telo. Uskoro su ih zamenili menstrualni pojasevi, koji su na gomile traka, kopči i kaiševa imali prišiven uložak, takođe namenjen višekratnoj upotrebi. Negde u to vreme, nemački i engleski lekari sve više među ženama promovišu ideju upotrebe higijenskih sredstava tokom menstruacije. U beleškama jednog od njih iz 1899. zapisano je: "Potpuno je odvratno krvariti po haljini, a nošenje te iste haljine četiri do osam dana može da izazove infekciju."

Zanimljivo je da su se ulošci za jednokratnu upotrebu pojavili već oko 1890, ali je upotreba onih za višekratnu bila mnogo popularnija. Štaviše, prvi uložak za jednokratnu upotrebu proizvela je američka kompanija "Džonson i Džonson", a ubrzo i nemački "Hartman". Proizvod se, međutim, pokazao kao potpuni komercijalni promašaj. Gotovo niko ga nije kupovao. Za veću popularnost i reklame u kojima su žene presrećne za vreme menstruacije, a tečnost koju ulošci upijaju je plava, trebalo je da prođe još čitav vek. Umesto uložaka, Amerikanke su radije koristile dečje pelene i muslin koje su, presavijene, zihernadlama ili kopčama pričvršćivale za donji veš. Osim toga, mogle su poštom da poruče takozvane sanitarne kecelje i već pomenute menstrualne pojaseve.

Da nije izbio Prvi svetski rat, ko zna koliko bismo čekale da se neko seti sanitarnih materijala kao vrlo zgodnog sredstva za upijanje. Srećom, francuske bolničarke su tokom rata primetile da zavoji »

PRETEČA KRILACA: Menstrualni pojas (1938)

od celuloze kojima su previjale ranjenike mnogo bolje upijaju krv nego neprerađeni pamuk koji su one koristile.

TAMPON REVOLUCIJA

Godina 1921. revolucionarna je za istoriju menstrualnih sredstava. Te godine, američka kompanija "Kimberli-Klark" pod nazivom "Koteks" počinje da proizvodi uloške za jednokratnu upotrebu, ali za razliku od svojih prethodnika, uspeva da popularizuje proizvod, pre svega zahvaljujući oglasima u časopisu za žene "Good Housekeeping". Ovim oglasima mnogi su bili uvređeni, ali se kompanija dosetila da umesto klasične reklame, uloške promoviše kroz tekstove "drage Savete" zadužene za intimna pitanja, u istom časopisu. Za tržišni uspeh "Koteksa" delimično je zaslužna i činjenica da žene koje su ih kupovale nisu morale da razgovaraju sa prodavcem. U prodavnicama je stajala posebna kutija, u koju su bez reči ubacivale novac. Čitaoci koji su odrastali u Jugoslaviji, setiće se da je i u našim prodavnicama sve do poznih osamdesetih postojala praksa umotavanja vate i uložaka u neprovidni mesarski papir, da se kroz providnu plastičnu kesu ne vidi šta je unutra.

Nevolja sa prvim uloščima namenjenim komercijalnoj prodaji bila je u tome što su bili jako skupi. Iako su, zahvaljujući reklami, postali popularni i znalo se za njih, mnogima su, zbog cene bili nedostupni. Tek oko 1931. cena jednokratnih uložaka počinje da pada i oni postaju široko dostupni. Dve godine kasnije, 1933, u SAD se pojavljuju prvi tamponi. Vlasnica kompanije "Tampeks" otkupila je patent nepoznatog izumitelja za 32.000 dolara i počela proizvodnju u sopstvenoj kući, uz pomoć šivaće mašine i mašine za kompresovanje. Ipak, tamponi su slabo išli jer se smatralo da izazivaju seksualnu stimulaciju. Ironija je u tome što danas neverovatnih 90 odsto Amerikanki svih uzrasta koristi tampone, dok preostalih 10 odsto čine žene koje preferiraju jednokratne ili višekratne uloške, menstrualnu čašicu i druga higijenska sredstva.

Šira upotreba tampona počinje oko 1945, a razlog je prilično bizaran. Te godine je doktor Robert Dikinson objavio izveštaj u kom je tvrdio da ulošci, a ne tamponi, izazivaju seksualnu stimulaciju: "Svako spoljno menstrualno sredstvo izaziva ritmički dodir sa površinama koje izazivaju erotsko uzbuđenje." Američku štampu preplavili su sadržaji sa takvim tvrdnjama. Tamponi su pobedili.

Dok se u Americi vodio tržišni rat između proizvođača uložaka i tampona, u Evropi je besneo onaj pravi, Drugi svetski rat. Što nas vraća na pitanje sa početka teksta: šta su radile partizanke i druge žene koje su učestvovale u ratu? Na osnovu malobrojnih svedočanstava možemo da zaključimo jedno: u uslovima pojačanog stresa, neredovne ishrane i velikih fizičkih napora, žene koje su učestvovale u ratu privremeno su gubile menstruaciju. Ova hipoteza dobija na uverljivosti ako znamo da su slično iskustvo imale i žene koje su prošle pakao koncentracionih logora, a da se isto događa i aktivnim sportistkinjama kada intenzivno treniraju.

ČAŠICA, KRILCA, TRAČICA

Pomenimo još i to da je 1937. proizvedena prva menstrualna čašica. Nekoliko kompanija pokušalo je da je plasira na tržište, ali sve odreda su propale. Tek od sredine osamdesetih, njena upotreba je bila nešto češća, ali pravi procvat doživljava tek početkom XXI veka, sa porašću svesti o zaštiti životne sredine. Ulošci i tamponi za jednokratnu upotrebu, naime, veliki su zagađivači prirode, kao i dečje pelene za jednokratnu upotrebu. Dok za pelene još nema ekonomičnije i komfornije alternative, ekološki osvešćene žene na raspolaganju imaju menstrualnu čašicu. Napravljena je od savitljive gume, umeće se slično kao tampon, u telu se otvara, pravi vakuum pa krv teče direktno u nju. Po vađenju se prazni, pere i ponovo koristi. Mana joj je što zahteva pranje, pa je nezgodna za korišćenje van kuće. Uz to, mnoge žene su prilično gadljive kada je njihova sopstvena menstrualna krv u pitanju, pa ih užasava ideja o pranju čašice nekoliko puta dnevno. Uz to, još su im u sećanju žive priče majki i baba o iskuvavanju starih krpa (videti "Vreme" br. 703, tekst "Upijanje").

U istoriji higijenskih sredstava namenjenih ženama važna je još i 1970. godina, kada su se pojavili prvi samolepljivi ulošci. Žene koje još nisu prešle na tampone, tek tada su konačno mogle da kažu zbogom pojasevima i higijenskim gaćama (uglavnom od plastike). Polovinom sedamdesetih, ponovni procvat doživljavaju i pamučni ulošci za višekratnu upotrebu, najviše zahvaljujući ekološki svesnoj hipi generaciji. I danas se mogu nabaviti u raznim bojama i dezenima.

Danas, za razliku od vremena kada su higijenska sredstva bila dostupna samo bogatim ženama, imamo mogućnost izbora veću nego ikad. Pregled svega što su žene koristile za upijanje menstrualne krvi pokazuje da je razvoj ovih proizvoda zapravo viševekovna borba za komfor i slobodu svakodnevnog življenja. Emancipatorski karakter menstrualnih proizvoda danas, u drugoj deceniji XXI veka, vidimo po reklamama – "sadržaj" sve češće nije plav, već u nekoj roze nijansi, mnogo sličnijoj pravoj stvari. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Prometej u gaćama

Bio sam u Skoplju, i video sam budućnost. I, kakva je? Šta da vam kažem: ne želite da idete tamo. Ne u Skoplje, nego u budućnost. Samo što vas (više) niko ništa ne pita: na toj ste pruzi, zaustaviti se ne možete na nizbrdici; doduše, možda još postoji koje odvajanje gde biste mogli skrenuti s nje u nekom drugom i gotovo izvesno boljem pravcu, ali teško da imate veštog skretničara na raspolaganju. Ovo nešto što ih je bilo, to je već ionako počelo da radi za mašinovođu!

Okej, idemo ispočetka. Momak koji je sedeo do mene u avionu Beograd-Skoplje, pravnik Makedonac sa poslovima u Beogradu i drugde "po regionu" kaže mi da redovno čita što pišem o situaciji u postdemokratskoj Srbiji i, veli mi on, morenih straćenim godinama, ali represivno-demagoški dril je učinio svoje. To se na srpskom zove: *ubijenost u pojam*.

A šta je, Pančiću, sa onim "antičkim" i ostalim spomenicima o kojima svi toliko pišu? Čitao sam dosta o tome, bio sam naizgled spreman na sav taj kabasti Užas Praznine, ali ništa ne može zaista da vas pripremi na živi susret s Aleksandrom i Filipom Makedonskim sve sa brojnom im familijom, sa carom Samuilom, Prometejom u gaćama (bio je isprva go, pa su ga obukli da ne skandalizuje čedno ženskinje!) i svime ostalim, broja mu se ne zna. Nazvati to tek "kičem" je smešno, jer ovo je mnogo gore; nazvati to trijumfom degenerisane fašističke estetike s elementima socrealizma je tačno ali

Kako sam otišao u Skoplje da tamo ugledam srpsku budućnost

znajte da mi je sve to predobro poznato, jer mi u Makedoniji to proživljavamo već 7-8 godina. Onda mi "to" detaljno i pronicljivo opisuje; sve što ću narednih dana videti i čuti potvrđuje tačnost i oštroumnost njegovih zapažanja.

Makedoniju je tamo negde 2006. politički "kidnapovala" nacionalistička VMRO-ovska desnica – naravno, u sadejstvu sa prirodnim i neizbežnim partnerima, albanskim nacionalističkim strankama – i sprovela svojevrsnu "konzervativnu revoluciju" koja se najbolje oseća u medijskoj i intelektualnoj "nadgradnji", ali bogme i u svakodnevnom životu, koji radoznalom posmatraču deluje kao čudna mešavina puritanske represivne rigidnosti (*svugde* je zabranjeno pušenje, nema alkohola kad padne mrak, povečerje po kafanama se poštuje, pompezne crkve i džamije niču na sve strane, konzervativni *multikulturalizam* je odmenio liberalnu "raspuštenost" etc.) i poslovičnog "balkanskog" javašluka. Ogromne pare se ulupavaju na besmislice i na monumentalni nacionalistički kič (dakako, *partnerski multikulturan* – i makedonski i albanski!), dok u narodu vlada beda i oskudacija, lepo vidljiva čak i u centru Skoplja.

VMRO i kompanija zaseli su na vlast kao besporočni "poštenjaci" koji će ratosiljati sirotu Makedoniju korupcije i ostalih strahota u koje je, je li, utonula, pod levo-liberalnom vlašću nesposobnjakovića i lopova. U početku je uživala ogromnu popularnost na talasu spektakularnih hapšenja i suđenja i drugih atraktivnih nuspojava "borbe protiv korupcije", tog savremenog erzaca za nekadašnja javna pogubljenja. Obećavala je i da će rešiti iscrpljujuće sporove sa susedima, a bogme i unutrašnji makedonsko-albanski permanentan konflikt niskog intenziteta. Megjutoa, godine su prolazile a da ništa od toga nije rešeno na iole zadovoljavajući način, pozlata sa oreola "spasilaca" je u velikoj meri opala, ali je društvo, uključujući i alternativne političko-intelektualno-medijske elite, u međuvremenu toliko skrunjeno i skršeno da je još prilično slabo, što otvara mogućnost sadašnjoj garnituri da osvoji još jedan, treći mandat. Da, sve je više zaslabašno, nedovoljno plastično. Ovo je otvoreni, cinični, bahati trijumf Ničega, to jest "identitetske"i svake druge politike bez sadržaja, smisla i pravca, posramljujuće banalna uteha za sve neuspehe. Pa dobro, putopišče i kolumnisto, ali, "kod nas" ipak nema ničega sličnog? Tačno, nema (mada ono zapanjujuće "konstantinovsko" ludilo ukazuje i na tu školu mišljenja u vlasti), ili nema *za sada*. Jerbo, nije toga bilo ni u Makedoniji u prvim, nadobudnim VMRO-ovskim godinama, nego tek kada su se njihova pretenciozna obećanja ogoljeno pokazala kao obmane.

Čini se, komparativno, da je Makedonija Nikole Gruevskog neka vrsta predigre za Mađarsku Viktora Orbana, a da je orbanizovana Mađarska... hm, sve bliža rođaka postdemokratske Srbije koja nastaje na naše oči. Kako je krenulo, u dogledno vreme ćemo moći da ukinemo i višepartijski sustem jer će nam postati sasvim suvišan. Naravno, posle nekog vremena ćemo poželeti da ga obnovimo, ali on će postojati samo kao ljuštura bez sadržaja.

Bio sam, kažem, u Skoplju, i video sam konture srpske budućnosti koja je delom već i sadašnjost. Jedino sam zaboravio da pitam moje makedonske prijatelje jesu li i oni onomad, kada se lomio put Makedonije u "aleksandrijskom" pravcu, imali svoje "bele listiće"? Kako god, njima je vrh talasa štetočinstva i ludila barem prošao, pa makar srednjoročno mogu nečemu da se nadaju. Kod nas glavne stvari tek slede, verovatno već od proleća. Biće da je i za nas u tom smislu već kasno. Ali možda može da posluži nekome drugom u *regionu*, možda Hrvatima, Slovencima, Crnogorcima, kao upozorenje: nikako i ni po koju cenu ne dopustiti dolazak/povratak konzervativne nacionalističke desnice (ma kako zakamuflirane) na vlast, i na vreme prozreti demagoge koji će vas ubeđivati kako to nema veze, kako su svi ionako isti, osim levo-liberala i centrumaša, koji su još gori. Svaki pametan Makedonac ili Mađar danas zna koliko je to velika i odvratna laž, ali sada s tim znanjem može samo da se slika, recimo pod spomenikom caru Samuilu. ¶

Fotografije: Aleksandar Anđić

Nema vremena za nove početke

Predlozi privrednika za povećanje zaposlenosti

Konferencija pod imenom "Drugo prolazno vreme – uključi se za promenu" organizovana je u utorak 17. decembra u Beogradu, u organizaciji Američke privredne komore. AmCham je napravio okrugli sto na kome su učesnici razgovarali o preduslovima koje bi dovele do novih radnih mesta, kao i preprekama sa kojima se susreću kompanije na tržištu Srbije. Dok je u prethodna dva navrata ("Prvo prolazno vreme" i "Srbija se okreće ekonomiji") ovakvim skupovima provejavao "oprezni optimizam", stiče se utisak da se iza reči panelista (Lazar Krstić, ministar finansija, Saša Radulović, ministar privrede, Nikola Selaković, ministar pravosuđa i državne uprave, Miloš Đurković, predsednik Američke privredne komore, Zoran Petrović, predsednik Izvršnog odbora Raiffeisen banke i predsedavajući finansijskog odbora Američke privredne komore, Majkl Devenport, šef Delegacije EU u Srbiji, i Kris Vuds, generalni direktor Japan Tobacco International) razabire jedinstvena poruka: optimizam, uz jedno veliko "ako" – ako se 2014. u potpunosti iskoristi za korenite promene, jer vremena više nema.

Gostima je predstavljeno i istraživanje AmChama, u kome su uglavnom velike i srednje kompanije-članice Američke privredne komore odgovarale na pitanje "Kako do novih radnih mesta" (za detalje pogledaj grafike). Reforma Zakona o radu imala bi ubedljivo najveći uticaj na povećanje zaposlenosti, smatraju anketirani članovi Američke privredne komore (oko 77 odsto). Sledeća reforma po važnosti za kompanije je povećanje

likvidnosti (oko 60 odsto intervjuisanih je zabrinuto da bi nedostatak likvidnosti u privredi mogao da pokrene "lančanu reakciju" koja bi imala makroekonomske efekte), a na trećem mestu po važnosti za povećanje zapošljavanja je stabilizacija makroekonomskog okruženja (oko 53 odsto ispitanika).

"Biće bolje, i ja sam optimista, da nisam, ne bismo preduzimali sve ovo u poslednjih sto dana rekonstruisane vlade", odmah na početku je rekao ministar Krstić. "Imamo mnogo prednosti, i kada će nam biti bolje zavisi od toga kada ćemo te prednosti da iskoristimo. Mislim da sa dinamikom sa kojom smo krenuli, i sa neodstupanjem od ciljeva koje smo sebi postavili i doslednošću u izjavama i nacrtima koje smo izneli u javnost od početka ove priče, sa kojom nastavljamo, ja duboko verujem da krajem 2014. možemo da očekujemo jedan potpuno drugačiji privredni ambijent. Ovo što smo radili u poslednjih sto dana, tri i po meseca, jeste na neki način priprema za obuhvatnije i kako ih zovemo, strukturne reforme. To izaziva, da ne kažem pesimizam, ali možda donekle strah – u svakom slučaju nelagodu od toga šta dolazi. Suština je ta da smo mi strukturne reforme odlagali mnogo godina, da su propuštene neke prilike koje su postojale u makroekonomskom smislu, a u kontekstu svetske ekonomske krize i svega što se tu dešavalo, i da zato moramo da prionemo. Ono što, čini mi se, radimo u ovih prvih sto dana jeste izrada nekih sistemskih zakona, paket konsolidacija budžeta, borba protiv sive ekonomije, sprečavanje daljih situacija kakve smo prethodno imali sa tri državne banke, i naravno, restrukturiranje javnih preduzeća. Rekao bih da je to prva stvar koju smo uradili. Tu postoje dve komponente. Jedna je preduslov i nešto što nam stvara prostora da uradimo sistemske zakone, za koje se nadam da će neki ući u proceduru do kraja godine. Najvažniji od tih zakona su Zakon o stečaju i privatizaciji i Zakon o radu, možda čak i obrnutim redosledom. Mi jesmo najavili fiskalnu strategiju, strategiju poreskih sistema, uopšte načina finansiranja čitave države, ko je za šta odgovoran, ko odakle vuče prihode i na koji način će to da uradi, i to je nešto u šta hoćemo da uključimo čitavu privredu i javnost pre sledećeg ciklusa, dakle tokom sledeće godine. Zaključak jeste da sam optimista i mislim da smo jasno definisali i krenuli da radimo punom parom na stvarima koje će stvarno učiniti da privredni ambijent bude bolji, i drago mi je da su to prepoznali ljudi koji su učestvovali u vašoj anketi."

Majkl Devenport

Važno za EU – institucionalni okvir i pažnja koja se poklanja vladavini prava

"Ovo je bila veoma važna godina kad a je reč o odnosima Srbije i EU. Ove godine smo videli prilično dramatične promene i korake unapred. Ovo je očito prepoznato od strane Evropskog saveta krajem juna, sa odlukom da se otvore pristupni pregovori. Naravno, tu su dogovor Beograda i Prištine, implementacija tog dogovora, ali i napredak kada je reč o postavljanju zakonskog okvira za važne reforme koje su neophodne za proces pristupanja EU – i to je prepoznato u našem izveštaju o napredovanju u oktobru. Mnogo napretka je napravljeno i Srbija je spremna da sada uđe u novu i još intenzivniju fazu, ne toliko u odnosima sa EU, jer je ovde reč o tome da Srbija postane deo EU. Tako da je to veoma različit kvalitet odnosa. Veoma važno za EU, bilo o kojoj zemlji kandidatu da je reč, jesu institucionalni okvir i pažnja koja se poklanja pitanjima poput vladavine prava, nezavisnog sudstva i brane protiv korupcije, da ne pominjemo borbu protiv diskriminacije. Ovo su razlozi zbog kojih je u prethodne dve godine EU usvojila nešto što zovemo 'novi pristup' – gde nije reč samo o Srbiji, jer je već pre toga usvojeno u slučaju Crne Gore. 'Novi pristup' znači da su u prvi plan stavljeni problemi koji se nalaze u poglavljima 23 i 24, jer je viđeno iz prethodnih iskustava da su upravo to problemi koji su najteži za rešavanje. Naravno, ministar (Selaković) je u pravu kada kaže da nećete naći jedinstvenu, 100 odsto dobru praksu u svim ovim oblastima i u svim zemljama EU. Ali poenta koju bih hteo da istaknem jeste da bi Srbija, kao zemlja kandidat, trebalo da se ugleda na najbolje primere i načine kako su ovi problemi bili uspešno rešavani. Mislim da je Srbija upravo to počela da radi. I to smo naglasili u izveštaju o napretku, konkretno Srbija je ustanovila okvire za sistematsko rešavanje najvećih izazova. Kada je reč o pravosuđu, mislim da su u strategiji i akcionom planu koje je Srbija usvojila prepoznati ključni izazovi, i Srbija sada ima veoma važnu šansu da na sistematski način sve to pokrene unapred. Mi ćemo kao EU pružati pomoć u tome, nastavićemo da posmatramo napredak, jer nam je to dužnost, ali uglavnom zajedno sa srpskom vladom i srpskim institucijama. Jednako važno za obezbeđivanje predvidivosti, koja je veoma važna za poslovanje i za investicionu klimu, jeste početak reformi javne administracije – ne samo centralne administracije već i regionalne, a naročito lokalne administracije, nemalim delom zbog toga što će se na lokalnom nivou odigrati veliki deo implementacije zakona EU."

"NEMA BOLJITKA BEZ PROMENE ZAKONA O RADU"

Čak 86 odsto kompanija u istraživanju AmChama smatra da bi uvođenje fleksibilnih oblika zapošljavanja u novi Zakon o radu, odnosno rad na određeno, rad od kuće i upućivanje radnika na drugu lokaciju bilo najbolja promena za njihovo »

Kris Vuds

Želimo da vidimo rezultate

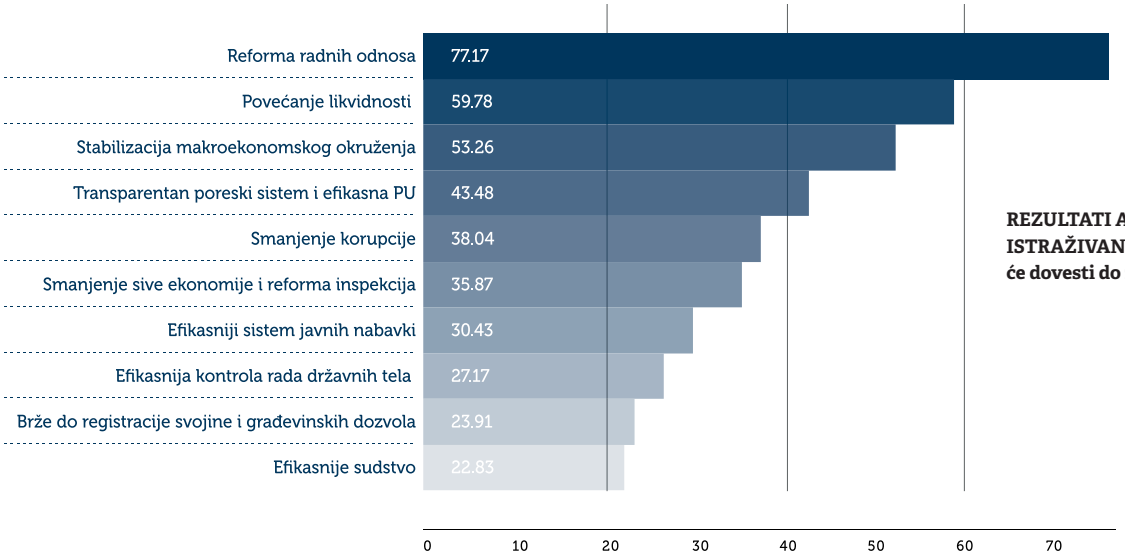

"Nelegalna trgovina duvanom nije zločin bez žrtava, ima velike efekte na živote hiljada ljudi širom Srbije. Na farmere na polju, radnike u fabrici, prodavce u kioscima. Da stavimo sve u sledeću perpektivu: procenjujemo da je, skoro preko noći, nelegalna prodaja duvana narasla na 18 odsto celog tržišta Srbije. To je veće od udela JTI, veće od udela BAT, zapravo, ovaj udeo je na drugom mestu po veličini, odmah iza 'Phillipa Morrisa', a ne plaća poreze. Porezi na cigarete čine 13 odsto prihoda u državnom budžetu. To je veoma veliki činilac budžeta. A ako broj dva na tržištu ne plaća porez, postoji problem. Procenjujemo da je ovaj pad u poreskim prihodima između 160 i 200 miliona evra za ovu godinu. Mi u potpunosti podržavamo mere ove vlade u borbi protiv nelegalne prodaje. Ipak, postoji velika razlika između želja i delanja. Dosadašnji rezultati su minimalni, ali je još uvek rano za bilo kakvu ocenu. Narednih šest do dvanaest meseci su kritičan period za duvansku industriju u Srbiji. Šta još može da se uradi? Danas su panelisti pomenuli dve veoma važne reči: konstantnost i borba protiv korupcije. Odgovor zaista leži u konstantnom i koordinisanom pristupu. Ovo je ono što ova vlada planira. I treba nam ujednačena primena zakona širom zemlje, moramo da uklonimo prepreke lokalne birokratije. Ako se sada ne izborimo sa nelegalnom trgovinom duvanom, ona će samo rasti. Mi, zagovornici duvanske industrije, zalažemo se za pristup nulte tolerancije. Ovo će pomoći da se zaštiti državni budžet, i svi oni koji su povezani sa duvanskom industrijom, kao i da se osigura da se Srbija vidi u pozitivnom svetlu, kao dobro mesto za poslovanje."

poslovanje. Ministar privrede Saša Radulović ni ovog puta nije propustio da insistira na tome da je promena Zakona o radu ključni uslov privrednog oporavka, i posledičnog rasta zapošljavanja. "Prošli smo kroz jedan jako težak period, sproveli smo jako lošu privatizaciju, ja je zovem pljačkaška, i u tom čitavom postupku veliki broj ljudi je ostao bez posla. To je stvorilo očekivanje da će se takve stvari nastaviti u budućnosti. U velikom broju slučajeva kupljene su firme koje su imale dobru osnovnu delatnost, ali i građevinsko zemljište, odnosno pravo korišćenja na to zemljište, pa se u dosta slučajeva desilo da su te firme ugašene – kada je istekao privatizacioni ugovor, novi vlasnici su gledali kako da se oslobode tih radnika, da bi na kraju došli do tog zemljišta. To su iskustva koja imamo u poslednjih deset godina, i ja mislim da je taj strah zaista veliki. Mislim da to predstavlja kočnicu, da se radnici i sindikati boje nepoznatog, odnosno da li će se, kad se promeni zakon, desiti isto ili možda nešto još gore. E sad, na nama je da to okrenemo, to je ta diskusija – moramo da ih pridobijemo, da shvate ključno – ako relaksiramo zakon, i to ne da pravimo neke radikalne promene, nego samo da ga dovedemo na nivo na kom bi trebalo da bude, na nešto što su standardi EU, da će to sa sobom povući rast zapošljavanja. Da pad rizika koji poslodavci imaju pri zapošljavanju za sobom povlači rast zapošljavanja. Da taj rast zapošljavanja u privredi za sobom povlači rast životnog standarda. Dakle, ne može obrnuto, preduslov rasta je dobro regulatorno rešenje, dobra pravna sigurnost. Mi moramo to da pobedimo, u toj bici za razumevanje, a posle toga i da taj zakon konačno prođe, jer bojim se da bez njega i nekih drugih sistemskih zakona mi nećemo napraviti ono što očekujemo, odnosno ono što želimo, a to su dubinske reforme u 2014, da bismo onda pri kraju te teške godine i u 2015. počeli da osećamo boljitak", rekao je Radulović.

"ZADATAK NAM JE DA ONEMOGUĆIMO PROLONGIRANJE SUDSKIH PROCESA"

Kao sponu koja povezuje oblast rada i pravosuđe, skoro 70 odsto ispitanika smatra da je najbitniji uslov za unapređenje primene Zakona o radu brže rešavanje sudskih sporova iz radnih odnosa. Ministar pravde i državne uprave Nikola Selaković naveo je da su neodgovarajuća sudska infrastruktura i "v.d. stanje u pravosuđu, zbog nedostatka predsednika sudova" uzročnici dugačkih procesa, ali i da se sa ovim problemom suočava i nekoliko zemalja EU. "Radni sporovi su sporovi koji treba da budu rešavani na hitan način. Oni imaju i hitnost u rešavanju u našem pravnom poretku", rekao je Selaković. "Sprovodimo analizu koliko je sudija koji imaju, a pričam o svim materijama, predmete starije od pet godina. Po našem zakonu o parničnom postupku, koji se tiče i radnih sporova, starim sporom se smatra onaj stariji od dve godine. Rešenja ovog zakona nisu najsrećnija, najpre zato što nema jasno uspostavljenu procesnu disciplinu. Kada smo boravili na bilateralnom skriningu u Briselu, u razgovorima sa kolegama iz Direktorata za pravosuđe skrenuta nam je pažnja: 'Obratite posebnu, naročitu pažnju na ulogu advokata u toku postupka i na jačanje nadležnosti sudije u uspostavljanju bolje procesne discipline.' Dakle, svaki učesnik u sporu, ako je zainteresovan da mu spor što duže traje, učiniće sve što može da taj spor prolongira. Naš je zadatak da mu to onemogućimo. Međutim, bez predsednika sudova, broj predmeta u poslednje četiri godine, umesto da se smanji, povećao se. Ta priča o efikasnosti sudova pala je u vodu. Pojačaćemo disciplinu rada u samim sudovima, disciplinu vođenja samog postupka, zadržaćemo hitnost u rešavanju radnih sporova, što je izuzetno važno, i radićemo na ujednačavanju sudske prakse. Za dobar privredni, investicioni ambijent treba vam dobra pravna predvidivost. Na koji način ćemo raditi na pravnoj predvidivosti? Lično se zalažem za to – za javno objavljivanje svih presuda na sajtovima suda; tzv. pelcera, odnosno tipskih rešenja za iste vrste

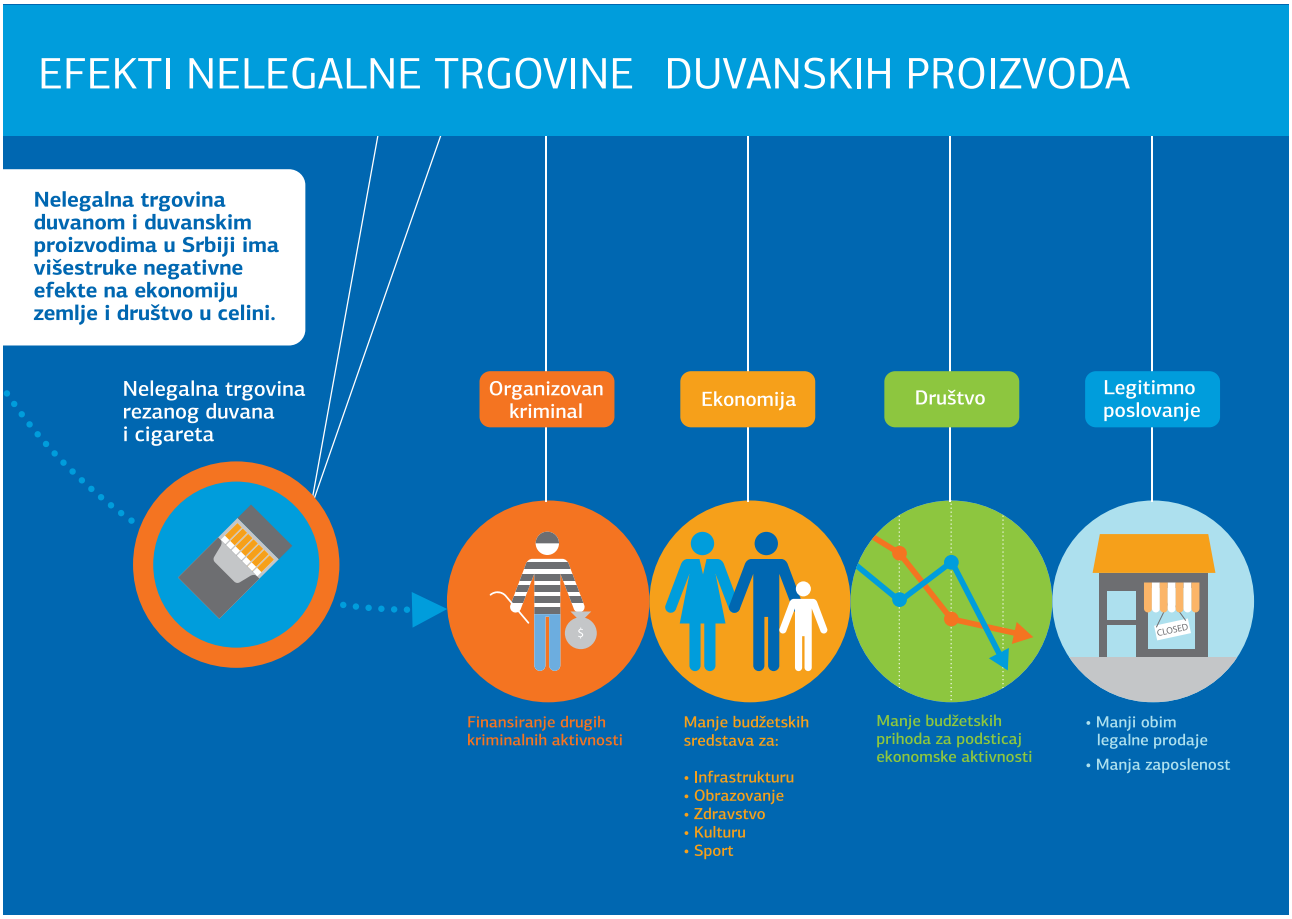

REZULTATI AMCHAM ISTRAŽIVANJA: Reforme koje će dovesti do zapošljavanja

sporova. Prethodno sam se bavio profesurom – naši profesori uglavnom vole da kruto posmatraju našu pripadnost porodici evropskog kontinentalnog prava. Ali, čitava Evropa korak po korak prelazi na precedentno pravo, i to je nešto što moramo da imamo u vidu – da se ista pravna situacija rešava na isti način. To je ono što je svakom investitoru u interesu", izjavio je Selaković.

"KADROVI JESU KONKURENTNI, ALI TREBA NAM POTPUNO NOV OBRAZOVNI SISTEM"

Veće funkcionalno i praktično znanje diplomaca i veći izbor za zapošljavanje srednjeg menadžmenta dva su faktora vezana za obrazovanje, koja bi, prema članicama Američke privredne komore, najviše doprinela povećanju zaposlenosti. Na ovom potonjem je insistirao i Miloš Đurković, predsednik Američke privredne komore. "Mi smo tamo negde oko 2005. godine propustili talas kada je većina ovih velikih multinacionalnih kompanija preselila svoje internacionalne kol-centre iz Indije u Istočnu Evropu, zbog blizine, ne toliko u kilometrima koliko zbog veće kulturološke sličnosti, tako da se iz Istočne Evrope radi *support*, deo razvoja za veliki deo sveta. Konkretno,

Zoran Petrović

Ne postoji predvidiv sistem

“Ja imam veliko poštovanje za ministra Krstića i za ono što on radi i što je uradio za prvih sto dana, međutim imamo neka obećanja koja su ovde izgovorena pre godinu dana, i ja ću veoma kratko da se vratim na Zakon o radu. Imali smo obećanje da će zakon biti usvojen do kraja godine, ali nije. Dobro, verujem da smo svi tolerantni pa ćemo sačekati negde do kvartala sledeće godine. Mislim da nije loše podsećati ljude na ono što su izgovorili.

Stalno imamo promenu poslovnog ambijenta i to je razumljivo kada imate zemlju u propadanju. Međutim, imali smo pre par nedelja promenu zakona (o porezu na dobit preduzeća), govorim o članu 48, imali smo promene Zakona na dobit preduzeća, krajem prošle godine. Razumem da je neko morao da dođe i kaže ‘ok, adekvatna poreska stopa na dobit preduzeća je 15 odsto’. Te stope su mnogo niže u odnosu na niz evropskih zemalja. Kad imate nisku stopu, imate manja oslobađanja, i obrnuto, kad imate neke veće stope, onda možete sebi da dozvolite neki luksuz da oslobodite šta želite da motivišete. I to je princip. Ali ovde nema principa. Mi smo digli poresku stopu sa deset na 15 odsto, pa smo to potrošili. Digli smo PDV za dva procenta, pa smo to potrošili. Sad ovde imamo neka obećanja, morali smo da uradimo neke teške stvari za 2014. godinu, pa smo podigli opet ovaj novi PDV, pa smo ukinuli ovu olakšicu za investiranje u fiksnu imovinu... Znate šta je problem – dokle tako? Mislim da ćemo teško moći da računamo na predvidljivost poslovnog ambijenta, a to je veoma bitno. Valjda morate da imate neku konzistentnu politiku. Bojim se da je ne vidim, to se stalno menja. Ne znam da li ćemo sutra i dalje imati Krstića ili ćemo imati nekog drugog, da li će taj opet da donese neke nove promene, da li će to opet da bude neki nov početak. Jednostavno mislim da mi više nemamo luksuza za nov početak.

Što se tiče poreza i parafiskala: pošto smo prisutni u većini gradova sa našom mrežom, mislim da vredi pročitati šta se danas radi u odnosu na godinu dana ranije. Pazite, firmarina je u Kraljevu veća za 4544 odsto, u Kikindi 2665 odsto, Užicu 2430 odsto, Zrenjaninu 2173, Beogradu 185 odsto. Tu opšte nije bitno ko je gde na vlasti. Ovo su činjenice. Prvo donesete ovaj zakon po kome su se transferisale pare iz budžeta, mislim da je to bilo 2009, 2010, pa onda jedan deo tih para vratite u centralni budžet, a u međuvremenu, naravno, poraste neefikasnost. Ovi što su uložili pare izgube motivaciju da nešto rade na svojoj efikasnosti, navikli su da dobiju pare iz centralnog budžeta. Posle im država novim propisima te pare uzme. To su te stvari.”

moja kompanija Hewlitt Packard u Bugarskoj ima četiri a u Slovačkoj tri hiljade ljudi. Mi smo propustili taj period jer tadašnje regulative nisu bile adekvatne. Sada su puno bolje, ali još postoje stvari koje treba da se promene. To su konkretno Zakon o radu i poreska politika i ono što je možda najmanje spominjano, a to je da imamo konkurentne kadrove. Mislim po znanju i po uslovima koje očekuju. Mi se stalno hvalimo kako imamo super stručnjake – i imamo ih. Samo, koliko ih imamo, i da li su oni u Srbiji? Šta naši fakulteti produkuju? ETF, koji sam završio jeste jedna od najboljih obrazovnih ustanova, kako u našoj zemlji tako i vrlo prepoznatljiva svuda u svetu. Ali, ETF produkuje skupe kadrove – to su petogodišnje studije, to su kadrovi koji treba da rade većinu istraživanja. Ako pogledamo kako izgledaju fakulteti u inostranstvu, oni imaju profile – jedna, dve ili tri godine posle srednje škole, sve do doktorskih studija. Ako pogledate, 80 odsto ljudi koji su ovde završili te jake fakultete, ne radi taj nivo posla u Srbiji. Nama treba potpuno nov obrazovni sistem. Naš obrazovni sistem je star, još iz onog socijalističkog vremena, i da je makar na tom nivou kvaliteta koji smo imali, nego je ostao stari sistem, a kvalitet je poprilično urušen. Nama treba potpuno da se rekonstruiše sistem, da postane onakav sistem koji će odgovarati potrebama moderne privrede, modernog vremena. Mi imamo relativno razvijen visoki menadžment, ljude koji vode svoje kompanije, koji su preduzetnici, koji su stvarno napravili veliki posao. Ali, imamo problem izgradnje srednjeg nivoa menadžmenta. I to je ono što mi gledamo u svojim kompanijama kada pokušavamo da napravimo timove, dakle ako mi ne izgradimo određeni profil ljudi, teško možemo da ga nađemo sa strane, naročito ljude koji se uklapaju u moderni multinacionalni posao. Odgovor na pitanje da li mi imamo problem sa nalaženjem kadrova kao HP glasi – nemamo veliki problem. Mi smo relativno mali, imamo stotinak ljudi ovde i još uvek možemo da nađemo kadar – najbolje je da uzmemo kadar koji posle mi odškolujemo i usavršimo, to je idealno, jer se onda profilišu po našim merama. Da li je kadar konkurentan? Jeste. Da li je konkurentan po uslovima? Nije, zato što ih nema puno, relativno su skupi u poređenju sa zemljama u okruženju, ali definitivno za ovaj nivo posla može da se nađe kadar. Kada je reč o obrazovnom sistemu, to ne može da se promeni preko noći, to mora da se radi na duge staze, i mi ćemo tu pomoći, jer i u Bugarskoj i u Slovačkoj pravimo dogovore sa fakultetima, sa školama, sponzorišemo određene kurikulume koji su nama potrebni i tako pomažemo izgradnju i školovanje novog kadra, koji posle bude osposobljen da pomaže srpskim kompanijama”, rekao je Đurković.

¶

RADMILO MARKOVIĆ

LJUBOMIR ŽIVKOV

Gde cveta limun žut

Toliko su brzo napredovale moje breze za razliku od dveju nesrećnica zasađenih na Kosmaju, tak krasno napreduje dud samonikao tik uz ogradu podignutu da živina ne ulazi u letnju kujnu i u bašticu, vinogradarsku breskvu podupirem koliko puno svake godine rodi, višnje isto, i smokve se drže iako smo imali nekoliko okrutnih zima – da sam letos uvezao (importovao) dve baš mediteranske sadnice.

U ulici poprečnoj na rivu u Igalu kupim sadnicu smokve koja je već imala dva ploda, dve minđuše od žada, i kupim jedno umalo ne rekoh stabaoce limuna: neće im škoditi ako prenoće u kolima, neće, šta da radim sa limunom u zimu, živim u umerenokontinentalnom pojasu, ništa ne brinite, pre prvih mrazeva ga unesite na terasu...

Kako sam posve legalno doneo živo biće u klimatske uslove koji ko zna hoće li se pokazati blagotvornim

Rečeno – učinjeno, smokvu zasadim zasvagda, za limun kupim oveću saksiju, zasadim saksiju do njenog struka u zemlju, komšinica Milica zalivala je limun, prvi u vasceloj porodičnoj povesti i produkciji, sunca, slava Bogu, beše dovoljno, dođem danas u F, limun me čeka na verandi, dva ploda zrela i zdrava, cela biljka u dobrom je stanju, ama sad ne znam šta je za nju korisnije, da je neko rastereti ploda, ili plod treba sam da otpadne u svrhu daljeg samorasađivanja? I šta će biti kad dođe mraz? Na verandi biće zavetrina, ali je studen zajamčena. Mogu saksiju da donesem u Beograd, da je držim u toplom, ali će sunca imati manje nego u našoj žitnici, a do svega je došlo kako usled moje nepromišljenosti tako i usled nedovoljne budnosti carinika u zemlji biljkinog porekla. Nije li neko na granici trebalo da sa mnom obavi informativni razgovor: "Jeste li biljke donijeli na ljetovanje jer nema ko da ih zaliva, ili ste ih kupili ovdje u Crnu Goru?" – "Juče sam ih kupio u Igalu." "A gdje mislite da ih rasadite? Na koju geografsku širinu?" – "Nosim ih u selo kod Zrenjanina!" – "Pa to je sjever vaše države! Doduše, zaustavljamo mi ovdje odgajivače koji su severniji i od vas: gdje nosite ovu malu pomorandžu, pitamo jednu gospođu, u Rigu, kaže ona sva ponosna! Dve mandarine da ne bi mene odoše u Tromse, na sjever Norveške! Vi nijeste tako drastično udaljeni od prirodnog areala agruma, ali morate pokazati natprosečno znanje, to su živa bića, zato ste ih i kupili! Dakle: smokva uspijeva najbolje na a: kameniti teren; be, na šljunkovitu padinu, i ce, na peščanu obalu rijeke, kao i vinova loza?"

Ne bih nakupio dovoljno tačnih odgovora i biljke bi mi bile oduzete: "Koliko ste ih platili, petnaest evra, dobro, ne treba nama račun, obraz je jači neg svaki račun! Polovinu svote će vam Turistički savez Boke kotorske vratiti idućeg ljeta ili kad prvi put opet dođete, ostalo su manipulativni troškovi!" Eto šta bi bilo kad bi bilo, da je bilo, još bi oštriji uslovi bili za uvoz pasa, mačaka, papagaja, majmuna... "Znate li da je ovo lovački pas, ako ne ide svake nedelje u lov, ako ne sluša rog, povike hajkača, ako ne trči kroz rosu, ima da uvene! Njegovo je da iz bare iznese patku i da je neoštećenu njegovim čeljustima premda smrtno ranjenu ili klinički mrtvu donese svome gospodaru! Nedeljno ovaj pas mora da pretrči najmanje osamdeset kilometara po neasfaltiranoj podlozi, dajte vašu lovačku dozvolu, potvrdu da ste aktivni član barem dva lovačka društva i spremite se za test opterećenja: ovde u bescarinskoj zoni ima da prevalite pet kilometara za petnaest minuta, evo vam pedometar!"

♣

Voleo bih da pišem priručnike za carinu, kakvoj vrsti unakrsnog ispitivanja ovi ljudi koji službuju na samom obodu carstva treba da podvrgnu putnike ako potonji nose živa bića. Pa se to moje štivo fino raščuje i bude prevedeno na druge jezike: ne trebaju nam bilateralni ugovori ni međunarodne konvencije o prometu i uvozu flore i faune – primenjujmo jedno te isto rešeto na svim granicama!

Ali našto se zaustaviti na živom svetu, zašto ne bih smislio pitanja kojima bi carinici obeshrabrivali prenošenje ajvara, kajmaka, kora za gibanice, kiselog kupusa i sl.: "Znate li hemijski sastav te umnogome jedinstvene mlečne prerađevine, te endemske takoreći vrste? Odnoseći kajmak u dijasporu vi možda odvraćate nekog zemljaka od povratka na lice mesta, gde mu je možda još živa mati? Koliko dugo kajmak ostaje mlad ako se čuva u frižideru na plus šest? Ima li u široj familiji poklonoprimca bolesnika kojima su punomasni mlečni i mesni proizvodi kontraindikovani?"

Drugi u gepeku ima sliku, carinik ga rešeta pitanjima iz istorije slikarstva, o slikarskim tehnikama, putnik vrda, dovija se: "Dobro, recite mi, gujo u procepu, ne ljutite se što vas tako oslovljavam, recite mi biste li voleli da vama neko iz inostranstva donese na poklon ovakvu sliku, i sami priznajete da za autora niste nikad čuli. Da li biste vi držali ovakvu sliku na zidu, ili biste je svaki put pre nego što će darodavac doći vadili iz sanduka za posteljinu i kačili na zid! Istini za volju, bilo bi kudikamo kažnjivije da iznosite rad Uroša Predića, ali ovo baš zato što je bofl ne treba da nas predstavlja u inostranstvu, slika ostaje kod nas, evo vam revers, možete je podići u naredne dve godine ako se budete vraćali preko ovog prelaza."

Uh, daleko me odvedoše dva moja limuna koji biće sami na verandi za njihovog prvog Svetog Nikolu. ¶

Izložba: **Akt u savremenom srpskom slikarstvu**

OSLUŠNI ME OČI

Ljuba Popović se zapitao da li bi današnji slikari mogli nešto da urade na temu akta. Tako je nastala ova izložba otvorena nedavno u Modernoj galeriji Valjevo, svojevrsni "slavoslov telu i erotizmu"

Vladimir Dunjić: *Gore, iznad*

Skoro pa usred decembra, prošle subote, u Modernoj galeriji Valjevo otvorena je, vele jedinstvena, izložba pod naslovom "Akt u savremenom srpskom slikarstvu". Vlada Veličković je priložio sliku "Crveni pacov" iz ranijeg perioda, na izložbi je i slika preminulog Branislava Markovića "Devojka u crvenoj stolici" iz 2003, a molbi Galerije da se ogledaju novim delima, u formatu 160x110, na temu akta, pored inicijatora Ljube Popovića, odazvali su se: Slavko Krunić, Milica Salaški, Vladimir Dunjić, Vasa Dolovački, Milan Miletić, Ljubica Mrkalj, Kosta Bunuševac, Dragoslav Živković i Saša Marjanović.

POREKLO SVETA

Tekst za, kao i uvek izvanredan, katalog, napisao je, a ko bi drugi na ovu temu, pesnik Milan Komnenić. Komnenić navodi da je prihvatio da u osnovi erotizma stoji težnja ka uzvišenom, te da je ta težnja, kao neskriveno stremljenje prema idealu, posebno uočljiva u plastičnim umetnostima. On podseća da umetničko prikazivanje ljudskog tela predstavlja konstantu u čitavoj istoriji umetnosti, počev od pradavnih vremena kada je, punih 23.000 godina pre Hrista, primitivni čovek izvajao Vilendorfsku Veneru. Otada je umetnost bitno uticala da čovek spoznaje svoje telo, ona mu je ukazala na damare i sile nepojamne koje ga kroz život nose i vode. Pa Komnenić navodi: "'Oslušni me očima', uzvikuje u zanosu mistična Sor Ines de la Krus, kao da želi reći, čoveče, pronikni u tajnu, ne zadržavaj se na goloj puti, na površini i na inkarnatu, zaroni dublje u nutrinu, u riznicu tajanstva."

Komnenić podseća da je Kenet Klark povukao distinkciju između telesne nagote u prirodi i sublimisane nagote u umetnosti, ističući pet njenih glavnih svojstava – harmoniju, energiju, ekstazu, smirenost i patos. Pesnik nastavlja:

MA

Branislav Marković: *Devojka u crvenoj stolici*

Ljubica Mrkalj: *Narcis, eho i vodeno ogledalo*

Slavko Krunić: *Venera podvodnica*

Kosta Bunuševac: *Dama i pas*

"U umetničkom aktu postoji linija vodilja koja ide od senzualne do spiritualne ekstaze. Slikajući akt slikar bezmalo činodejstvuje u jednom ritualu, dajući obema ekstazama vidljivu formu. Može se reći da akt nastaje kao plod uma, koliko i pogleda, jer se u njemu ukrštaju refleksija i kontemplacija, odnosno ono što mistici nazivaju sozercanjem... Umetnički akt je u izvesnoj meri čin divljenja, ushićenja i poklonjenja telu. Jer telo je *ličnost*. Ukoliko bi bilo bezlično, svelo bi se na meso. Slikati nage grudi, bedra, ramena, trbuh i pubis, nije isto kao slikati mrtvu prirodu. Granice tela su žive granice bića... Kada povuče poslednji potez i kaže sebi da je akt završen, tada se slikar unekoliko oseća kao Tvorac koji je iz ničega sazdao čoveka. I telo, transponovano na platnu, postaje prizor postanja, *poreklo sveta,* da upotrebimo taj izraz kojim je Kurbe nazvao svoju znamenitu sliku i posredno definisao akt kao avanturu otelovljenja, kao 'sveto pijanstvo'."

Komnenić svoj prilog izložbi završava rečima: "Ovih dvanaest slikara, 'Obazrivih rasipnika', kao da su banuli iz drugog doba. Dok nas odasvud saleću tehničke novotarije, dok zuje računari, a SMS poruke zamenjuju ljudski govor, ovih decembarskih dana u Valjevu se začuo zov s one strane jalove savremenosti, oglasio se slavoslov telu i erotizmu. Valja ga razumeti kao poziv da se očuva magija slikarstva kojom će se okrepiti današnja otupela čula. Valja ga razumeti i kao poklonjenje telu i erosu, kao poklonjenje vrednostima koje odolevaju varvarstvu, raščovečenju, prostoti i bezumlju.

MODEL PRI RUCI

Po otvaranju izložbe, popričali smo sa nekim od slikara na zadatu temu. Ljuba Popović kaže da ne zna da je neko kod nas napravio izložbu aktova, kao da je to bila zabranjena teritorija; generacije i generacije slikara, uz retke izuzetke – Bjelić, Šumanović – bežale su od toga, tako da se upitao da li bi današnji slikari mogli da urade nešto na temu akta: "Luvr je pun golih žena, Rubens je ceo život slikao aktove, svi veliki slikari, Luka Kranah naprimer, su se ogledali u aktu, i ova izložba je odgovor na to pitanje: naši slikari su sjajni i u aktu."

Ljuba nastavlja o svojim iskustvima. Postoji, kaže, razlika između ženskog i muškog akta. "Muški akt nema boja, i može da se studira samo na planu mišića, a ženski akt je strašno bogat, em što je forma zanimljiva, em je kolorit tu, ko dobro gleda tu će pronaći celu paletu, ima tu raznih roze nijansi, sivih senki koje su hladne..." Kaže da ima seriju slika iz ranog perioda koje su u disciplini aktova, na Akademiji su imali stravične modele, on je nosio neko svoje "ludilo", to se sudarilo, i nastao je niz sjajnih slika. Kasnije se to kod njega razvilo, što baš i nije bilo u trendu, jer i moderna je zapustila akt, ali može reći da je na taj put akta i erotizma krenuo i malo nesvesno, nije znao da će ga te "ženske" tako lansirati. U šali kaže da su njegove slike zabranjene za one ispod 18 godina, ima kod galeriste Žike Ivaniševića sliku "Mrtva priroda", na kojoj se vide "neki cvetovi", a kad bolje pogledaš, vidiš da se tu radi o delovima ženskog tela; jednostavno, kao slikar, nema nikakav stid u odnosu na ovaj svet...

Vasa Dolovački kaže da su dobili temu i »

format, i sad je to tu. Kaže da je tema akta za njega provokativna, da mu je najveći problem da to "oživi": "Nije problem naslikati dva oka, nos, usta, da se dobije lice, ali figuri treba dati taj unutrašnji damar." Pokušao je da figuru, akt, postavi u neki prostor, da svemu da dimenziju metafizike, tajanstva i magije, da to bude u nekom saglasju sa Medijalom, onim što Moderna galerija neguje. Lično voli metafizičko slikarstvo, ali kod njega se ta zaumnost više sluti nego što je prezentovana, njegove slike govore kroz atmosferu...

KOŠULJA DUŠE

Mladi Slavko Krunić kaže da mu je akt, rad na ovoj slici, otvorio nova prostranstva. Imao je distancu prema tim temama, uglavnom se bavi portretom, konsultovao istoriju umetnosti, video da je Luka Kranah radio dosta Venera, i učinilo mu se da je najbolje da akt predstavi kroz Veneru i tako mu da božansku dimenziju; to mu izgleda kao dobar izbor jer je dobio dobre komentare što je akt tako interpretirao. Sad već na osnovu ličnog iskustva može da kaže da je akt teška disciplina, treba biti oprezan, da se to ne banalizuje, pomoglo mu je iskustvo rada na portretima, jer i tu uspešno beži od raznih ivica žileta problema. Rad na slici mu je bio izazov, otvorilo mu se da radi na izložbi posvećenoj ženi...

Na kraju Ljubica Mrkalj. Slikarka kaže da još postoji predrasuda da slikar mora biti muško, na to upućuje da postoje samo muze. Ne insistira na ravnopravnosti, da postoje i muzeni, njoj je dovoljan i Apolon. Njeno interesovanje za nagotu traje od početka slikarske karijere, iz više razloga, pa i jedne bezvremene oniričke inscenijacije u koju može da stavi prethodne mitove. Po Ljubici, telo je neizbežna košulja duše koju imamo od rođenja do smrti, na slikarima je da ga ovekovečuju kad je mlado i lepo, ali i kad je istrošeno i na kraju života.

Nastavlja da je kao slikarka imala svojevrsnih problema, zaboga gde ona kao žena da traži od muškarca da se skine da joj pozira. Trebao joj je model za Ikara, tražila je mladalačku lepotu, ljudi su bili zapanjeni i prestrašeni, pristao je da pozira tek jedan igrač, baletan. Radila je dosta autoaktova, to, kaže, nije narcizam, već potreba da se ostvari direktan pogled – sama sebi je bila najbolji i najmirniji model, i uvek pri ruci.¶

DRAGAN TODOROVIĆ

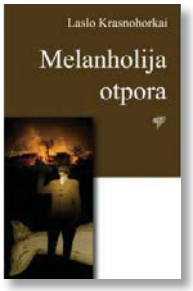
Mrak pobune i mrak poretka

Najzad smo i u srpskom prevodu dobili izvanredno delo jednog od najzanimljivijih mađarskih i evropskih pisaca

Potpuno sleđena, žurno je ispustila kvaku i kada joj je sinulo ko bi to mogao biti, telom joj prođe osećaj očajničkog neshvatanja, jači čak i od utiska priteranosti u ćošak, budući da u ovom prigušenom i promuklom muškom glasu nije bilo ni traga nekom napadnom, prizemnom nasilju, pre bi se reklo da je u njemu podrhtavalo nekakvo dosadom protkano požurivanje da ona, gospođa Pflaum, napokon otvori vrata. Na trenutak su oboje stajali nepomično kao da očekuju objašnjenje od onog drugog, i gospođa Pflaum je shvatila da je postala žrtva jednog gnusnog nesporazuma tek u trenutku kad je njen progonitelj, izgubivši strpljenje, razdraženo lupio kvaku i besno se proderao: "Ej, šta je bilo, što ne otvaraš, a? Navlačiš, navlačiš, a nećeš da se kresneš!"

Prvo sam nameravao da ovaj prikaz počnem ovako kako sledi nakon kraja ove rečenice. Mađarski reditelj Bela Tar stvorio je jedan od najapartnijih i najoriginalnijih opusa savremenog svetskog filma: ljudi od ukusa, znanja i intelektualne radoznalosti čekali su u redovima ne bi li videli njegove nekada i po šest-sedam sati dugačke filmove u kojima se po pravilu "ništa ne događa", a malo ko i progovara, a i kad nešto kaže to je uglavnom "ništa mudro", filmove u kojima neki izgubljeni ljudi bauljaju groznim predelima i otaljavaju živote takve da jedva i primete ako naglo umru pa ih se prekomanduje u pakao.

Potom sam odlučio da prikaz ipak ne započnem tako, jer ima nečega pogrešnog u tome da priču o jednom umetniku počnete pričom o drugom umetniku, ma koliko da su im karijere (bile) isprepletene. Zato prikaz ipak počinjem ovako kako sledi nakon kraja ove rečenice. Ima pisaca o kojima prvo dođe neki nejasno dobar glas i stvori se oko njih izvesna fama, stanovito slatko iščekivanje, a tek mnogo kasnije među nas stigne i njihovo delo. Među takvima je i Laslo Krasnahorkai (1954), savremeni mađarski romanopisac koji je postigao evropsku slavu – hajde de: široko uvažavanje; za "slavu" u onom više populističkom smislu njegove su knjige isuviše zahtevne – delom zahvaljujući činjenici da je proslavljeni Bela Tar po Krasnahorkaijevom istoimenom prvencu snimio sedmočasovni "ep" *Satantango*, a po motivima romana *Melanholija otpora* čak dva filma, od kojih *Verkmajsterove harmonije* spadaju u vrhunce Tarovog opusa (bajdvej, oba spomenuta filma možete naći na Jutjubu u celini i celosti, sa engleskim titlom). Otuda se i pojavljivanje prvog prevoda L. K. na srpski željno iščekivalo, pa se otezalo bar godinu dana u stilu danas će – sutra će, i evo najzad je tu: *Melanholija otpora* (preveo Marko Čudić; Plato, Beograd 2013). Pisac je bio tu tokom Sajma knjiga, i dostojno ispratio svoj roman do kraja puta u srpski jezik...

Melanholija otpora u izvorniku se pojavila sada već davne i svakako prevratne 1989, nekako baš u trenutku kada je srednja i istočna Evropa zbacivala sa sebe nasilno navučenu košuljicu (rubašku?) tzv. komunizma i zapućivala se... hm, gde tačno? Ne valjda baš u *ovo* u šta je za ovih četvrt veka pristigla?

Kako god, ostavimo se mi i pisca, čemu sve to, idemo ispočetka, tj. počinjem prikaz romana nakon kraja ove rečenice. Gospođa Pflaum, čedna i bogobojazna udovica, putuje vozom kroz zimsku apokalipsu panonske bestragije (tačnije, južnog Alfelda, jugoistočnog, siromašnog dela Mađarske, u kojem je i pisac rođen) iz posete rodbini nazad u svoj gradić. U vozu je gužva i strka, nepregledan polusvet se valja hodnicima i peronima nekako preteće, ili tako bar uplašenoj Pflaumovoj sve to deluje; jedva živa i s mukom očuvane ženske časti prti zamračenim gradićem do kuće, kroz potmulo preteće senke i šušnjeve uspavane varoši, u kojoj kao da je Nešto Važno ispalo iz zgloba, ne zna ni gospo-

đa Pflaum niti čitalac – a možda ni pisac? – šta je to *tačno*, ali biće da nije nimalo naivno. Gospođu Pflaum posećuje gospođa Ester, lokalna torokuša koja nešto muti s njenim sinom Valuškom, dobrodušnom poštarskom benom koja živi kao da nije od ovoga sveta, zagledana u kosmičke harmonije sfera, o kojima sanjari i filozofira posve diletantski, ali i uzvišeno poetično, na neki način; baš kao što i muž gospođe Ester, opsednut klasičnom muzikom, proučava Verkmajsterove harmonije i kao da mu ništa osim njih – a i Valuške, kojem kao da je otac – nije važno, a ponajmanje sitne palanačke zađevice i sujete. Njih dvojica oličavaju stanoviti "kantovski" princip o hodanju pod zvezdama, i utoliko neće i ne mogu dobro da prođu u zbivanjima koja će uslediti... U grad, naime, pristiže misteriozni cirkus sa "velikom atrakcijom" u vidu telesine mrtvog kita, i taj će "događaj" u uspavanoj palanci biti katalizator sve čudnijih zbivanja koja vrhune svojevrsnom pobunom polusveta, praćenom nasiljem i pljačkom, zločinima i anarhijom. Pobuna nije nimalo spontana, iza nje stoji misteriozni Knez, nedefinisana "nakaza" nepoznatog porekla i obličja koja nastupa u cirkusu, ali joj je to samo maska za njene prave namere; on je, naime, Knez Tame, i nameran je da svetom seje haos... A pristalice usput lako skuplja, od svih koji ne znaju svoje mesto u životu i svetu, ili su odnekud nezadovoljni njime.

Pobuna je, dakako, ipak osuđena na neuspeh, i gradom će na koncu iznova zavladati "red i mir", makar i uz pomoć vojske. Neki će od ključnih protagonista romana ovako ili onako stradati u njoj, drugi će se, pak – kao gđa Ester, ta prosta, vulgarna i slavohlepna "vreća krompira" – uzdići, kao "zaslužni" za njeno slamanje. Mrak zločina i anarhije zameniće dobro osvetljeni mrak malograđanskog "reda i poretka", oličenog u Esteričinoj organizaciji "Čisto dvorište, čestita kuća".

Recimo da se "o ovome radi" u romanu *Melanholija otpora*. Međutim, sve ovo "prepričavanje" ne znači mnogo. Da, Kranahorkai radnju smešta nedvosmisleno u Mađarsku i nedvosmisleno negde u drugu polovinu XX veka, ali tu zapravo "nema ničega konkretnog", nikakvih direktnijih referenci na mađarsku, istočnoevropsku ili ne znam već koju "društveno-političku" stvarnost tog vremena, na bilo koji "izam", ili ne znam već šta. Pisac u potpunosti "čisti" naraciju od svega što je potencijalno "dnevno" i nemam dojam da to čini zbog tadašnje cenzure (ionako na izdisaju) nego bih rekao da su razlozi dublji, trajniji i važniji: *Melanholija otpora* mogla se, ako je ko baš želeo, čitati i kao obračun sa "utopijskim" projektom koji je tako mnogo obećavao a završio se u represiji i nasilju nad milionima ljudi (baš kao što se, možda još i bolje, danas može čitati kao dijagnoza buđenja i larmanja neofašističke rulje, u Mađarskoj ili bilo gde!), ali bi to bilo preterano sužavanje mogućnosti ovog romana. Ova je knjiga, rekao bih, fascinantan rezultat piščeve (negativne) fascinacije pukim, "ničim izazvanim" nasiljem i čovekovim potencijalom za nasilje, za tlačenje drugog, kao i za vaskoliku promućurnu mućkovitost "malog čoveka" koji se neće libiti učešća u bilo kojoj gadosti koja bi mu mogla doneti sitni lični probitak, pa makar se svetovi oko njega rušili.

Laslo Krasnahorkai je pisac "bernhardovski" neprekinutih pasusa, dugih i zavojitih rečenica u kojima se ipak nikada ne gubite, opojnog stila, savršeno iskontrolisane pripovedačke koncentracije, jezičke samosvesti u kojoj iskazi likova imaju po dva-tri "dna" kroz koja se valja probijati, pisac koji sa svojim alatom ume i može baš sve – valjda je baš to prepoznao Bela Tar, njegov filmski majstorski ekvivalent. Na našu sreću, i Marko je Čudić bio zadivljujuće dostojan ovog prevodilačkog zadatka, nimalo jednostavnog. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Umetnost kao spajanje

"Pet godina Radionica integracije svojim aktivnostima uporno doprinosi našoj zemlji na putu osvajanja dela civilizacijskih vrednosti i naslućivanju drugih, neosvojenih, tako neophodnih našem društvu", napisao je Miki Manojlović, osnivač ove kulturne institucije namenjene slepim, slabovidim i osobama sa drugom vrstom invaliditeta

Radionica integracije je jedina platforma u zemlji gde slepi, slabovidi i osobe sa drugom vrstom invaliditeta mogu da učestvuju i da prisustvuju kulturnim programima. U njoj zajedno stvaraju poznati umetnici i ljudi s invaliditetom. Radionica integracije je integracija i inkluzija kroz umetnost. Nalazi se u Beogradu, na zanimljivom, ali skrajnutom mestu – Bari Veneciji. Nedavno je obeležila pet godina postojanja.

Javnosti se predstavila pozorišnom predstavom *Hodnici žuti, purpurni, plavi* Sonje Vukićević, umetnice pokreta. Bila je to uzbudljiva i iskrena predstava započeta pričom o nosu kao čulu, koja je nekoliko meseci nadograđivana životnim iskustvima i poezijom učesnika, slabovidih ljudi, do scenskog prikaza. Druga predstava integracije bila je *Čekajući Godoa*, Semjuela Beketa, u adaptaciji i režiji Nebojše Dugalića, predstava koja je preispitivala načine na koje se možemo videti, gledati i prepoznati, i koja je pokazala koliko se ne prepoznajemo i ne vidimo, a mogli bismo. Predstava *Čekajući Godoa* je izvedena 2011. godine, i još je na repertoaru.

Iz predstave *Dok nas smrt ne razdvoji*

"Bio sam zatečen novim iskustvom, nisam znao kako bismo se razumeli, kako da objasnimo jedni druge jedni drugima", rekao je za "Vreme" Nebojša Dugalić. "A kada smo se upoznali, kao da se samo od sebe otvaralo, uspostavio se čudan nivo komunikacije pa ništa nismo morali da ponavljamo dva puta. Počev od mizanscena, koji je u tom radu jedan od najkomplikovanijih stvari – jer treba objasniti nekom ko ne vidi i nema nikakvog scenskog iskustva da se kreće po sceni sat i po – pa do koreografije. Rezultati tog rada su bili preradosni."

Osim pozorišnih predstava, deo programa Radionice integracije su i književne večeri, susreti s umetnicima, kreativne radionice, koncerti. U subotu 21. decembra, na primer, održaće se koncert kamerne muzike: dela Baha, Paganinija, Mocarta i Šuberta izvodiće Edin Karamazov, renomirani evropski gitarista, flautistkinja Stana Krstajić i violinistkinja Dunja Kalamir. Ulaz na koncert je slobodan. Za kraj ove godine bio je planiran i koncert učesnika radionice za slepe i slabovide, ali projekat nije realizovan zato što nije bilo novca.

Ove godine se o Radionici pričalo povodom predstave *Dok nas smrt ne razdvoji* Mire Furlan u režiji Mikija Manojlovića, u kojoj, osim njega, glume i Anita Mančić, Jasna Đuričić i Jelena Gavrilović. Ova neinstitucionalna predstava se vidno izdvojila u ovogodišnjem prestoničkom pozorišnom repertoaru. Zasnovana je na potrebi Mire Furlan da napiše nešto o likovima koji su obeležili njen život, kako je jednom prilikom izjavila. "*Dok nas smrt ne razdvoji* je snažna drama suočavanja sa mnoštvom pocepanih iluzija, komad o neminovnosti prihvatanja teskoba življenja, sa punom svešću o bezgraničnosti patnji koje život ume da servira", napisala je kritičarka "Politike" Ana Tasić. Početkom novembra, ova predstava je gostovala u Zagrebu.

Radionicu integracije je inicirao i osnovao glumac Miki Manojlović. U intervjuu povodom zagrebačkog gostovanja za hrvatski "Novi list" Miki Manojlović je ovako objasnio privatne razloge da osnuje Radionicu: "Sve što radimo kao pojedinci ima korene u porodici iz koje smo potekli. Uprkos činjenici da sam imao bezbrižno detinjstvo, moja je porodica bila pozorišna, a to znači da nam je 'voda uvek bila do usta'. Jako sam cenio napore roditelja da se finansijski održe 'iznad vode', a rano sam prihvatio i maksimu da kad imaš – moraš to da podeliš s drugima. Trenutno sam u toj fazi da mogu ono što imam da delim. Srećan sam što u tome nisam sam." Pa ipak, prostor u kome živi i radi Radionica je iznajmljen, obnovljen je vlastitim sredstvima, a Radionica opstaje zahvaljujući nesebičnosti ljudi kojima je stalo do njenog opstanka, uz pomoć Ministarstva kulture, i povremeno nekih drugih institucija. Osim za predstavu *Dok nas smrt ne rastavi*, ulaz na sve druge programe je besplatan.

Kad je pre pet godina osnovana, jedan od ciljeva Radionice integracije bio je, kako je napisao Miki Manojlović u tekstu na sajtu ove ustanove, "da probudimo, uznemirimo, potaknemo na razmišljanje, sa željom i verom u jednaka prava svakog čoveka na potpuni život, u jednaka prava da se iskaže i ostvari... Pet godina Radionica integracije svojim aktivnostima uporno doprinosi našoj zemlji na putu osvajanja dela civilizacijskih vrednosti i naslućivanju drugih, neosvojenih, tako neophodnih našem društvu." ¶

SONJA ĆIRIĆ

Lagunine knjige

VREME i Laguna preporučuju

Edukativne knjige

Za decu i roditelje

Izbor zabavnih i edukativnih „Laguninih" izdanja namenjenih deci i njihovim roditeljima

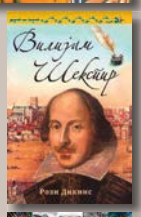
Psiholozi kažu da je čitanje porodična navika. Pošto se zimi lakše čita i brže formiraju navike, uoči predstojećih praznika i đačkog raspusta preporučujemo zanimljiva i edukativna „Lagunina" izdanja namenjena deci i njihovim roditeljima.

Naročitu vrstu zabavno-edukativnih knjiga iz„Lagunine" produkcije čine takozvane mozgalice Uroša Petrovića. Naime, pored toga što je predsednik Mense i jedan od najuspešnijih rešavača IQ-X testa na svetu, Uroš Petrović je i autor knjiga za decu s logičkim zagonetkama zahvaljujući kojima je stekao status jednog od naših najpopularnijih dečjih pisaca. To su najpre pet knjiga iz serijala *Zagonetne priče* za koje je Petrović dobio, pored ostalih, nagradu „Neven" za najbolje delo iz oblasti popularne nauke. Na tragu koncepta *Zagonetnih priča* nastala je potom knjiga *Misterije Ginkove ulice*. Junakinja ove knjige je zelenokosa devojčica Marta Smart, čiji je hobi otkrivanje tajni i rešavanje misterije. Da bi pratili njene avanture, čitaoci moraju da reše logičke zagonetke vešto isprepletene s avanturističkom pričom. Za *Misterijama* je usledio i nastavak Martinih avantura, „roman u zagonetkama" pod naslovom *Mračne tajne Ginkove ulice*, a „Laguna" je upravo objavila i treći deo Petrovićeve trilogije *Tajne veštine Marte Smart*, koji se ubrzano penje na listi bestselera.

Među „Laguninim" autorima nalazi se i Ljubivoje Ršumović, moderni klasik dečje književnosti, obavezna lektira za one koji ulaze u svet književnosti. „Laguna" je objavila šest njegovih knjiga. *Vidovite priče* zbirka je od tridesetak priča o dečaku Vidu, koji kroz razgovore i igru s životinjama saznaje brojne važne stvari o životu. Ovu knjigu, kao i kultne Ršumove naslove *Još nam samo ale fale* i *Nevidljiva ptica,* maestralno je ilustrovao Dušan Petričić. Pored ovih, „Laguna" ja objavila i Ršumovićeve knjige sa smešnim i poučnim pričama – *Ujdurme i zvrčke iz antičke Grčke*, *Sunčanje na mesečini, Planiranje prošlosti* i *Zauvari.*

Kad je reč o edukativnim izdanjima, „Laguna" objavljuje i enciklopedije širokog tematskog raspona namenjene deci i odraslima. Među njima su i one s licencom čuvenog „Laroussea": *Drevne civilizacije*, *Velike zagonetke čovečanstva* i hit-naslov *Reci mi zašto*, u kojoj se odgovara na skoro dvesta pitanja koja sva deca postavljaju a na koja odrasli nemaju uvek odgovor. Tu su i poznata i popularna izdanja britanske kuće „Dorling Kindersley", kao što je velika i raskošna *Nova dečja enciklopedija*, zatim istorija nauke pod naslovom *1000 izuma i otkrića*, enciklopedija *Mitovi i legende* i popularni vodiči za ljubitelje životinja *Psi* i *Mačke*, dok se u ediciji za najmlađe čitaoce „Upoznaj" objavljuju tematske enciklopedije – *Svemir*, *Pronalasci*, *Okeani*, *Dinosaurusi*, *Ljudsko telo*, *Egipat* i druge.

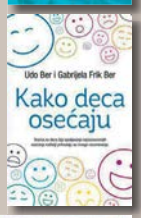

Novogodišnji praznici su vreme kada se kupuju pokloni dragim ljudima i dragoj deci, pre svega. Obradujte ih nečim što nisu igrice, telefoni i igračke; naučite ih da se neverovatne avanture mogu doživeti i saznati mnoge poučne stvari uz pomoć analogne veštine koju i odrasli prečesto zaboravljaju – čitanja knjiga.

Esejistika

IVAN IVAČKOVIĆ:

Kako smo propevali – Jugoslavija i njena muzika

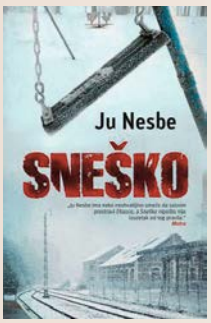
Knjiga našeg poznatog rok-publiciste Ivana Ivačkovića *Kako smo propevali – Jugoslavija i njena muzika* govori o poluvekovnoj istoriji popularne muzike kod nas, od vladavine zabavne muzike, preko rokenrol eksplozije, pojave panka i novog talasa, pa do novokomponovane narodne muzike i turbo folka, ali i više od toga. Ivačković u uvodu svoje knjige skreće pažnju na njen širi tematski okvir: „Naslov i podnaslov ove knjige, kao što red nalaže, objašnjavaju i njen sadržaj. Uz jednu dodatnu napomenu: knjiga govori o SFRJ i – neuporedivo manje – o SRJ. O dve države koje su, u trenutku kada su nastajale, u svom imenu imale reč *Jugoslavija*... Ovo, hoće se reći, nije knjiga samo o muzici nego i o dve zemlje u kojima je ta muzika nastala i nestala; o dve zemlje u kojima se nikad nije znalo da li će neko propevati na bini ili će 'propevati' u policiji; o događajima i društvenom ambijentu koji je rodio pesme i izvođače za koje svi znamo. Taj ambijent je od izuzetnog značaja, jer da je on bio drugačiji, drugačija bi bila i muzika. Drugim rečima, jugoslovenska muzika, kao i bilo koja druga, u svakom trenutku je ličila na svoju zemlju; istorija muzike gusto je, na mnogim čvorovima, isprepletena sa istorijom države… Ovakva knjiga zahteva da priča o svakom periodu i žanru koji je na licu Jugoslavije ostavio dubok trag – ponekad, nažalost, i ružnu brazgotinu – bude ispričana uglavnom kroz karijeru jednog ili nekoliko najpopularnijih i najtipičnijih predstavnika, a ne kroz rasplinjavajuće nastojanje da se osvrnemo na sve učesnike jedne ere ili jednog muzičkog pravca." Junaci ove Ivačkovićeve knjige su u rasponu od Josipa Broza Tita do Đorđa Marjanovića, od Bijelog Dugmeta do Lajbaha, od Riblje Čorbe do Tereze Kesovije, od Miroslava Ilića do Idola, od Lepe Brene do Slobodana Miloševića. Zanimljivo pisana i temeljno dokumentovana, ilustrovana velikim brojem fotografija, knjiga *Kako smo propevali* predstavlja dragoceno svedočanstvo o jednom prošlom vremenu i jednoj nestaloj zemlji.

Krimi

JU NESBE:

Sneško

Prevod: JELENA LOMA

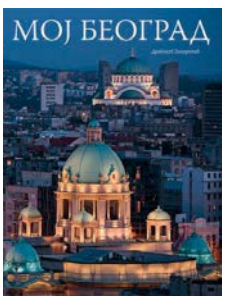

Nakon naslova *Crvendać*, *Odmazda*, *Solomonovo slovo* i *Spasitelj*, „Laguna" je upravo objavila još jedan roman jednog od najboljih aktuelnih evropskih autora krimića, norveškog pisca Jua Nesbea. Roman *Sneško* pripada serijalu o sada već čuvenom detektivu Hariju Huleu i po mnogima je najbolje Nesbeovo delo. Radnja romana ima originalni predložak. Naime, godinama unazad s prvim snegom po jedna udata žena u Norveškoj misteriozno nestaje. Jedini trag nestalim ženama jeste Sneško Belić kojeg neko ostavlja ispred njihovih kuća. A onda, jednog dana višem inspektoru policije Hariju Huleu stiže čudno anonimno pismo koje počinje rečima: „Uskoro će prvi sneg. A tad nam ponovo dolazi Sneško. A kad se sneg otopi, on će opet odvesti nekoga sa sobom…" Sklapajući kockice mozaika, Hari shvata da ima posla sa serijskim ubicom, ali će ga istraga, kako pravilo žanra nalaže, odvesti u potpuno neočekivanom smeru. „Nesbe je Pikaso norveškog krimića: likovi su živopisni do detalja, elegantno ukomponovani u priču. A ta priča nije samo ovaj roman već čitav serijal koji je na putu da postane najbolji u istoriji norveškog kriminalističkog romana", rekli su kritičari povodom *Sneška*. Preporuku za ovaj roman potpisuje i Martin Skorseze koji je kupio prava za njegovu filmsku adaptaciju.

Umetnost

DRAGOLJUB ZAMUROVIĆ:

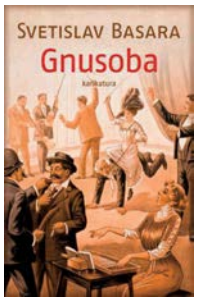
Moj Beograd

Na poslednjem Sajmu knjigu nagradu za najbolju foto-monografiju dobila je knjiga *Moj Beograd* jednog od naših najboljih fotografa Dragoljuba Zamurovića. O tome kako je ova monografija nastala, Zamurović kaže: „Nema težeg zadatka za fotografa od snimanja fotografija za knjigu o svom gradu. Svakodnevno je u njemu, prolazi istim ulicama, gleda iste fasade i parkove, sreće iste ljude. Nedostaje ona tajanstvena draž u otkrivanju novog i nepoznatog. Da bi napravio foto-monografiju o Beogradu, pokušao sam da zaboravim ceo svoj život u njemu i zamislim sebe kao stranca koji se u svom *Skakaču po oblacima* spušta na nepoznate krovove i terase, otkriva nikad viđene trgove i skrivena dvorišta, druži se sa slučajnim prolaznicima, zaranja u reke i bazene, spušta u ponor bunara... Posle dve godine snimanja seo sam za kompjuter, poređao slike po nekom svom iracionalnom redosledu i zamolio svog prijatelja Bogdana Ibrajtera da napiše nekoliko reči o Beogradu i mojim fotografijama. Tako je nastala ova knjiga." U njoj se na oko dvesta stranica nalazi isto toliko umetničkih fotografija izabranih iz fonda od oko 200.000 snimaka, rađenih isključivo za ovu namenu. Među njima su fotografije beogradskih ulica, ljudi i zgrada, najznačajnijih kulturno-istorijskih spomenika, parkova, muzeja i drugih znamenitosti, kao i fotografije Beograda snimljene iz vazduha, najvećim delom iz specijalnog vazdušnog broda koji je Zamurović konstruisao kao kombinaciju balona jednoseda i paraglajdera, što ovoj knjizi daje jedinstven autorski pečat jer prikazuje srpsku prestonicu i iz jedne potpuno nove perspektive. Prateći tekst uz Zamurovićeve fotografije, svojevrsnu hroniku Beograda, napisao je Bogdan Ibrajter. Pored srpskog izdanja, „Laguna" je ovu reprezentativnu monografiju objavila i na engleskom jeziku.

Srpska književnost

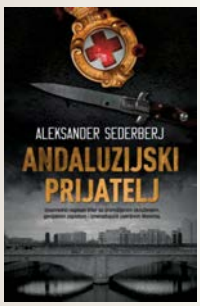
SVETISLAV BASARA:
Gnusoba

Novi roman Svetislava Basare ima podnaslov „Karikatura" i u formi crnohumorne političke travestije donosi još jednu njegovu bespoštednu satiru na račun srpske istorije, nacionalnih mitova, politike i svakodnevice. Mandarić i Masleša, dva glavna lika ovog romana, obračunavaju se sa srpskim primitivizmom i mentalitetom, s tim da je ovoga puta kolektivno izopačenje oličeno u novijoj političkoj psihopatologiji, a karakterologiji nacije Basara sada dodaje nove manične crte. Poimanje demokratske Srbije kod Mandarića i Masleše u osnovi se ne razlikuje, samo su različite njihove reakcije na nastalu epohu navodno oslobođenu jednoumlja: jedan protagonista, rastrzan između euforije i depresije, dobija napade bipolarnog poremećaja, dok se drugi trudi da ga smiri i uveri da je to sudbina koju ne možemo izbeći... U pozadini njihovog dijaloga, koji će do suza nasmejati čitaoce i na kraju im ostaviti gorak okus u ustima, naći će se i lik Zorana Đinđića, čoveka koji se, po mišljenju obojice protagonista, upustio u zaludan naum da dovede svoje sunarodnike u kakav-takav red.

Triler

ALEKSANDER SEDERBERJ:
Andaluzijski prijatelj
Prevod: NIKOLA PERIŠIĆ

Pre nego što se otisnuo u literarne vode, Aleksander Sederberj je radio kao televizijski scenarista i urednik na švedskoj televiziji. Rad na adaptacijama poznatih kriminalističkih romana inspirisao ga je da se i sam oproba u ovom žanru. Njegov literarni prvenac *Andaluzijski prijatelj* prvi je deo najavljene trilogije čija je glavna junakinja Sofi Brinkman, bolničarka i samohrana majka iz Stokholma. Na početku *Andaluzijskog prijatelja* ona živi mirnim i povučenim životom u bogatom stokholmskom predgrađu, a onda sreće izvesnog Ektora Gusmana, koji se predstavlja kao izdavač i koji je privlači i intrigira. Zahvaljujući njemu, život Sofi Brinkman okreće se naglavce i ona biva uvučena u obračun između dve konkurentske kriminalne organizacije i grupe policajaca koji vode istragu o međunarodnoj trgovini drogom i oružjem, da bi na kraju bila primorana da – izabere stranu. Izvrsno napisan, napete atmosfere i upečatljivih likova, roman *Andaluzijski prijatelj* kritičari su opisali kao uspešnu mešavinu *Milenijuma* Stiga Lašona i televizijske serije *Sopranovi*. Proglašen za najbolju knjigu Frankfurtskog sajma knjiga 2011. godine, ovaj roman je Aleksanderu Sederberju obezbedio status novog velikog imena popularnog žanra skandinavskih krimića.

Biografija

METJU GUDMAN:
Osamdeset dana
Prevod: MILICA CVETKOVIĆ

Četrnaestog novembra 1889 godine, Neli Blaj, mlada reporterka časopisa „Vorld" u vlasništvu Džozefa Pulicera, krenula je parobrodom iz Njujorka u nameri da obori rekord najbržeg obilaska sveta koji je šesnaest godina ranije postavio Fileas Fog u romanu Žila Verna *Put oko sveta za osamdeset dana*. Istog dana i s istim ciljem iz Njujorka na put oko sveta kreće mlada novinarka časopisa „Kosmopoliten" Elizabet Bizland, ali u suprotnom smeru i vozom. Usledila je dramatična trka na vijugavoj stazi dugoj četrdeset pet hiljada kilometara, koja je postala medijska senzacija tog vremena. Konkurentkinje na ovoj trci su po poreklu, temperamentu i sklonostima bile sušte suprotnosti. Obe su bile uspešne u svom poslu i literarno nadarene, ali dok je Neli Blaj bila borbena i ambiciozna reporterka iz pensilvanijske rudarske oblasti, koja je, često pod pseudonimom, ukazivala na društvene nepravde, dotle je otmena i elegantna Elizabet Bizland, južnjačkog aristokartskog porekla, imala više umetničke nego društveno-angažovane pretenzije i važila za najlepšu njujoršku novinarku. Istorijski opis njihove senzacionalne trke u knjizi *Osamdeset dana* Metjua Gudmana čita se kao prvorazredni avanturistički roman.

Popularna nauka

DIPAK ČOPRA, LEONARD MLODINOV:
Sukob pogleda na svet – nauka protiv duhovnosti
Prevod: STELA SPASIĆ

Indijsko-američki popularni i kontroverzni publicista Dipak Čopra autor je velikog broja naslova u kojima se na različite načine bavi duhovnošću, holističkim teorijama i alternativnom medicinom. Jednom prilikom bio je pozvan da učestvuje na televizijskoj debati o „budućnosti Boga" koja se održavala na Kalifornijskom tehnološkom institutu pred brojnim naučnicima i studentima. Tom prilikom je upoznao Leonarda Mlodinova, naučnika i scenaristu televizijskog serijala *Zvezdane staze: sledeća generacija*, i ušao s njim u oštru polemiku. Ispostavilo se da Čopra i Mlodinov zastupaju dijametralno suprotne poglede na svet, a kada su shvatili kolika je dubina njihovog sukoba, odlučili su da ga iznesu i predstave ga u ovoj knjizi. Oblasti kojima se ova dva autora bave jesu poreklo i načini funkcionisanja fizičkog sveta, života i ljudskog mozga, a pojedinačne teme su nastanak i priroda svemira i vremena, pitanja evolucije, genetike i porekla života, neuronauka, ljudska svest, veza između uma i mozga, postojanje boga... Kako je rečeno, ova neobična knjiga biće jednako zanimljiva naučno orijentisanim čitaocima kao i onima koje interesuje duhovnost, ali i svakome ko se ikad zapitao: „Šta znači to što sam živ?"

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

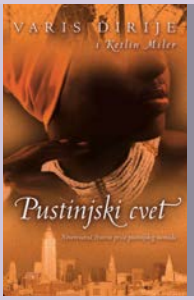
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 5. decembra do 3. januara 2014.

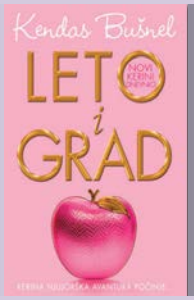
Amos Oz:
MOJ MIHAEL

Ljubavna priča, smeštena u Jerusalim pre Suecke krize, i misaoni portret jedne zemlje. Roman velikog izraelskog književnika Amosa Oza. "Madam Bovari savremenog Izraela"

Varis Dirije:
PUSTINJSKI CVET

Rođena u nomadskom plemenu u Somaliji, pre nego što je postala vrhunska manekenka preživela je genitalno sakaćenje i bliski susret s lavom... Sada je ambasador Ujedinjenih nacija... Neverovatna autobiografska priča

Kendas Bušnel:
LETO I GRAD

Nastavak serijala Kerini dnevnici pruža čitaocima iznenađujući uvid u ono što je pretvorilo devojku iz provincije u nezaboravnu njujoršku ikonu - Keri Bredšo. Novi dnevnici junakinje megapopularne televizijske serije „Seks i grad" urađene upravo prema romanima Kendas Bušnel

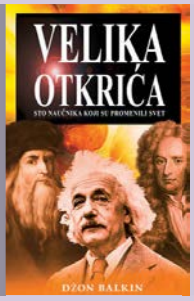
Maša Rebić:
SPONZORUŠE

Opora priča o sudbinama nekoliko tinejdžerki u „olovnim" devedesetim godinama prošlog veka u Srbiji. Jedan od „Laguninih" bestselera

Džon Balkin:
VELIKA OTKRIĆA – STO NAUČNIKA KOJI SU PROMENILI SVET

Priča o idejama koje su oblikovale današnji svet i o idejama koje će oblikovati budućnost

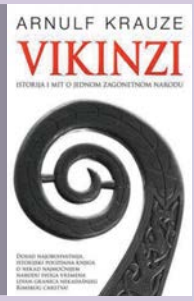
Skot Marijani:
PROROČANSTVO SUDNJEG DANA

Smak sveta se bliži. Samo jedan čovek ga može sprečiti... Brz, visokooktanski triler koji će zaokupiti ljubitelje Dena Brauna i Sema Borna

Arnulf Krauze:
VIKINZI

Dosad najobuhvatnija, istorijski pouzdana knjiga o nekad najmoćnijem narodu svoga vremena izvan granica nekadašnjeg Rimskog carstva

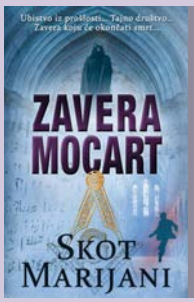
Danijel H. Pink:
ŠTA NAS POKREĆE

Šta motiviše ljude da bolje rade? Jesu li to povišice, bonusi ili drugi vid nagrada? Ili kazne ako se ne ispuni zacrtano? Da li ovaj metod štapa i šargarepe može da opstane i u dvadeset prvom veku?

Petra Torbric:
KONCENTRACIJA

Priručnik koji odgovara na pitanje kako da detetu pomognemo u učenju, sa testom i vežbama za jačanje koncentracije, namenjen roditeljima, nastavnicima i učenicima

Skot Marijani:
ZAVERA MOCART

Prema zvaničnim izvorima, Oliver je poginuo u tragičnoj nesreći. Međutim, činjenice se ne slažu i navode ga na neočekivan trag iz prošlosti – Mocartovu misterioznu smrt

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

Hoćeš da te mrak pojede

U nedelju su održani lokalni izbori na Voždovcu, u Odžacima i Kostolcu. SNS je osvojio ubedljivu većinu, ali je situacija ponegde bila na ivici incidenta. Naročito napeto bilo je u selima oko Odžaka, gde su se sukobile pristalice SNS-a i SRS-a. Srednje slovo u skraćenici naziva partija koje se razlikuje, izgleda predstavlja taj Rubikon, promenu koju neki smatraju izdajom, a drugi (uključujući i prijatelje u EU i SAD) napretkom u procesu integracije.

Dok su se tako bivše partijske kolege mlatile, pardon, razmenjivale argumente sa i bez majica sa Šešeljevim likom, pojavili su se, zamislite bezobrazluka i provokacije – novinari! Slučaj ili ažurnost, tek bile su to kamere televizija Prva i B92, pa su zaraćene strane očas posla našle zajedničkog neprijatelja. Kao po komandi, agresija se preusmerila na sedmu silu, šta oni tu ima da snimaju, a opšte je poznato da su novinari univerzalne izdajice, koji samo žele da blate Srbiju, nemaju osećaj patriotizma niti partijske lojalnosti.

Tako je lokalna policija opet imala pune ruke posla. Jedan komandir je nasilniku (izvinjavam se unapred, ne znam partijsku pripadnost) doviknuo, jer ga očigledno poznaje: "Šta glumiš ti ovde, narodnog heroja!?" Time je priča o istrazi koja traje povodom ovog slučaja danima u najmanju ruku neozbiljna, u svakom srpskom selu znaju ljudi ko šta ruča, koliko ko para ima, za koga glasa – a ovde se igramo serijala X-files.

Dopisnica B92, simpatična devojka Jovana Štetin, uspela je da uprkos napadima odradi uključenja tokom celog dana – treba joj odati priznanje na hrabrosti. Naročito što je taj batica u uniformi, što poznaje onog NN narodnog heroja, jer je s njim na "ti", Jovani i novinarima rekao da im "ne garantuje bezbednost" u dotičnom selu. Da li to znači da je Bački Gračac nekakvo žarište međunarodnog terorizma, do zuba naoružanih i na sve spremnih ekstremista političkih fanatika u paničnom strahu od novinara? Gde su specijalci, interventna, žandarmerija, Kobre, padobranci, zašto spavaju BIA i VOA, kakva savršena maska pospanog sela – nikad ne bih pomislio da im je tamo supertajna baza! Pa i Mladić se tako krio.

Niko mi ne garantuje bezbednost u Bačkom Gračacu, ali pitam ja vas, kao novinar: gde to još ne mogu da radim, dajte neki spisak, Belu knjigu, neću da me pojede mrak, ni bački ni banatski, ni naprednjački ni radikalni!

Da sam na mestu onog policajca, ispitao bih ja tog NN narodnog heroja u vezi sa onim ordenjem Jovanke Broz, što je onomad nestalo na sa'rani. Jel tamo bila 6. lička, jeste, jel u taj Bački Gračac tokom 8. ofanzive dovelo Ličane, ne znam, more bit. Ispitati!

Na isti način, samo mnogo, mnogo ozbiljnije, neki kriminalni "prvoborci" u raznim majicama i konfesijama – prete Brankici Stanković i Aidi Ćorović. U emisiji televizije Prva "Stav Srbije" bilo je govora o bezbednosti novinara, a naročito novinarki, jer tu osim mržnje prema profesiji postoji i otvorena i oslobođena mržnja prema njihovom polu. Pretnje su tada lične, seksualne, otvorene i mnogo direktnije. Iz knjige Brankice Stanković možete shvatiti da vas policija može zaštititi, ali da to ima ogromnu cenu – gotovo potpuni gubitak ličnog i profesionalnog života. Takođe, zaštita može postati sredstvo kontrole, baš kao u slučaju NN narodnog heroja – model je istovetan, jer niko neće javiti kada je u Bačkom Gračacu situacija ponovo normalizovana, pa novinari mogu ponovo da dođu. Tako ni Brankici ni Aidi godinama niko ne govori šta je sa snajperom i gde su mudžahedini.

Ovu mračnu situaciju prati TV spot o napadima na novinare, gde vidimo nekog paranoičnog mučenika koji se plaši i sopstvene senke. Od straha on ne može da prođe ulicama – naprosto, opasnost vreba sa svih strana. To vam je kao kada gledate crnu hroniku na televiziji i onda ne smete da izađete na ulicu, jer će vas pregaziti pijani vozač, pašće vam deo fasade na glavu, rikošetiraće metak od Nove godine, bićete svedok pljačke bankomata i kafanske tuče, a nelečeni psihopata u ubilačkom pohodu iz komšiluka baš vreba pred vašim vratima.

U dvadesetogodišnjem novinarskom radu, koji možete posmatrati kao 20-godina konstantnih pretnji, verujte, naučio sam sledeće. Nije kao u spotu. Mogu da vam dobacuju na ulici, grebu ključem kola (bez obzira na marku, boju i starost), lome retrovizore i savijaju brisače, pišu preteće poruke, mejlove ili ubacuju u sanduče, pišu po vratima, šalju SMS poruke, zovu telefonom sa nepoznatog broja ili inostranstva, uporno i dosadno, sačekuju ispred posla, koče naglo pred vama kada šetate decu – ali naučio sam sledeće. Policiji uvek prijavljujete događaj kada se već desi, a osnovni cilj koji pretnjama žele da postignu jeste upravo ono što vidite na reklami – da postanete paranoični. Policija će brzo utvrditi ko je ludak koji hoće da postavi 14 kilograma eksploziva potpredsedniku vlade, dakle reagovaće na nameru, ma kako suluda bila, ali novinari će uvek prvo da popiju batine. Zato bi lepo za promenu jednom – novinarima makar tokom lokalnih izbora u Bačkom Gračacu – garantovati bezbednost. ¶

DRAGAN ILIĆ

PS: Evo nekoliko pristojnijih SMS poruka za "Buđenje" iz decembra. Ništa strašno.

"Jedite govna, stoko ustaška. Srbija vas je provalila. Letite uskoro."

"Kurvetino, videćeš uskoro šta Srbija misli o tebi."

"Stoko nevaspitana, jedi govna poganim ustima. Uskoro ćete biti u zatvoru, poganijo lopovska."

"Videćete šta vam sledi kad istrunete u zatvoru, bitange."

"Vratite nam naš lepi jutarnji program, bando ustaška. Idi na HRT pa njima puši urac, kurvetino."

Hrvatska: Zakon o prebivalištu

Policajac uvek zvoni

Ako neki lokalni policajac bude došao do zaključka da "izistinski" ne stanujete na adresi na kojoj ste prijavljeni, mogu da vas ispišu iz evidencije prebivališta bez prava na žalbu. Novi zakon krije u sebi još koješta, u najmanju ruku, diskutabilnog. Kola će se i ovog puta slomiti na Srbima

Umjesto reda, ponovo kaos: to govore posljednji dani koje odbrojava hrvatska administracija za sve one svoje građane-državljane koji privremeno obitavaju izvan svojih "vjekovnih ognjišta" u domovini. Naime, krajem prošle godine usvojen je novi zakon o prebivalištu, koji kaže da svi oni koji su izvan Hrvatske duže od godinu dana moraju do 29. decembra svoj "privremeni odlazak" prijaviti ili nadležnoj policijskoj upravi prema mjestu dosadašnjeg prebivališta, ili konzulatima ili ambasadama Republike Hrvatske širom svijeta.

U suprotnom, kažu, uskoro će početi postupci odjave po službenoj dužnosti iz, kako se to zove, zbirke podataka o prebivalištu i boravištu. I ne samo to: ako to ne učine, čeka ih domovinska kaznena dobrodošlica kad se prvi puta ukažu na graničnim prijelazima teška od 500 do čak 5000 kuna.

Od svega su izuzeti tek oni koji jesu u evidencijama nadležnih, koji žive izvan mjesta prebivališta, ali im nije obnovljena nekretnina (iz nekih razloga, kažu, iako tih razloga i danas ima tušta i tma), pa faktički nemaju gdje boraviti; imaju adresu, ali ne i "vjekovno ognjište" u fizičkom smislu te riječi. Dakle, o izbjeglim Srbima iz Hrvatske je riječ.

To što ovih prednovogodišnjih dana rezultira potpunom zbrkom, inače, počinje s pokušajem da aktualna SDP-ova vlast riješi problem kojega je davnih godina napravio HDZ, praveći svoj vlastiti "dijasporični" rezervoar glasova za svake izbore. Hrvatska je, naime, upravo iz hadezeovskih razloga od svog samog postanja dozvolila dvojno (bolje reći višestruko) državljanstvo, izjednačavajući u pravima one koji su državljanstvo dobijali samom činjenicom što su etnički Hrvati i one koji su u Hrvatskoj rođeni ili doseljeni, ali tamo stvarno žive i plaćaju poreze.

Godinama je dijaspora utjecala na rezultate izbora u Hrvatskoj, da bi danas ona bila posebna izborna jedinica na izborima za hrvatski sabor, ali su brojni problemi ostali: u vrijeme izbora i danas se pronalaze silni nepostojeći građani kojih je na desetine ili stotine prijavljenih na samo jednoj adresi u pograničnoj zoni sa Bosnom i Hercegovinom, na primjer, ali i oni koji zahvaljujući nacionalnosti i nesređenim podacima o prebivalištu primaju i neke prinadležnosti, poput socijalne pomoći, porodiljske naknade, čak i duplih penzija.

To je, sasvim logično, bio motiv hrvatskih vlasti da se uhvate u koštac sa problemom, ali čini se da su sa godinu dana starim Zakonom o prebivalištu ponovo napravile problem. U mnogo vidova.

Građani kao građani, bilo gdje na svijetu, ne čitaju zakone dok se oni ne počnu odnositi direktno na njihovu sudbinu. Zato ovih dana imamo pravu opsadu hrvatskih konzulata svuda gdje postoje, pa i u Beogradu i u Subotici, gdje – kao, uostalom, i usred grada Zagreba – u stvari, pojma nemaju kako se sa problemom izboriti.

Po spomenutom Zakonu, naime, gra-

dvaput

foto: Reuters

đani koji imaju namjeru provesti više od godinu dana u inozemstvu, moraju svoj odlazak iz Hrvatske prijaviti nadležnima; jasno, uz silne papire i potvrde koje uz to idu (valja administraciju hraniti). Tu u obzir dolaze razlozi liječenja, školovanja, ali i posla u inozemstvu, s time da se ovih dana pokazuje da konzulati priznaju jedino inozemno zaposlenje u hrvatskoj firmi koja posluje negdje izvan zemlje, ali ne i firme zemlje u kojoj netko boravi. Ponovo imamo situaciju u kojoj nije bitno što u Zakonu piše, nego kako se on tumači.

IZBEGLICE

Propisi kažu: osobe koje imaju prijavljeno prebivalište u Republici Hrvatskoj i žive u inozemstvu, a obuhvaćene su programom obnove ili stambenog zbrinjavanja i nekretnina im još nije obnovljena, vraćena ili nisu na drugi način stambeno zbrinute u Hrvatskoj, dužne su najkasnije do 29. 12. 2013. godine to prijaviti policijskoj upravi ili postaji na čijem području imaju prijavljeno prebivalište ili diplomatsku misiju-konzularni ured Republike Hrvatske na čijem području borave u inozemstvu.

Osobe koje imaju prijavljeno prebivalište na području Republike Hrvatske, ali nemaju važeću osobnu iskaznicu, kao i osobe koje imaju prijavljeno prebivalište na adresama koje nisu evidentirane u registru prostornih jedinica (nepostojeće adrese) dužne su najkasnije do 29. 12. 2013. godine policijskoj upravi ili postaji na čijem području imaju prijavljeno prebivalište ponovno prijaviti prebivalište. Ako do navedenog dana ponovno ne prijave prebivalište, izvršit će se odjava njihovog prebivališta iz zbirke podataka o prebivalištu i boravištu.

Onih iz prve kategorije je puno manje od onih iz druge, pogotovo kad se zna da problem stanarskih prava nikad u Hrvatskoj nije riješen i da su bivši "nosioci" i danas ljudi ne druge, već ente kategorije građana, onih koji su vjerojatno zauvijek ostali bez svoje imovine i svoga prava, osim ako su pristali da postanu korisnici "stambenog zbrinjavanja", projekta koji nikad nije postao iole ozbiljan i u kojem će hiljade ljudi ostati vječni gubitnici.

Ovi drugi – oni kojima je osobna iskaznica istekla ili je nikad nisu ni izvadili – brojniji su. Ovih dana telefoniraju uokolo, što zivkajući stalno zauzete brojeve diplomatskih predstavništava u zemljama u kojima borave, što svoju rodbinu koja i dalje živi u Hrvatskoj. Rezultat: nula, nema informacija. U zagrebačkoj Policijskoj upravi, na primjer, savjet koji znatiželjni dobijaju jest da se sačeka još koji dan, da oni koji ne odjave prebivalište neće baš odmah biti kažnjavani (već nakon nekog vremena, iako nitko ne zna koliko to "neko vrijeme" traje), kao i to da se ne zna kakva je punomoć potrebna da bi netko od u Hrvatskoj živućih rođaka to obavio umjesto njih i za koje novce.

U konzulatima, inače, lakonski pričaju onima koji ih zovu: sve je jednostavno, samo morate donijeti neke dokumente i platiti cijenu koja je prava sitnica, oko 30 eura...

I tu je vjerojatno poanta: kad se zna da je Hrvatska iseljenička zemlja, iz koje i danas odlaze najpametniji mladi ljudi, proračun će dobro biti napunjen. Pogotovo kad je riječ o "neeuropskim" susjedima, Bosni i Hercegovini i Srbiji.

EMIGRANTI

Ovi drugi su, ne bitno, ali ipak malkice drugačija priča: svi iz Evrope sada u Hrvatsku dolaze mimo graničnih kontrola i teško će im se moći naplatiti taj ceh nevoljenja države u iznosu od 500 do 5000 kuna.

I oni su zbunjeni. S jednog foruma, na kojem već mjesecima ljudi pokušavaju naći izlaz iz situacije, prenosimo dio karakteristične poruke: "Pratim ovu temu već duže i čudno mi je kako niko da pomene pravi razlog donošenja ovog novog zakona o prebivalištima. Stalno se navode prednosti i mane, ali niko da bekne ono pravo... – u Hrvatskoj ima 'jako puno ljudi', koji su uz to 'Srbi' (ili su markirani kao takvi), koji ne žive u Hrvatskoj, a koriste razna prava."

Pa kaže: "Ovaj zakon je odličan za 'neke' građane u Hrvatskoj jer: u startu, do 29. 12. mnogi DRUGI državljani Hrvatske će izgubiti prebivalište – od tih, samo neki će odlučiti da se i dalje bakću sa tim, uzimaju nove osobne, onda se privremeno 'priboravljuju' i 'odboravljuju' – potom dolaze svakih pet godina na 'hadžiluk' u MUP. Generalno, mnogim ljudima će to smetati i smatraće to nepotrebnim i iživljavanjem države, što to i jeste. Ko će biti ti ljudi – najviše Srbi zato što mnogi stvarno već duže ne žive u Hrvatskoj (preko pet posto od ukupnog stanovništva). Nakon njih, najveća grupa su oni koji bez obzira na naciju vole razmišljati svojom glavom... smatraju da je normalno da ako ti osobna važi deset godina – da ne moraš ni misliti o njoj tih deset godina."

Hrvatskoj vlasti, kaže taj forumaš, odgovara da ljudi koji nemaju visoko mišljenje o lošoj državi prosto *ne žive* u toj državi, ali bilo bi idealno kad bi tu i tamo sipali nešto eurića, raznih dolara ili afričkih dinara u državni proračun i pomogli »

tako onima koji ostaju, koji vole državu i koje ta država voli...

USTAVNOST

Citirani forumaš je posve u pravu: ovo jest posve na liniji micanja nepodobnih s biračkih spiskova i adresa, jer će se kola slomiti uglavnom na Srbima iz Hrvatske. Uklapa se to i u priču vukovarsku, koja traži – kao "mjesto posebnog pijeteta" – da se jedno pismo, ćirilica, može uvesti tek tamo gdje su manjine dosegle 50 posto od ukupnog broja stanovnika; tko je tu onda, ako smo fifti-fifti varijanta, većina, a tko manjina?

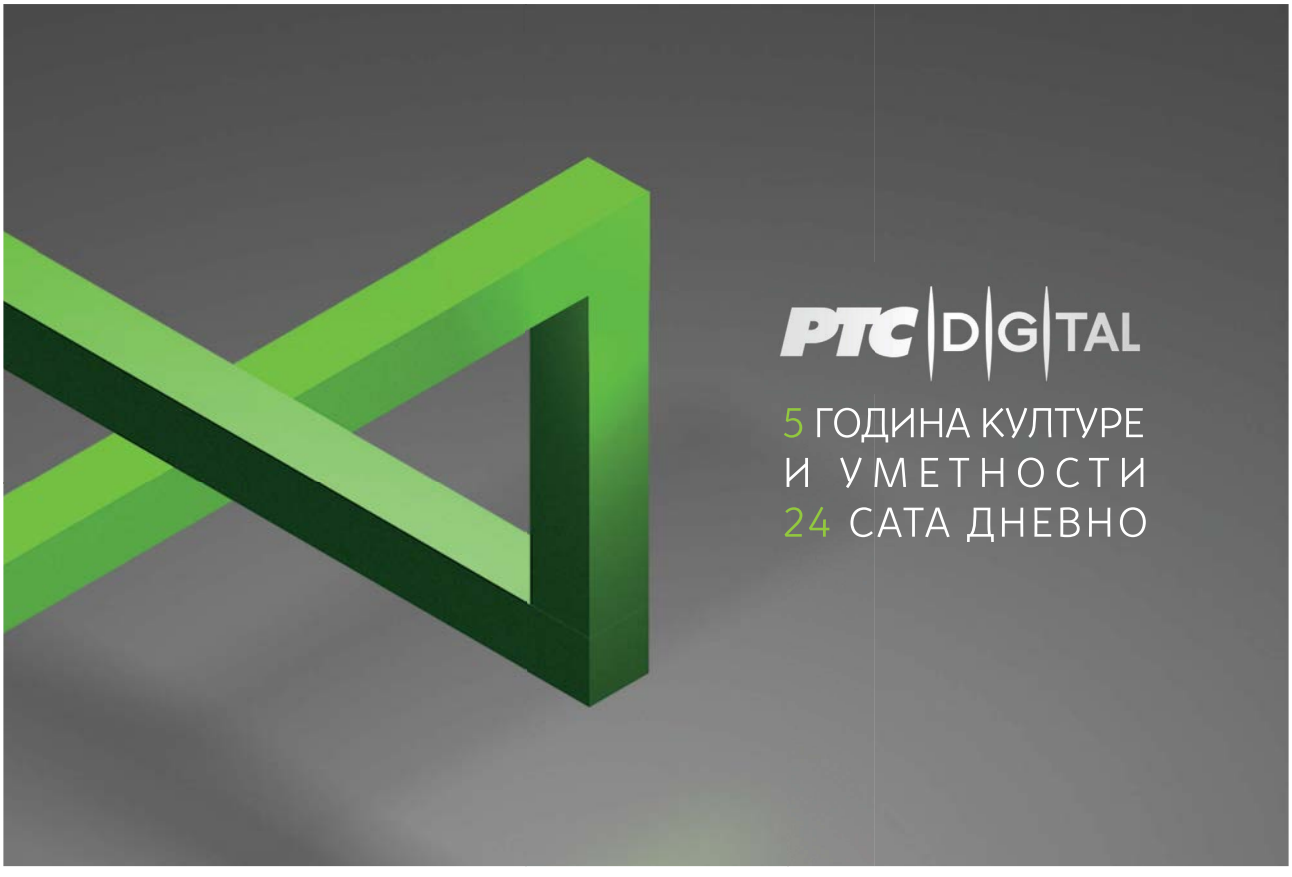
Ta protuustavna priča u ovom novom zakonu o prebivalištu ima svoj nastavak. Naime, prema hrvatskom ustavu svatko – ali baš svatko, bez obzira na nacionalnost – ima pravo domovinu napustiti kad mu to padne na pamet i jednako tako, kad god mu se hoće, vratiti se u Hrvatsku. Novi zakonski propisi, pak, govore upravo suprotno: da se morate prijavljivati i odjavljivati, najprije ako namjerite godinu dana biti izvan države (ali razna tumačenja govore i mimo tog roka), pa da se onda nakon pet godina boravka u inozemstvu opet morate prijavljivati nekom konzulatu ili MUP-u, da država u principu postaje Veliki Brat kojega morate obožavati i prijaviti svako odsustvo tog obožavanja, makar i formalnog...

Nije teško zamisliti da će mnoge odluke policijskog ranga pasti pred Ustavnim sudom Hrvatske; ako ne, onda će pasti pred Evropskim sudom za ljudska prava, jednako kao što bi trebale pasti i ovlasti policije da obilazi prebivališta navodnih sumnjivaca koji ne borave na svojim adresama, pa da ih samostalno odjavi iz "zbirke" prebivališta. Kako to u praksi izgleda: dođe policajac iz neke policijske uprave, pozvoni vam dvatriput na vrata tokom dva dana (vi ste možda na pijaci, ili na poslu, ili na putu, ili kod ljubavnika/ce u tom času) i zaključi da vas prosto nema, da ste negdje u dijaspori i da lažete da stanujete na toj adresi, makar i uknjiženoj i legalnoj prema svim prethodno usvojenim državnim pravilima i propisima. Kad se to dogodi, kao građanin nemate pravo žalbe, možete tek pokrenuti upravi spor, koji će vas koštati godina sudovanja i godina plaćanja silnih taksi i advokatskih honorara.

Cijela ta priča koja se svela na policijski nivo je potpuni promašaj, gotovo jednak onom kojega je politika iznjedrila kad je prava dodjeljivala po principu podobnih hrvatskih krvnih zrnaca, umjesto po kriteriju prava građana. Ponovo će, u ovoj situaciji, ceh platiti najranjiviji, oni koji su već izgubili podosta od svojih života, oni koji će – kad im oduzmu i ovaj posljednji doticaj sa tzv. domovinom – plaćati poreze na svoje nekretnine, spaljene i neupotrebljive, na svoje njive i voćnjake, kao i oni koji će – imali ili nemali tu famoznu "osobnu iskaznicu" i stali ili ne sa za državu (ne i za podanike) tričavih 30 eura u pretpraznične redove ispred predstavništava države koju vole (a koja očito ne voli njih) – uz sve nepravde na sebe primiti i ovu najnoviju.

Ima tu mjesta onoj izreci da se ne pitaš što država može učiniti za tebe, nego što ti možeš učiniti za nju. U ovom konkretnom, hrvatskom slučaju, to je karikatura: država će sve učiniti da od najslabijih otme i ono što oni mogu učiniti tek za sebe, a da se ništa drugo neće riješiti; da jednima ne uzmemo nezaslužena boravišta i materijalne privilegije, spremni smo odreći se onih koji su se – u nedostatku domovinske brige – nekako snašli po svijetu, a tako dođe dobro da se stalo na kraj i toj remetilačkoj srpskoj manjini. ¶

TATJANA TAGIROV

Montevideo, džoint ga video

fotografije: Reuters

Ekonomski uticaj kanabisa na svetsko tržište trenutno je neznatan, ali kada i ako medicinski kanabis bude globalno prihvaćen, situacija će se promeniti u korist država koje su na vreme dozvolile proizvodnju i upotrebu te biljke. Urugvaj je prva država koja će zakonski licencirati uzgajivače i distributere marihuane i dozvoliti rekreativno duvanje. Ali se diskusija o legalizaciji "trave" vodi i u Evropi, Severnoj Americi i Australiji

Prva zemlja u svetu koja je u parlamentu regulisala korišćenje, uzgoj i distribuciju marihuane je Urugvaj. Napravili su korak dalje u odnosu na države koje su legalizovale marihuanu u "rekreativne" svrhe. Za ličnu upotrebu marihuane u Urugvaju je određena mesečna doza od 40 grama. Zakon je potpisao predsednik Hoze Muhika, a do stupanja zakona na snagu urugvajske vlasti imaju na raspolaganju četiri meseca da napišu dekret o upotrebi i gajenju marihuane. Dekretima će biti regulisane licence za proizvodnju, za sakupljanje i distribuciju, za upotrebu u medicinske, farmaceutske i kozmetičke svrhe. Predsednik Urugvaja se i sam zalagao za legalizaciju marihuane, rekavši da će time biti sprečen razvoj organizovanog narko-kriminala.

Dok je, međutim, među političarima u Urugvaju ova stvar neupitna, dobar deo opozicione javnosti, a pogotovo ona stručna, nije sigurna šta se time želi postići i kako će se time sprečiti kriminal. Naprotiv, veruju da se time otvara zakonsko polje za manipulaciju i korupciju. Osim toga, u američkim državama koje su legalizovale korišćenje marihuane nije dozvoljena prodaja licima ispod 21 godine, a urugvajski zakon predviđa da osobe starije od 18 godina mogu da je kupuju.

Ankete pokazuju da se dve trećine Urugvajaca protive "marihuani koju bi kontrolisala vlada", dok je Muhika ubeđen da je "globalni rat protiv droge izgubljen" i smatra da bi birokrate mogle na "bolji način" da suzbiju drogu i organizovani kriminal sa ulica Urugvaja. Uživaoci marihuane koji podržavaju ovaj zakon i učestvuju u kampanji za legalizaciju marihuane, smatraju da e dobro što će država određivati njenu cenu, poput cene mleka u prodavnicama. U okviru kampanje pokrenuta je i edukativna kampanja o uživanju u marihuani bez rizika po zdravlje.

Na zakon Urugvaja o proizvodnji, prodaji i upotrebi marihuane u lične i druge svrhe reagovao je Međunarodni odbor za kontrolu narkotika (INCB) Ujedinjenih nacija, ocenom da je to kršenje međunarodnih konvencija i da će takva odluka Urugvaja podstaći zavisnost od droga. "Urugvaj krši međunarodne konvencije o kontroli droga, zakonskim odobravanjem marihuane (kanabisa) od strane svog Kongresa", naveo je INCB koji nadgleda sprovođenje međunarodnih »

Medicinski kanabis

Većina ljudi zna premalo o ovoj tematici i vrlo često meša medicinsku i rekreativnu upotrebu marihuane, isto kao što nema pojma ni šta znači proizvoditi biljni materijal po tačnim farmaceutskim receptima. Najpre, kažu stručnjaci, treba znati da postoje različiti sojevi biljke kanabisa. Razlika se vidi pri ispitivanju aktivnih komponenata u biljkama kao što su kanabinoidi poput THC-a i CBD-a, ali i drugih koje biljci daju specifičan miris – terpeni.

Terpeni su široko prihvaćeni među naučnicima kao farmaceutske aktivne komponente. Najaktuelnije i najmanje poznato je istraživanje o kanabisu i raku. Naime, postoje dokazi da neke komponente kanabisa zaustavljaju rast određenih tipova ćelija raka, poput raka dojke ili nekih tumora kože.

Iako je potrebno još istraživanja kako bi se dobila podrobnija objašnjenja, prihvatanje kanabisa kao leka širi se velikom brzinom. S jedne strane zbog količine naučnih studija o kanabisu i kanabinoidima kojih je svakim danom sve više, a s druge zbog toga što sve više lekara u Evropi prepisuje kanabis svojim pacijentima koji očigledno imaju pozitivne rezultate nakon korišćenja standardizovanog medicinskog kanabisa. Još ne postoje relevantne činjenice da marihuana može da leči multiplu sklerozu. Međutim, u svetskim neurološkim krugovima ozbiljno se razmatra mogućnost njenog korišćenja za takozvanu simptomatsku terapiju, odnosno ublažavanje bolova i ukočenosti donjih ekstremiteta koji se javljaju kod ove bolesti. U Engleskoj se najviše odmaklo sa istraživanjima i oni već koriste marihuanu za ublažavanje bola. Na crnom tržištu u Srbiji ulje od marihuane dostiže cifru od 800 do 1500 evra. Gotovo je nemoguće doći do ovog leka bez dobavljača iz Holandije, Hrvatske ili Slovenije. Ulje od marihuane (*hemp oil*) prodaje se u Holandiji po originalnoj recepturi Rika Simpsona, a cena varira u zavisnosti od dobavljača.

sporazuma o drogama. INCB je naveo i da je odluka urugvajskog zakonodavnog tela u suprotnosti sa Jedinstvenom konvencijom o opojnim drogama iz 1961. čija je potpisnica Urugvaj. "Kanabis se kontroliše prema Konvenciji iz 1961. koja zahteva od država potpisnica da ograniče njegovu upotrebu na medicinske i naučne svrhe", rekao je predsednik INCB-a Rejmond Jans u pisanom saopštenju.

POREZ NA MARIHUANU

Urugvajskim zakonom marihuana je u rukama države koja kontroliše njenu proizvodnju, distribuciju i konzumiranje. Uživaoci moraju da budu stariji od 18 godina, kupovaće je u apoteci koja ima licencu za prodaju marihuane i to do 40 grama mesečno po osobi. Kad je reč o uzgajanju, zakon kaže da pojedinac može da uzgaja šest biljaka kod kuće, dok je malim preduzećima od 15 do 45 članova dozvoljeno da gaje do 99 biljke. Cenu određuje vlada, reklamiranje je zabranjeno, a za strane turiste ovaj zakon ne važi. Pored klasičnog pušenja smotanog džointa, marihuana može da se udiše i preko bonga, ili vodene lule, koja filtrira štetne supstance, ili da se konzumira u hrani, na primer, u čokoladnim kolačićima, objašnjava Hulio Kalzada, predsednik Nacionalnog odbora za drogu.

Iako će vlada kontrolisati kvalitet i određivati cenu, proizvodnja će ostati u privatnim rukama, nastavlja urugvajski predsednik odbora za drogu, rekavši da je u početku bilo nesporazuma, pa su ljudi mislili da će vlada da gaji i prodaje kanabis. Prema njegovim rečima, država će "samo" (navodnici prim. aut.) da reguliše tržište i izdaje dozvole za plantaže marihuane, ali će, kako tvrdi Kalzada, ceo lanac proizvodnje, distribucije i prodaje u apotekama biti u rukama pojedinaca koji će državi plaćati porez kao svako preduzeće koje posluje i ima zaradu.

Mnogi senatori bili su protiv legalizacije droge, smatrajući da se država uhvatila u kolo sa đavolom i da potcenjuje rizike uživanja marihuane. Uzgred, predsednik Muhika u kampanji je imao podršku milijardera i filantropa Džordža Sorosa i njegovog Saveza za politiku prema drogi, kao i milijardera Dejvida Rokfelera, sa kojima se sastao u Njujorku u septembru.

Jedna od teorija glasi i da je urugvajska država na vreme shvatila da je tržište marihuane obećavajuće u svakom smislu, od kozmetičkog do medicinskog. Porezom koji se prikupi od uzgajanja i distribucije finansirala bi se, između ostalog, istraživanja o delovanju marihuane na zdravlje u dogovoru sa farmaceutskim kućama. Stručnjaci smatraju da industrija medicinskog kanabisa danas nije velika, no upravo sada ubrzano raste. Ekonomski uticaj kanabisa na tržište trenutno je neznatan, ali kada i ako medicinski kanabis bude globalno prihvaćen, situacija će se promeniti u korist država koje su na vreme dozvolile proizvodnju i upotrebu te biljke.

MONTEVIDEO: Seminar za uzgajivače marihuane

TRŽIŠTE KOJE OBEĆAVA

Prvenstveno je potrebno napraviti razliku između država koje dopuštaju medicinsku upotrebu kanabisa i država koje dopuštaju medicinsku upotrebu i proizvodnju kanabisa. Holandija, Kanada i Izrael su države koje dozvoljavaju proizvodnju kanabisa, dok Nemačka, Finska, Italija, Španija, Češka, Švajcarska i Norveška dopuštaju uvoz iz Holandije. Portugal je prva evropska zemlja koja je ukinula kazne za lično posedovanje droga, a istraživanja pokazuju da se upotreba među tinejdžerima smanjila, kao i zaraženost HIV virusom i smrtnost od "teških" droga. U Americi trenutno 18 država dozvoljava upotrebu kanabisa kao leka. Nekoliko njih dozvoljava i proizvodnju (Kolorado i Vašington). No, kad je o Americi reč, federalna vlada još uvek ne dozvoljava korišćenje i proizvodnju. Bivši menadžer Majkrosofta Džejmen Šiveli

planira da otvori lanac kafea, po ugledu na Starbaks, samo što u ponudi ne bi bila kafa već marihuana, ali mu država Vašington to ne dozvoljava.

Latinska Amerika je ozloglašena kad je reč o drogama. Borba između narko-kartela u Meksiku odnela je mnogo više žrtava nego bilo koja droga. O borbama narko-kartela u Meksiku i o broju mladih ljudi koji iz beznađa ulaze u krug smrti, "Vreme" je više puta pisalo ("Vreme" br. 1078, "Ubicama na ubice"; "Vreme" br. 1034, "Svi smo mi Huares"). Međutim, poslednjih godina jačaju pokreti za liberalizaciju tržišta droge za ličnu upotrebu kao protivteža ratu protiv narko-kartela u Argentini, Kostariki, Ekvadoru i Meksiku. Predsednik Hondurasa pozvao je SAD na legalizaciju marihuane kako bi se sprečila ubistva u Hondurasu, tranzitnoj zemlji na putu droge od Kolumbije do SAD, te su to učinile države Kolorado i Vašington.

BIZNIS I ZADOVOLJSTVO: Staklenik sa marihuanom

Zanimljiv je podatak da je daleka Australija zemlja sa najvećim brojem uživalaca marihuane na svetu. Inicijativa za legalizaciju kanabisa datira iz sedamdesetih godina prošlog veka, ali je zabrana i dalje na snazi.

ZA I PROTIV

U Evropskoj uniji nema jedinstvene regulative o proizvodnji i upotrebi kanabisa. Neke države koriste kanabis samo u medicinske svrhe (Velika Britanije), drugima nije dozvoljena proizvodnja već uvoz iz Holandije... Holandija je opšteprihvaćena oaza za uživaoce lakih droga. Upotreba "lakih" droga je pitanje javnog zdravlja u ovoj zemlji, a ne kriminala. Zbog navale turista holandske vlasti su pre nekoliko godina zabranile prodaju strancima, a lokalnim uživaocima uveli članske karte za kofi-šopove. Holanđani su to doživeli kao udar na stil i tradiciju i uskraćivanje ličnih sloboda državljanima drugih zemalja EU. U Holandiji su lake droge, odnosno hašiš i marihuana, kao i takozvane "magične pečurke", supstance koje su dozvoljene i mogu se kupiti u kofi-šopovima. Dozvoljeno je posedovanje pet biljaka konoplje po osobi (od konoplje se dobijaju marihuana i hašiš) ili posedovanje pet grama po osobi. Preprodaja nije dozvoljena, međutim postoji takozvani *gedogen*, zakon po kome se toleriše preprodaja marihuane (strancima), zabranjeno je ali nije kažnjivo. Generalno se poštuje pravilo da se droga ne reklamira i ne prodaje licima mlađim od 18 godina.

Češka je bila prva istočnoevropska zemalja koja je 2010. godine odobrila terapeutsku upotrebu marihuane za ublažavanje teških bolesti. Uredba je bila doneta radi ublažavanju simptoma bolesti poput raka, Parkinsonove bolesti, skleroze zglobnih ploha, psorijaze i atopijskog ekcema, a marihuana je bila dostupna samo na elektronski recept kako bi se sprečila zloupotreba. Po toj uredbi, koja je ukinuta avgusta 2013. godine, količine od pet biljaka konoplje ili 15 g marihuane, 40 halucinogenih pečuraka, pet grama hašiša, 1,5 g heroina, jedan gram kokaina i dva grama češkog surogata za heroin, pervitina, bile su tretirane samo kao prekršaj, a ne kao krivično delo. Od avgusta ove godine, sudovi će odlučivati da li je posedovanje džointa marihuane krivično delo.

Hrvatska i Slovenija takođe pokreću inicijative za legalizaciju marihuane. Na Fejsbuk stranici "Želimo referendum za legalizaciju marihuane u Hrvatskoj", koja je za dva dana sredinom novembra skupila nešto više od 2000 pristalica, ističu da je kanabis "ljekovita biljka" i da je poznata njena primena u medicinske svrhe. Navodi se i kako, za razliku od duvana, koji godišnje odnosi pet miliona života, "marihuana ne ubija, nego liječi" i da se "kanabis pokazao efikasnim čak i u liječenju raka". Vrhovni sud Hrvatske nedavno je odobrio korišćenje marihuane u medicinske svrhe, jer je jedan optuženi ovu biljku koristio da ublaži bol zbog multiple skleroze, te ja na taj način indirektno legalizovao "travu". Zagrepčanin Domagoj Janković (39) oslobođen je zatvora zbog krivičnog dela uzgajanja i posedovanja marihuane, jer je njenim korišćenjem suzbijao simptome teške i neizlečive bolesti.

Slovenački klub konoplja (SKSK) prikupio je za mesec dana akcije u decembru ove godine 10.800 potpisa podrške za predlog zakona kojim bi se legalizovala upotreba konoplje, marihuane i njihovih derivata za "samoizlečenje" nekih teških bolesti. Pozivajući se na neke druge zemlje koje su dopustile slično lečenje, pobornici legalizacije marihuane u Sloveniji sada nameravaju da svoju peticiju pošalju u Parlament, prenose regionalni mediji. Zastupnici će o zakonskom predlogu morati da raspravljaju ako se ustanovi da je najmanje 5000 potpisa na peticiji prikupljeno po pravilima zakona o narodnoj inicijativi.

Izvan okvira biznisa i politike legalizacija marihuane u "rekreativne" svrhe je takođe i moralno pitanje, postoje argumenti i za i protiv. U priči o legalizaciji marihuane, kao uostalom i kad je reč o LGBT populaciji, ima puno licemerja. Političari se nerado bave ovom temom zbog javnog mnjenja, na opštu radost dilera. Tamo gde Crkva svako malo priziva Sodomu i Gomoru, na legalizaciju marihuane posmatra se kao na ugovor sa đavolom. ¶

BILJANA VASIĆ

Chef i tri musketara

Nijedan šef nije dobar ako nema dobro osoblje, ako nema momke i devojke pune entzuijazma, želje da uče i usavršavaju ono što već znaju. Zato, i jelovnici su zajedničko delo svih šefova i zamenika šefova, a pomenuta četvorka je tu da im pomogne da se što je bolje snađu

Terine od guščije džigerice sa želeom od đumbira, mariniranim povrćem, tostiranim lešnicima i pireom od dunja; kozji sir sa svežim listovima spanaća, bundevom, suvim borovnicama, bagremovim medom i duvan čvarcima; prepelica sa tostiranim pinjolima, hrskavom pančetom, suvim šljivama, mešanom salatom i kremom od belog balzamika; duplo kuvana pileća supa sa šargarepom, graškom i prepeličjim jajima; ravioli punjeni gamborima, pršutom i rikotom u sosu od komorača i svežih listova bosiljka; pita sa zeljem, sirom i krompirom u kiselom mleku od nane; smuđ punjen sirom u pančeti sa pohovanom palentom u kremu od spanaća i muskatnog oraha; biftek u sosu od suvih šljiva i vrganja sa pireom od krompira i džemom od crvenog luka; pačje grudi u sosu od kupina sa pireom od celera i karamelizovanim jabukama; čokoladni kolač sa malinama i sladoledom od vanile; urmašice u sosu od mente sa kremom od lešnika i sladoledom od vanile... i još dvadesetak nenadmašnih jela iz svih delova sveta.

Šta je to što ih čini zajedničkim? Pre svega to je ime *Chefa*, kako ovde nazivaju Jovicu Neškovića, šefa kuhinje hotela "Crowne Plaza", prvog iz čuvenog lanca, prvog što se otvara u regionu. No, o tome i o odgovoru na pitanje ko su tri musketara, nešto kasnije.

NA PREZENTACIJI ZA ODABRANE

Bilo je to jedno vrlo neobično popodne u pomenutom hotelu. Iako se ovde svakog sata menja ambijent, jer završne pripreme traju (kad smo ulazili u salu u lobiju su bile kutije, kad smo izlazili od kutija ni traga, jedna ogromna fotelja krasila je pomenuti lobi) a restorani rade. Zato oko stola gde su jedno po jedno dolazile pomenute đakonije i još dvadesetak nenadmašnih jela, tiskalo se pedesetak mladih kuvara i konobara da o svakom jelu čuju šta je kako bi mogli da prenesu sutrašnjim gostima (otvaranje je zakazano za 30. decembar), isto tako i da im preporuče odgovarajuće vino. Ovo je, dakle, bila jedna interna prezentacija za odabrane (njih 250 od nekoliko hiljada zainteresovanih). Među njima i mala ekipa "Vremena". Dakle, ovo je prvo u javnosti predstavljanje ovog carstva dobrog ukusa. Jer, šta košta da košta, menadžment je odlučio da sve primljene mesec dana pusti da eksperimentišu, da od namirnica kupe šta god požele, da nauče principe, stvore jelovnike, a sve bez ograničenja budžeta. E, da sutra niko ne bi morao gostima da se izvinjava kako "eto, mlad je, tek je počeo da radi, pa oprostite...". Oni sve moraju da znaju već pre otvaranja. Jer, za Novu godinu organizovan je doček, za sledeću godinu ostvareno već 40.000 noćenja, 8 kongresa i 12 privatnih zabava, odnosno svadbenih svečanosti.

Ono što posebno fascinira jeste da

NOVA KULINARSKA PRIČA:
***Chef* Jovica Nešković (u crnom) i kuvari Komnen Bakić, Stambol Geštamov, i Mihajlo Stojić**
Fotografije: Ivan Šepić

ZAGOLICATI ČULA:
Kozji sir i duvan čvarci; potaž od artičoke, ravioli sa pršutom; biftek u sosu od suvih šljiva, kotlet sa šparglom i krompirom, ćevapčići *a la crown*

svi jesu mladi, ali sa savršenim uspesima, znanjem jezika i već respektabilnim iskustvima. Dakle, ovde samo dobijaju "šlag na tortu".

Ako je dozvoljeno i neko amatersko mišljenje, bio je to pravi vatromet ukusa, mirisa i izgleda. Čudesne, ali izuzetno usaglašene kombinacije slatkog i slanog, namirnice pribavljene od odabranih proizvođača, poseban kuriozitet, valjda prvi put kod nas organik teletina (dakle meso bez ikakvog tretmana ili antibiotika, ishrana stoke takođe organik travom bez pesticida, veštačkih đubriva), i uz sve pogodnosti koje donosi savremena poljoprivreda. Dakle, tanke zelene špargle 365 dana u godini, jagode u decembru, gambori i brancin duboko na kopnu...

NAŠE A SVETSKO

A sve to na naš način. Zato je i motiv ovog restorana "Eat Serbian well".

Chef komentariše za "Vreme": "Želja nam je bila da napravimo kuhinju po standardima lanca hotela jer, ne zaboravite, u svetu ih ima 397; ako se računa i lanac 'InterContinentala', jer ovo je podlanac, to je 4600; svakog dana otvori se po jedan hotel. Dakle, šta je 'Eat Serbian Well'? To su naše namirnice, sa našim začinima, spremljene po propisanim standardima. Jeste, imamo i ćevapčiće, ali ti ćevapčići nisu isto što i u bilo kojem drugom restoranu."

E, onda je vreme i da predstavimo i "musketare", ljude koji su po svemu najzaslužniji za ovo što će se tek dogoditi, mislim kad hotel počne da radi punom parom.

Pre svega to je počasni šef Stambol Geštamov. Respektabilna biografija pedagoga, predavača i međunarodnog kuvarskog sudije, predsednika Kulinarske asocijacije Srbije, član Svetske asocijacije kuvara. Njegovu kancelariju krase sedam zlatnih pehara i desetine zlatnih medalja, među kojima i prestižna nagrada Vitez kulinarstva Srbije. Ipak, ono na šta je najviše ponosan jeste nekoliko njegovih, autorskih jela. Jer, pehari i priznanja se ne jedu, a ono što je učinio za naše kulinarstvo ostaće i sledećim generacijama.

Mihajlo Stojić, zamenik Jovice Neškovića, ponikao je u beogradskom "InterContinentalu" 1990. godine. Do danas je »

PRIPREMA I PONUDA:
Aranžiranje ramsteka u sosu od vrganja;
***Foie Gras*, cvekla i orasi; pačje grudi u sosu od kupina;**
gambori sa špagetama u sosu od sipinog mastila;
rolavan smuđ u pančeti punjen sirom...

sticao iskustvo, bio šef u obnovljenom čuvenom hotelu u Kolašinu. Sad se vratio na "mesto rođenja": da ponovimo, počeo je karijeru baš ovde.

Komnen Bakić, najmlađi od svih, šef je restorana "Prime Dining". Studirao je u Beogradu, u londonskom "Ricu" radio godinu i po dana, bio profesor u srednjoj turističkoj, pa se vratio u Crnu Goru, sada stigao ovde.

Na kraju da predstavimo i *Chefa*: bio prvo šest godina u "InterContinentalu", posle još šest u Vili "Jelena", otvorio "IN Hotel", "Metropol"; "Grand kazino", sada ponovo u mestu odakle je i potekao.

"Ako neko može da poželi bilo šta, onda je to da se vrati. Ovde sam 1988. bio na praksi i, evo, stigao do glavnog šefa. I to baš tamo odakle sam potekao."

Da, kao i svi ostali, učestvuje u jednom velikom kuvarskom i hotelijerskom poduhvatu: jer nijedan šef nije dobar ako nema dobro osoblje (kaže Mihajlo Stojić), ako nema momke i devojke pune entuzijazma, želje da uče i usavršavaju ono što već znaju. Zato, i jelovnici su zajedničko delo svih šefova i zamenika šefova, pomenuti su tu da im pomognu da se što je bolje snađu.

Neće im biti lako jer tu su dva restorana, plus rum servis, plus lobi gde će se služiti lagani doručak za one koji bi da nešto pojedu na brzaka. Sve u svemu, kuhinja je sposobna da isporuči tri i po do četiri hiljade obroka dnevno!

Nekadašnji "InterContinental" Beograd je, dakle, mesto gde se sve ovo odvija. Ali, "Crowne Plaza" s tim nema nikakve veze. Jer, od starog hotela ostao je samo prepoznatljiv spoljni izgled, jedan od simbola Novog Beograda: sve ostalo je novo, sve sobe su ponovo izgrađene, restorani, kuhinje, lobiji takođe. Sve u svemu, urađeno je 33.000 kvadratnih metara. Kažu, ovde istorija počinje 30. decembra 2013.

...teleći i jagnjeći kotlet na crvenom kupusu; urmašice u sosu od mente; tiramisu od kokosovog mleka sa sladoledom od čokolade

No, da se vratimo kuhinji i onome što jeste fasciniralo: potaž od artičoke je neponovljivog ukusa; rižoto sa guščijom džigericom isto tako, razni sosovi od tartufa, izuzetni gambori sa špagetama u sosu od sipinog mastila, sladoled od čokolade sa tabaskom (poslednjih godina svetski hit je čokolada sa čili paprikom), jagode sa ruzmarinom, tiramisu sa kokosovim mlekom... Špagete su delo ovdašnjih kuvara, kao što su i kore za pomenutu zelenu pitu delo ovdašnje kuhinje. Mislim, mogao bih jela da nabrajam do beskonačnosti, jer kuvanje je, kao što je poznato, delatnost neprestana.

I srećna, kako za kulturu tako i za istoriju jednog naroda: godinama, decenijama, vekovima čak srpska kuhinja je bila standardizovana. Nema mešanja ukusa, nešto je ili kiselo ili ljuto ili slatko. Sada, neke granice se pomeraju. Alkohol, bilo čisto piće bilo u koktelima, obogaćuje mnoge sosove i sotee. U obične kuhinje počeli su polako da se uvlače slatki ukusi. Ovakva carstva dobrog zalogaja samo pomažu u tome.

Nije prezentacija budućeg jelovnika bila jedino što se događalo u restoranima "All Dine Dining". Na drugom kraju sale barmeni su mlade kuvare upoznavali sa svojim umećem, konobari slušali kao što su slušali i za stolom gde je bila prezentacija hrane. E, iz istog razloga kao i prethodno: da bi gostima precizno mogli da kažu šta je šta.

Kada je sve od jela nastalo, kada su i kokteli nastali, za sve ove ljude (odnosno za konobare) počinjao je drugi čas: kako se slažu salvete, kako aranžira sto, kako ređaju čaše, kako...

IZ CELOG SVETA 65 KUVARA

Ovo je, dakle, bio tek prvi čin uživanja u hrani. Drugi će biti takođe interno dešavanje: iz jelovnika zaposleni će naručivati, kuvari spremati, konobari donositi, onda će zaposleni deliti svoje ocene o ukusu, usluzi, svemu onome što čini jedan vrhunski hotel.

Inače, mnogi koji nisu ni znali šta je "Crowne Plaza" čuli su za to preko velikog ekrana. Jer, ne zna se broja blokbastera u kojima se pojavila slika s ovim imenom, u koliko filmova je hotel bio centar zbivanja.

A to sve, jasno je, traži izuzetno angažovanje, posao bez radnog vremena kada to prilike zahtevaju, velika odricanja. I velika odgovornost: jer *Chef* je na čelu tima od čak 65 kuvara iz celog sveta. Zato i ova molba: "Celog života podržavala me je porodica, a nikada i nigde ih nisam pomenuo. To su supruga Gordana, sinovi Nikola i Nenad."

A kada je o tome reč, interesantno je da li je i u porodici šef kuhinje. Na supruginu žalost, samo o slavama, rođendanima ili kad nekog prijatelja reši da ugosti nečim neuobičajenim.

Zato su tu sinovi. Nikola, kaže onaj ko evidentno jeste stručan, savršeno kuva i lomio se da li da krene na arhitekturu ili kulinarstvo. "Onda sam mu objasnio da kuvanje nije tako jednostavan posao, pa se odlučio za arhitekturu."

Za sada, dobitnici su gosti glavnog grada – naravno. Pa, i neki od nas. ¶

MIKA DAJMAK

Maltusova

Od 1960. do danas broj kalorija koji se na svetu dnevno proizvede po glavi stanovnika povećao se za gotovo četvrtinu, ali stanovnika planete ima duplo više. Da li je glad zaista samo posledica neodgovornosti i bahatosti onih koji imaju ili je ona neizbežna, prirodna neminovnost?

"Ljudi se moraju ujediniti protiv gladi i neodgovorne upotrebe svetskih resursa", rekao je prošle nedelje papa Franja I, pokušavajući da pokrene jednu novu globalnu kampanju dobročinstva. Mada možda i može da pomogne u rešavanju ovog nimalo jednostavnog problema, nova katolička akcija teško da će ući u istoriju kao prelomna u čovekovoj borbi protiv gladi.

Najpoznatija kampanja ove vrste je svakako ona koju su 13. jula 1985. organizovali rok muzičari Bob Geldof i Midže Ure kako bi prikupili sredstva za rešavanje gladi u Africi i kada je, u direktnom prenosu, humanitarne koncerte pratilo oko 1,9 milijardi ljudi u 150 zemalja. To je, uz sve tehnološke izazove, bila prva zaista globalna televizijska akcija u istoriji koja je, okončana uspehom – velika etiopska glad osamdesetih godina je zaustavljena upravo zahvaljujući *Live Aid*u.

Skoro tri decenije kasnije, skorašnje "epidemije gladi" na Rogu Afrike, u Južnoj Somaliji i Etiopiji, pokazuju da ona ne samo da nije zaustavljena već nije postala ni približno marginalna pojava kako se možda čini. Može se čuti kako danas dve trećine sveta gladuje, a preostala trećina drži dijete. Skromni i medijima dopadljivi 266. poglavar Rimokatoličke crkve, papa Franja veliku rasprostranjenost gladi danas naziva "skandalom". No, postavlja se pitanje da li je glad zaista samo posledica nebrige, nedovoljne organizacije, neodgovornosti i bahatosti onih koji imaju ili je ona neizbežna, prirodna neminovnost, sila koja karakteriše društvo samo po sebi?

Da li određena populacija zapravo nikad ne može da dostigne resurse koji su joj neophodni? Ovo stanovište prvi je izneo engleski matematičar, demograf i sveštenik Tomas Robert Maltus (1766–1834), koji je još u 18. veku smatrao kako će broj stanovnika i količina hrane uvek biti u raskoraku. Naime, Maltus je, kao matematičar, izračunao da broj stanovnika uvek raste geometrijskom, a količina resursa i hrane aritmetičkom progresijom, koja je bitno sporija.

Ovaj sumorni nalaz, koji je Fridrih Engels nazivao "najsurovijom, najbarbarskijom teorijom koja je ikada postojala", Maltus je prvi put objavio 1798. pod imenom Džonson Džonson u *Eseju o populacionom principu*. Mada donekle u senci velikih teorija koje su iznikle kako iz ovog rada tako i iz debata o njemu, Maltus i

stvarnost

njegova knjiga su presudno uticali na razumevanje razvoja populacije i sveta u kome glad nikako da iščezne. Ispostavlja se da je njegov princip i dalje vrlo aktuelan.

ZEČJA USNA

Maltus je potekao iz ugledne porodice, otac mu je bio prijatelj Dejvida Hjuma i Žan-Žaka Rusoa i vrlo rano se opredelio za akademsku karijeru. U vreme francuske revolucije imao je 23 godine i sa Kembridža je otišao u parohiju Voton gde je postao kurator u kapeli Oukwood. Bio je oženjen, imao je dvoje dece i vrlo retko se slikao – zbog zečje usne, iza njega je ostao samo jedan portret (na kome je umetnik pokušao da prikrije ovaj deformitet). Kao paroh, bavio se istraživanjima i deset godina kasnije objavio knjigu koja će obeležiti njegovu karijeru, ali i rađanje političke ekonomije i, uopšte, odnos prema pitanjima demografije.

Nakon što je objavljen, *Esej o populacionom principu* doživeo je još šest izdanja u koja je Maltus uneo brojne ispravke i odgovarao na diskusije koje je knjiga izazivala. Ispostavlja se da je ovo delo otvorilo vrata razvoju demografije, pola veka kasnije presudno je uticao na razvoj Darvinove teorije, ali je tokom 19. veka doživelo ogromne kritike od brojnih sociologa i političkih ekonomista, da bi kasnije bio skoro razapet u marksističkoj školi.

No, zbog debata o brojnosti populacije koje su izazvane Maltusovim radom, u Engleskoj se 1800. donosi prvi zakon o popisu, koji je sproveden sledeće godine i koji je dao prvu potpunu demografsku sliku jednog društva. Uporedo, Čarls Darvin će se upoznati sa Maltusovim zaključkom da je povećanje bilo koje populacije uvek ograničeno nedostatkom hrane. Primenjeno na dotadašnja biološka znanja, na transformističku ideju i sama Darvinova istraživanja, on zaključuje da zbog nedostatka resursa u populacijama uvek dolazi do borbe za preživljavanje i samim tim do prirodnog odabiranja.

ZELENA REVOLUCIJA

Maltusov esej je u svakom slučaju pesimistična knjiga. Ona ukazuje da će budućnost obeležiti demografska eksplozija, ogroman rast broja stanovnika, a sa njim i čitav niz posledica. I, naravno, glad. Istovremeno kritikujući Galtonovu ideju eugenike, zamisao da se ljudi mogu popraviti selekcijom, kao apsurdnu (što će vek i po kasnije, nažalost, biti pokazano i u surovoj praksi nacizma), Maltus ukazuje da postoje samo dva puta koja mogu da zaustave rast broja stanovnika – jedan su ratovi, bolesti i glad, a drugi su preventivne mere, kao što su abortusi, kontrola rađanja, odlaganje braka, celibat i prostitucija.

Ova su pitanja aktuelizovana polovinom 20. veka, kad Rimski klub i druge organizacije pokušavaju da predlože obuzdavanje demografske eksplozije. Suočena s glađu, Kina 1983. primenjuje jednu od Maltusovih metoda i pokreće "politiku jednog deteta", čime je sprečila rođenje čak 400 miliona novih stanovnika. Sistematski sprovođena i istovremeno kritikovana kao izrazito nehumana, ova politika se ipak smatra najuspešnijom inicijativom te vrste – ona je sprečila da se stanovništvo Kine uveća do neodrživih razmera, da »

THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

foto: Chris Sisarich

bi na kraju uticalo i na ekonomski rast.

Kritikujući Maltusa, mnogi su poput Džulijana Simona ukazivali da će sa razvojem tehnologije i specijalizacijom radnih mesta porasti efikasnost proizvodnje i neće doći da takve razlike u veličini populacije i resursima. Jedan od primera je svakako takozvana zelena revolucija. Ljudi uzgajaju biljke i žitarice za svoju prehranu od pre 12.000 godina, ali je tek izum veštačkih đubriva uveo suštinske promene u proizvodnju hrane. Pre toga su pojedine namirnice, poput krompira, uspevale da promene ekonomije i političke prilike, no današnji resursi su direktna posledica primene hemije u poljoprivredi, odnosno u korišćenju onoga što se zove Haber-Bošov proces.

Do ovog otkrića je 1909. godine došao kontroverzni nemački hemičar Fric Haber, inače nobelovac odgovoran za upotrebu prvog hemijskog naoružanja u Prvom svetskom ratu. No, Haber je otkrio nesumnjivo najvažniju tvorevinu u istoriji hemije – industrijski proces kojim se azot fiksira u nitrate i nitrite, što je omogućilo da jedna njiva daje bitno više prinosa, a da za to, kako se ne bi ispostila, ne mora da se koristi prirodno đubrivo koga ima u ograničenoj količini. Poljoprivreda je i mimo toga bitno napredovala poslednjih decenija, došlo je i do ogromnog unapređenja prehrambene industrije, a sa razvojem genetski modifikovanih biljaka otvara se sasvim novi prostor.

HLEB I BROJKE

Zahvaljujući svemu tome, od 1960. do danas broj kalorija koji se na svetu dnevno proizvede po glavi stanovnika povećao se za čak 23 odsto. No, uprkos svemu tome, postojeći resursi očigledno nisu dovoljni da nahrane više od sedam milijardi ljudi koji trenutno nastanjuju naš svet. Naime, za isto vreme, svetska populacija se udvostručila, dostigla sedam milijardi i još raste. Do ove okrugle brojke, čovečanstvo je došlo pre tačno dve godine, sredinom novembra 2011. godine.

Prema podacima Fonda Ujedinjenih nacija za stanovništvo (UNFPA), postoje tri moguće projekcije za budućnost – po najumerenijoj, broj stanovnika bi do kraja veka mogao da opadne na 6,2 milijarde, prema srednjoj bi se do 2100. godine moglo očekivati oko deset milijardi ljudi, dok najgora predikcija pokazuje rast populacije na čitavih 15,8 milijardi, što bi bilo još jedno udvostručavanje.

Verovatno vam ove brojke ne znače mnogo takve kakve jesu na papiru, ali ako biste u praksi pokušali da svakom od sedam milijardi sadašnjih stanovnika zemlje date samo po jedan hleb i da ta raspodela po čoveku traje ne duže od dve sekunde, bile bi vam potrebne čitave 444 godine. Ako serviranje jednog skromnog ručka celom čovečanstvu traje koliko i ropstvo pod Turcima, postavlja se pitanje koliko bi tek trajalo pripremanje i nabavka namirnica? I gde uopšte uzgojiti toliko žita da se odjednom proizvede neophodnih 4,2 miliona tona hleba? Srž ovog problema nije u samim velikim brojkama, već u tome da resursa danas ima manje nego što treba. Zato pred glađu uzmiču imperije, gladni i siti legionari obaraju i uzdižu imperatore, gladna pariska rulja juriša na Bastilju, a sasvim novi svet se rađa u revolucionarnim promenama. No, u skladu sa Maltusovim jednostavnim otkrićem, glad se nikada ne povlači.

Jednako kao gotovo u bilo kom trenutku u prošlosti, glad danas zaista vreba čitavu milijardu ljudi, njoj robuje skoro onoliko nesrećnika koliko na planeti ima hrišćana, a život za bukvalno polovinu planete je potpuno obeležen raznim vidovima borbe protiv gladi. I mada je pokušaj ukidanja gladi u svetu neka vrsta utopističke parodije, utešno, privremeno zanimanje za žene predsednika i avanturistkinje prepune novca, pa i banalna poštapalica za starlete, glad je i dalje zastrašujuća pošast. Na svake 3,3 sekunde jedno dete umre od gladi. Kad prođe još dve sekunde, umre još jedno od bolesti izazvanih siromaštvom. "Strah svih strahova", kako glad naziva Džon Stejnbek u *Plodovima gneva*, seže svoje pipke i daleko od Afrike i Južne Azije, utičući na svetske ekonomske tokove i svakodnevicu razvijenijeg dela sveta. ¶

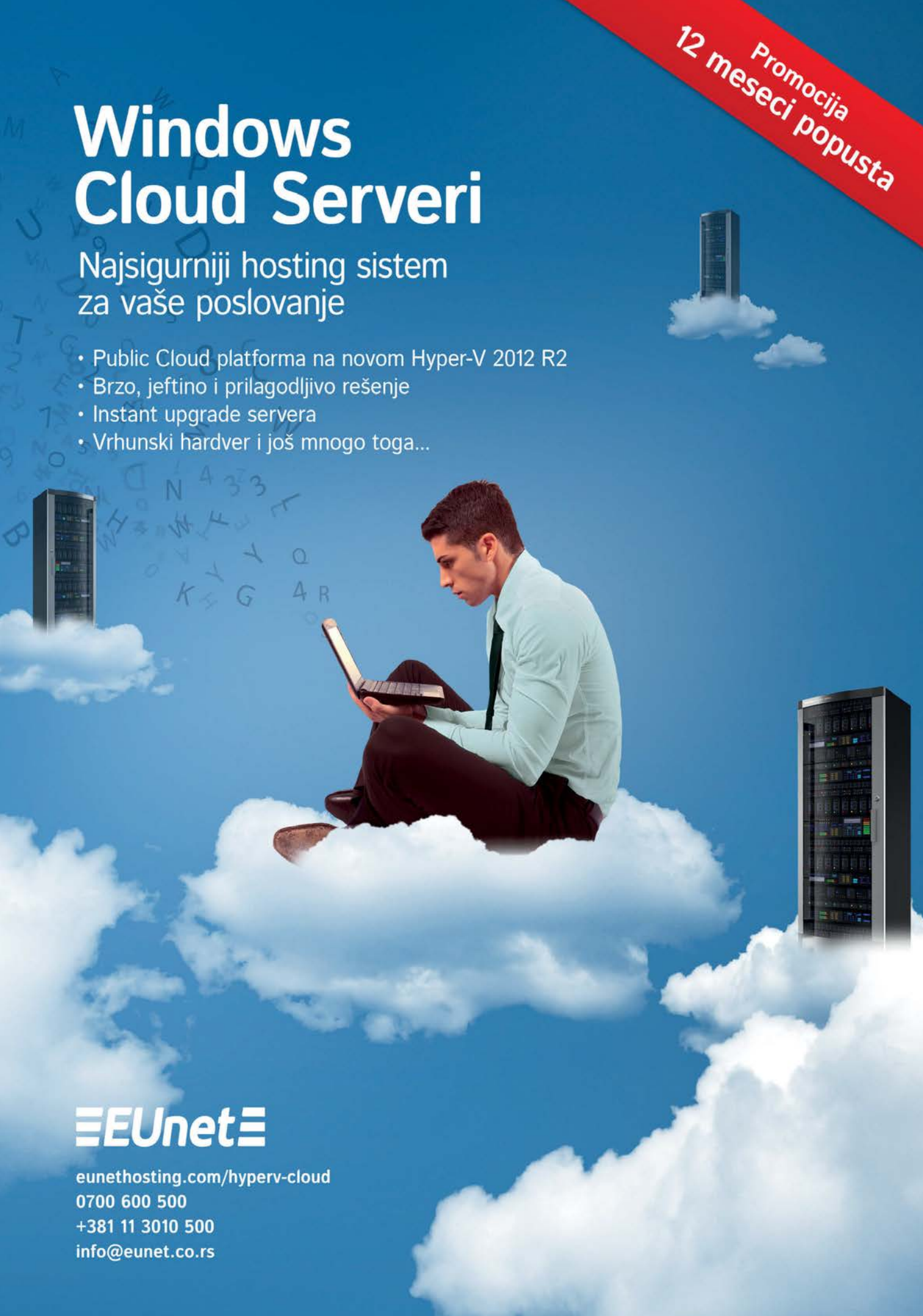
SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Promocija
12 meseci popusta

Windows Cloud Serveri

Najsigurniji hosting sistem za vaše poslovanje

- Public Cloud platforma na novom Hyper-V 2012 R2
- Brzo, jeftino i prilagodljivo rešenje
- Instant upgrade servera
- Vrhunski hardver i još mnogo toga...

EUnet

eunethosting.com/hyperv-cloud
0700 600 500
+381 11 3010 500
info@eunet.co.rs

ZORAN STANOJEVIĆ

Gugl plus za cenzus

Prošlonedeljne lokalne izbore u tri opštine (Voždovac, Odžaci, Kostolac) pratio sam na društvenim mrežama. Dva su razloga. Najpre, bilo mi je to lakše nego da čekam vesti na radiju ili televiziji pa da saznajem kolika je do tada bila izlaznost, uvrh glave. Važniji razlog je što na društvenim mrežama nema izborne tišine pa je moguće čuti prognoze i navijanje stranačkih simpatizera i aktivista (neki ih na mrežama pogrdno nazivaju botovima), ali i onih koje politika motiviše na razne duhovitosti.

Naravno, to me je navelo da se zapitam da li je izbornu tišinu moguće preneti i na društvene mreže ili će postojanje društvenih mreža obesmisliti izbornu tišinu? U prvom slučaju moguće bi bilo zabraniti strankama da se oglašavaju sa zvaničnih naloga, osim u funkciji pozivanja birača da glasaju. To bi onda moralo da se primeni i na SMS poruke koje se šalju glasačima u vidu opomene pošto su obično selektivne. Jer, SMS-om se pozivaju samo svoji "sigurni" glasači što može da se čita kao kampanja. Drugo bi bilo kada bi se poruke slale svima. Kao na društvenim mrežama.

Savet onome ko bi tako da prekrati izborni dan jeste da najpre mora da se pripremi, odnosno da zaprati ili se sprijatelji sa ljudima različitih političkih ubeđenja u danima pre izbora. Time se obezbeđuje realnija slika. Jer ako ste okruženi samo onima koji su vam slični i simpatični, a to je običaj, steći ćete utisak da svi misle kao i vi pa vas izborni rezultat može (neprijatno) iznenaditi.

Stranke nisu bile preterano prilježne na mrežama za ove izbore, ako zanemarimo svakodnevna, jeftina i neduhovita prepucavanja. Saveti američkih stručnjaka, a oni su tu najiskusniji, jesu da pre kampanje kandidat obavezno pokrene blog koji će reklamirati kroz Fejsbuk i Tviter uz pomoć stranke.

Preporuka je i da sve što kao kandidat radite obavezno objavljujete na Gugl plus mreži. Znam da je uopšte ne koristite (a ko je pa koristi?), ali ono što tamo stavite kraćim putem dolazi do visokih mesta u Gugl pretragama. Iz istih razloga treba što više koristiti Jutjub (Gugl je vlasnik, opet), jer takođe olakšava visoku poziciju na najpopularnijem pretraživaču. Isto važi i za stranicu na Vikipediji o sebi. Ništa vas ne košta da je napravite, a dobijate pravo prvenstva na pretraživačima.

Zapratite što više ljudi na Tviteru, pogotovo onih koje zajednica smatra uticajnim, jer su šanse od 15 do 50 odsto da će i oni zapratiti vas. Uključujte ih u svoje komunikacije i tvitujte što više. Najbolje od pet do deset puta dnevno (ne treba ni preterivati da vas ne bi napustili zbog zatrpavanja).

Najvažniji savet je da se upustite u razgovor sa biračima, svuda gde je to moguće, a za to treba da odvojite barem sat vremena dnevno.

Tu se krije i najveći izazov. Na društvenim mrežama se nalazi najprobirljivije biračko telo. Ne možete im sipati jeftine slogane i poruke. I morate da se "pojavljujete" lično, ne možete da delegirate taj posao timu, koliko god da je dobar. Tako da kada vam neki političar kaže da on za društvene mreže nema vremena, budite ubeđeni da mu je vreme najmanji problem. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

ADA KALE

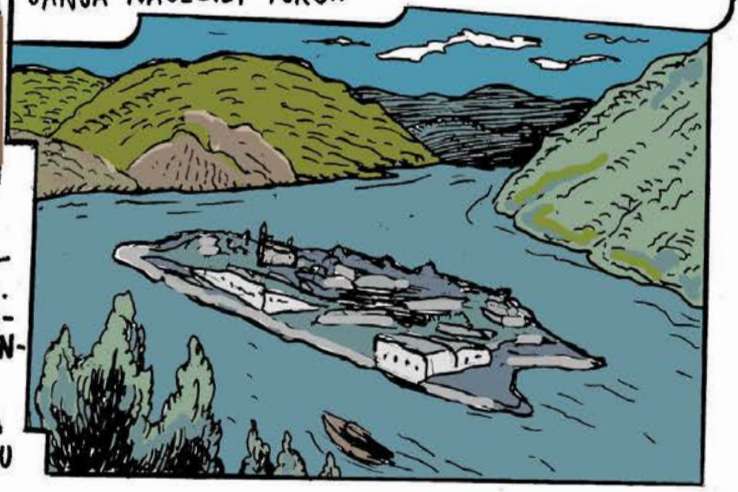
ALEKSANDAR ZOGRAF.

JEDAN OD NAJVEĆIH PODUHVATA, KOJE SU U SOCIJALISTIČKOM PERIODU PREDUZELE (ZAJEDNIČKI) JUGOSLOVENSKA I RUMUNSKA DRŽAVA, BILA JE KONSTRUKCIJA OGROMNE BRANE NA DUNAVU, ZA POTREBE HIDROELEKTRANE ĐERDAP, KOJA JE, PO ZAVRŠETKU IZGRADNJE 1972., BILA MEĐU NAJVEĆIMA NA SVETU.

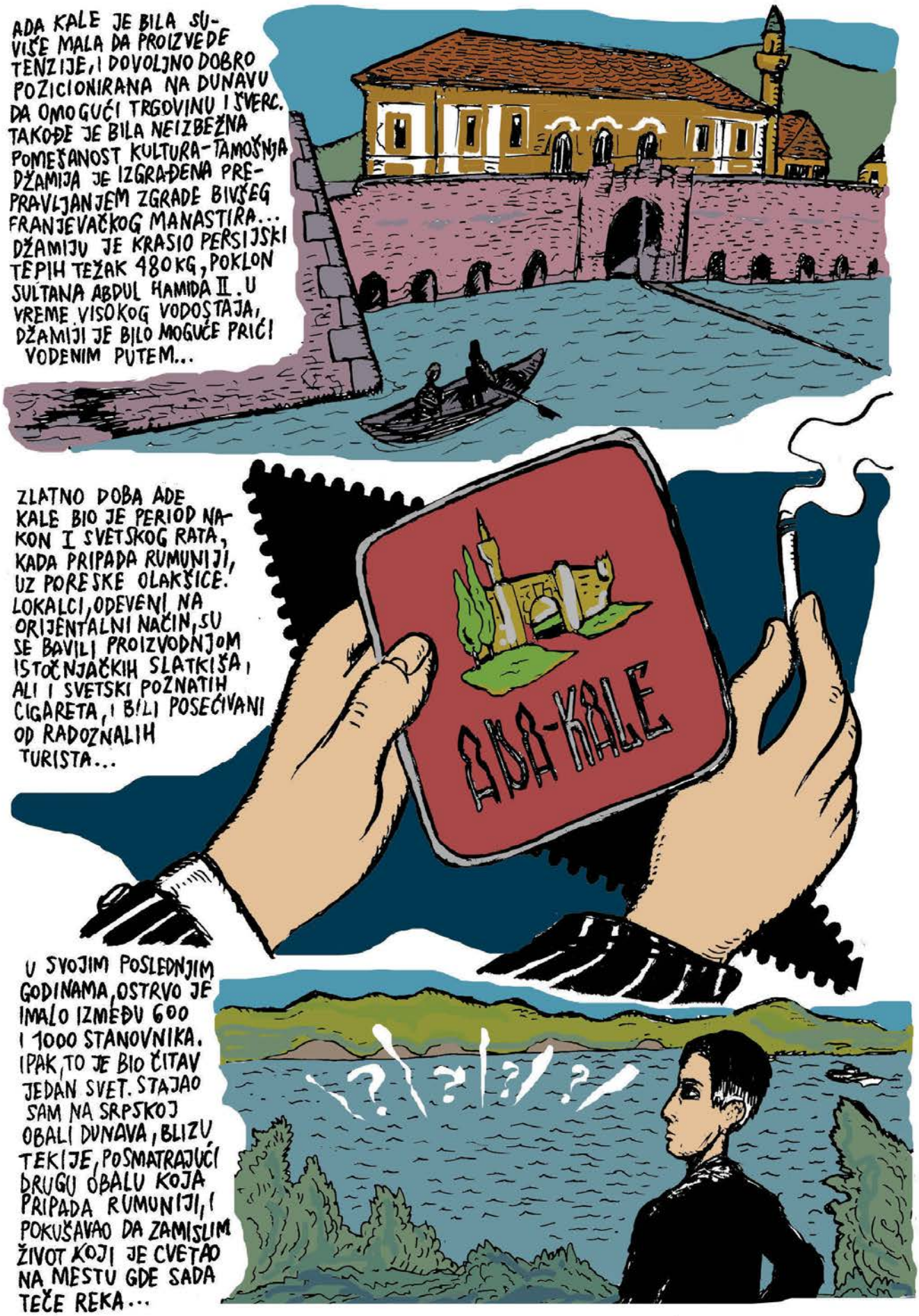
IZGRADNJA BRANE JE ZAHTEVALA POTAPANJE I ČITAVOG JEDNOG REČNOG OSTRVA, 1970. GOD. STANOVNICI ADE KALE BILI SU PRESELJENI, A SVE KUĆE DIGNUTE U VAZDUH DINAMITOM. SVEGA 1750 M DUGO, OSTRVO JE MEĐUTIM IMALO BOGATU ISTORIJU. AUSTRIJANCI SU U 17. I 18. VEKU TU IZGRADILI TVRĐAVU, KOJU SU NAKON OSVAJANJA NASELILI TURCI.

PROJEKAT, KOJI JE PLANIRAN VIŠE GODINA, JE PODRAZUMEVAO ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA PODRUČJA KOJA SU TREBALO DA BUDU POTOPLJENA. GODINE 1967., NA SRPSKOJ STRANI DUNAVA, PRONAĐENI SU OSTACI MEZOLITSKE KULTURE **LEPENSKI VIR**, JEDINSTVENE PO SVOJIM OSEBUJNIM KAMENIM SKULPTURAMA, U CELOJ EVROPSKOJ PRAISTORIJI. PRE POTAPANJA, ISKOPINE NASELJA SU IZMEŠTENE NA STOTINAK METARA UDALJENU LOKACIJU...

SA PROPAŠĆU OTOMANSKOG CARSTVA, OSTRVO JE GUBILO SVOJ STRATEGIJSKI ZNAČAJ. POSTALO JE MIRNA OAZA IZGUBLJENA U VREMENU, GDE SU SVOJE UTOČIŠTE PRONAŠLI PREOSTALI TURCI IZ BALKANSKIH ZEMALJA, ZAJEDNO SA OTPADNICIMA I AVANTURISTIMA, RAZLIČITIH VERA I NACIONALNOSTI...

ADA KALE JE BILA SUVIŠE MALA DA PROIZVEDE TENZIJE, I DOVOLJNO DOBRO POZICIONIRANA NA DUNAVU DA OMOGUĆI TRGOVINU I ŠVERC. TAKOĐE JE BILA NEIZBEŽNA POMEŠANOST KULTURA-TAMOŠNJA DŽAMIJA JE IZGRAĐENA PREPRAVLJANJEM ZGRADE BIVŠEG FRANJEVAČKOG MANASTIRA... DŽAMIJU JE KRASIO PERSIJSKI TEPIH TEŽAK 480KG, POKLON SULTANA ABDUL HAMIDA II. U VREME VISOKOG VODOSTAJA, DŽAMIJI JE BILO MOGUĆE PRIĆI VODENIM PUTEM...
ZLATNO DOBA ADE KALE BIO JE PERIOD NAKON I SVETSKOG RATA, KADA PRIPADA RUMUNIJI, UZ POREŠKE OLAKŠICE. LOKALCI, ODEVENI NA ORIJENTALNI NAČIN, SU SE BAVILI PROIZVODNJOM ISTOČNJAČKIH SLATKIŠA, ALI I SVETSKI POZNATIH CIGARETA, I BILI POSEĆIVANI OD RADOZNALIH TURISTA...
ADA-KALE
U SVOJIM POSLEDNJIM GODINAMA, OSTRVO JE IMALO IZMEĐU 600 I 1000 STANOVNIKA. IPAK, TO JE BIO ČITAV JEDAN SVET. STAJAO SAM NA SRPSKOJ OBALI DUNAVA, BLIZU TEKIJE, POSMATRAJUĆI DRUGU OBALU KOJA PRIPADA RUMUNIJI, I POKUŠAVAO DA ZAMISLIM ŽIVOT KOJI JE CVETAO NA MESTU GDE SADA TEČE REKA...

Golo E

Davno je to bilo, toliko davno da je zaborav detalje prekrio – tek tu i tamo poneki još proviruje: prvog dana školske 1972/3. godine prišla je trećoj klupi u redu do prozora u kojoj sam sedeo i pitala me da li je slobodno. Ili je ona sedela, a ja prišao i pitao... U stvari, svejedno je ko je kome prišao i ko je prvi prozborio, važno je ono što je usledilo – pogledi su nam se susreli: nisam ni slutio da takvo plavetnilo postoji i ako komparativ može da se upotrebi u opisu boja, onda je to plavo najplavlje od svakog plavog, duboko i bistro, dublje i bistrije od najdubljeg i najbistrijeg plavog koje može da se zamisli: Oko Plavo.

Svaki opis zaljubljenosti na prvi pogled suvišan je, ali ipak: leptiri su se u stomaku razmahali, obamrlost udove ophrvala, dah zastao, svet se zavrteo, začule su se fanfare, gongovi, zvona... Tako je bilo.

Od tada, pa sve dok nas matura nije rastavila, svakog bogovetnog dana govorio sam joj stihove pesme koje se, istina, sad više i ne sećam: Mogu li, Oko Plavo..., ako ikad, Oko Plavo..., samo nemoj, Oko Plavo... I sve tako u tom smislu. Samo to i tako to.

Dal' beše to neka priredba nekim povodom ili samo čas poezije, tek u jednom trenutku na sceni je bila ona sama, sa gitarom u rukama: svirala je neku španski sentiš melodiju u tročetvrtinskom taktu: ha, ha, ha, ha, ge, ge, fis, e... Svaki od ovih tonova prvi je u trioli, istovremeno sa "golim E", u pozadini je romboljalo jednolično ha i ge... Gleda u mom pravcu, ali ne u mene: u fokusu joj je neka tačka između nas.

"Ne, nemoj mi prići! Hoću izdaleka da volim i želim oka tvoja dva..."

Čudno je to: blizu sam ti, Oko Plavo, da bliži ne mogu biti – šest dana u nedelji po šest školskih časova delimo ne baš komotnu skamiju, dodirujemo se ramenima, bedrima, kolenima, ponekad i prstima: tada oboje prestanemo da dišemo, Anđeo tišine nas obgrli, strepnja i iščekivanje tad ispune vasceli prostor oko nas... Tren kasnije, mada se uvek činilo da je celu večnost trajalo, povučemo ruke i gradimo se kao da ništa nije bilo. Do sledeće prilike...

"Ne, nemoj mi prići", nastavlja i sad me već fokusira. "Ima više draži ova slatka strepnja, čekanje i stra'..."

Saglasan sam, Oko Plavo, govorim u sebi, apsolutno sam saglasan: da, neću ti prići jer, prosto, ne smem – plašim se da ako bilo šta učinim sem ovoga što inače činim, da će sve nam nestati, da se više neću ogledati u tvojim očima, da se više nećeš osmehivati dok ti budem recitovao ustaljenu Oko Plavo mantru, da ti više neću biti zanimljiv. Stoga, neka ostane ovako kako je.

Četiri decenije kasnije, tako je sudbina namestila, evo nas opet oči u oči: sami smo u prostoriji, sedim go do pojasa ispred nje, ona stoji... "Diši", kaže tiho i prislanja stetoskop, na trenutak osluškuje, pa ga pomeri malo u stranu, pa opet tako, sve u tročetvrtinskom taktu: dodir stetoskopa, udah, izdah – triola... "Diši", kaže svaki put kad stetoskop pomeri, taman namesto okida onog "golog E".

"Preživećeš", odgovara na moj upitni pogled. Kaže da je o bronhitisu reč, da je "malo zapušten", ali i da "nije strašno", popunjava recept, pruža mi ga. "Imaš dole apoteku, samo požuri da se ne zatvori."

Htedoh da je pitam, da dilemu razrešim, da li se sve ono zaista dogodilo, da li je zaista tako bilo kako opisujem, ili sam sve izmislio. Da li je ono ne, nemoj mi prići" bila potvrda obostrane platonske ljubavi, da li možda pružena jabuka, da li puko ljubazno odbijanje, ili ništa od toga.

Htedoh, ali nisam, jer šta ako je zaista izmišljotina... Šta bi u tom slučaju ostalo od ove priče? S druge strane, ako je bilo baš onako kako se meni čini(lo) da jeste – opet lepo. Našto onda propitivanje? I čemu?

Rastajemo se uz kratko "Ćao-ćao". "Javi se" kaže ona. "Javiću se" potvrđujem. "Vidimo se", uglas izgovaramo...

Izlazim na decembarsku kišu, tmurno je i hladno, uši su mi zaglunule – svaki zvuk je nestao, jedino što čujem je kapanje vode u oluku: svaki "kap" je jedan ton, jedan okid žice na gitari, tako ga bar ja čujem – ha, ha, ha, ha, ge, ge, fis, e... Kao žubor vode svaki ton prate ha i ge, u glavi mi bubnji ono "golo E". Posle trećeg takta ušnirava se flauta, tiho i frftavo, poput prha krila ptičica pevačica, za njom violina, pa još jedna, još deset... Stotinu violina iz asfalta je izronilo, ispred njih u kontraporetku još pedeset viola, pa trideset čela i dvadeset basova, iz daleke daljine dopire brum timpana na koji se dograđuju "taiko" bubnjevi, zaglušujuću buku nadjačava hor, prekriva sve kao čaršav – utihnjuju timpani, utihnjuju gudači, utihnjuje i hor, još samo koji plink žice na gitari zaostaje...

Kraj priče. Nije loš ovaj bronhitis, slobodan sam da primetim. ¶

ZORAN MAJDIN

UKRASITE VAŠE PRAZNIKE!

Uživajte u klizanju, druženju sa Deda Mrazom i čaroliji prazničnih popusta!

DeltaCity

deltacity.rs

Račun počinje da pada sa prvim snegom

i nastavlja da pada do 50% u naredne dve godine

Samsung Galaxy Young

1 din

uz Smart 400

LG Optimus L4 II

1 din

uz Sigurica 2500

Vodafone Smart Tab III 10''
by Lenovo

na 12 mesečnih rata od

1.500 din

uz Vip Online 15

Samo u Vipu - mesečna pretplata se smanjuje svakih 6 meseci! Prvih 6 meseci popust na mesečnu pretplatu iznosi 20%, zatim 30%, onda 40%, nakon čega sledi popust od čak 50%!

Mesečna pretplata bez popusta za tarifu Smart 400 je 990 din, za Sigurica 2500 je 1.250 din, a za Vip Onllne 15 je 1.590 din.
Promocija važi do 15.01.2014. godine ili dok traju zalihe, uz ugovornu obavezu od 24 meseca.

Druga priča vip

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec